

Droga do kariery

Łukasz Świerczyński

Poradnik metodyczny do programu nauczania języka francuskiego dla III etapu edukacyjnego w szkole branżowej I i II stopnia

opracowany w ramach projektu:

„Tworzenie zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy”

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach
Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Redakcja merytoryczna: Renata Rychlicka
Redakcja językowa i korekta: Eduexpert sp. z o.o.
Projekt graficzny i projekt okładki: Eduexpert sp. z o.o.
Redakcja techniczna i skład: Eduexpert sp. z o.o.

Weryfikacja i odbiór niniejszej publikacji: Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie

w ramach projektu: *Weryfikacja i odbiór zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy*

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
ore.edu.pl

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).
creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl

Spis treści

WSTĘP	5
ROZDZIAŁ I	7
Etapy planowania pracy w procesie dydaktycznym i wychowawczym uwzględniające cele i założenia podstawy programowej języka francuskiego na III etapie edukacyjnym.....	7
1.1. Planowanie warsztatu pracy i zapoznanie się z niezbędną dokumentacją	7
1.2. Planowanie pracy dydaktycznej a wiek uczniów	9
1.3. Planowanie pracy wychowawczej	10
1.4. Planowanie bazy dydaktycznej	12
1.5. Nauczanie zdalne z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnej (TIK).....	13
ROZDZIAŁ II	15
Nauczanie języka francuskiego na III etapie edukacyjnym	15
2.1. Zasady nauczania	15
2.2. Metody i strategie nauczania	18
2.3. Budowanie motywacji u ucznia.....	29
2.4. Rozwijanie kompetencji kluczowych i umiejętności miękkich na lekcjach języka francuskiego przydatnych do realizacji własnych celów ucznia oraz w przyszłości na rynku pracy	31
2.5. Interdyscyplinarność	34
2.6. Zasady projektowania uniwersalnego i specjalne potrzeby edukacyjne	35
ROZDZIAŁ III	39
Organizacja procesu dydaktycznego.....	39
3.1. Zasady pracy na lekcji języka francuskiego.....	39
3.2. Cele i założenia pracy z klasą zróżnicowaną pod względem potrzeb	41
3.3. Przygotowanie przestrzeni dydaktycznej oraz pomocy dydaktycznych.....	42
3.4. Nauczanie zdalne a organizacja procesu dydaktycznego	43
3.5. Komunikacja między nauczycielem a uczniami	45
3.6. Rola współpracy z rodzicami	46
ROZDZIAŁ IV	48
Treści kształcenia, umiejętności przedmiotowe i ponadprzedmiotowe w procesie nauczania języka francuskiego.....	48

4.1. Treści nauczania	48
4.1.1. Umiejętności przedmiotowe.....	49
4.1.2. Umiejętności ponadprzedmiotowe.....	50
4.1.3. Spiralny program nauczania wzmacnia kształtowanie kompetencji kluczowych i umiejętności miękkich.....	52
4.2. Przykłady wdrożeń działań wspierających kształtowanie kompetencji kluczowych i umiejętności miękkich.....	55
4.3. Sposoby realizacji treści kształcenia uwzględniające zróżnicowane potrzeby uczniów	58
ROZDZIAŁ V	60
Monitorowanie i ocenianie postępów ucznia	60
5.1. System oceniania spójny z programem i dostosowany do III etapu edukacyjnego	60
5.2. Cele monitorowania i diagnoza postępów uczniów oraz ewaluacja kompetencji kluczowych	64
5.3. Sposoby monitorowania i oceniania postępów ucznia z uwzględnieniem procesu kształtowania kompetencji kluczowych.....	65
5.4. Funkcje i znaczenie oceniania sumującego i kształtującego	69
5.5. Ocenianie bieżące, śródroczne i końcowe	72
5.6. Samoocena i ocena koleżeńska.....	74
5.7. Sprawdzanie wiedzy i umiejętności z uwzględnieniem personalizowanej oceny osiągnięć i postępów uczniów o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych	76
ROZDZIAŁ VI	80
Rola nauczyciela w realizacji założeń edukacji włączającej.....	80
6.1. Współpraca nauczyciela z rodzicami.....	80
6.2. Zasady współpracy z personelem.....	81
6.3. Analiza potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów – szanse i możliwości obserwacji pedagogicznej	81
6.4. Specjalistyczne dostosowania do specjalnych potrzeb edukacyjnych.....	82
6.5. Monitorowanie postępów ucznia z uwzględnieniem różnych potrzeb edukacyjnych.....	85
6.6. Rozwijanie u uczniów kompetencji społecznych	87
BIBLIOGRAFIA	89

WSTĘP

Szkoła branżowa ma na celu przygotowanie uczniów do uzyskania kwalifikacji zawodowych niezbędnych do pracy i życia w warunkach współczesnego świata, dodatkowo stanowi wprowadzenie do procesu uczenia się przez całe życie, które reprezentuje nie tylko ideę pedagogiczną, ale również zasadę kształcenia organizującą proces stałego rozwoju intelektualnego i współczesnego człowieka.

Europejski, otwarty rynek pracy to zarazem szansa i wyzwanie dla młodego pokolenia. Aby zaistnieć na nim i wyróżnić się spośród wielu kandydatów, uczeń powinien posiadać wysokie kwalifikacje, znać zasady funkcjonowania rynku pracy, wykazywać się umiejętnością pisania dokumentów oraz biegle władać językiem obcym, a najlepiej dwoma lub trzema. Należy zadać sobie pytanie, w jaki sposób nauczyciel języka francuskiego może pomóc uczniowi odnaleźć się w społeczeństwie i otworzyć mu furtkę do przyszłego sukcesu.

Celem niniejszej publikacji jest zainspirowanie współczesnego nauczyciela do zaplanowania procesu nauczania, dobrania odpowiednich metod pracy i wyznaczenia zindywidualizowanej ścieżki nauczania adekwatnych do zmieniającego się systemu edukacji i otaczającego nas świata. Takie działanie stanowi wyzwanie zarówno dla początkującego, jak i doświadczonego nauczyciela, jednakże może dać oczekiwane rezultaty i satysfakcję nauczycielowi, a uczniowi otworzyć drogę do kariery zawodowej.

Niniejszy poradnik metodyczny ma również na celu wzbogacenie i urozmaicenie warsztatu pracy początkującego nauczyciela, zarazem pozwalając doświadczonemu nauczycielowi odnaleźć inne spojrzenie na nauczanie z wykorzystaniem nowych technologii, by jeszcze bardziej zaangażować i zmotywować uczniów oraz uatrakcyjnić zajęcia.

Poradnik metodyczny został opracowany w oparciu o założenia dwóch programów nauczania języka francuskiego dla III etapu edukacyjnego w szkole branżowej I stopnia (Rutkowska-Sagata, Wierzbicka-Ziembicka 2019) i II stopnia (Rutkowska-Sagata, Wierzbicka-Ziembicka 2019) i jest narzędziem, które te programy uzupełnia. Poradnik kładzie nacisk na rozwijanie umiejętności porozumiewania się w języku obcym nie tylko w klasie, ale również w życiu prywatnym i zawodowym. Założeniem szkoły branżowej jest wyposażać uczniów w odpowiedni zasób wiedzy ogólnej, która będzie stanowić fundament wykształcenia oraz umożliwiać kontynuację kształcenia w branżowej szkole II stopnia.

Nauczanie języka francuskiego w szkole branżowej wspomagane jest przez dydaktykę języków specjalistycznych. Na rynku możemy znaleźć podręczniki i książki do: *français de spécialité*, *français des professions*, *français sur objectif(s) spécifique(s)*, *français à visées professionnelles*, *français langue professionnelle*. Specjalistkami od tego tematu są dwie romanistki: Elżbieta Gajewska i Magdalena Sowa. W swojej książce zatytułowanej *LSP, FOS, Fachsprache: Dydaktyka języków specjalistycznych* podkreślają, że kurs języka obcego w szkole branżowej powinien być szyty na miarę.

Nauka języka francuskiego na III etapie w szkole branżowej opiera się w głównej mierze na języku ogólnym (zgodnie z programem nauczania), uwzględniając język specjalistyczny. Należy jednak pamiętać, iż jest to jedynie wprowadzenie do

zagadnień z danej dziedziny. Słownictwo branżowe zazwyczaj pojawia się przy pracach projektowych. Treści zapisane w podstawie programowej mogą być wzbogacane o język specjalistyczny w kontekstach życia zawodowego lub rozmowy o pracę.

Istotnym zagadnieniem w szkole branżowej jest rozwijanie kompetencji wielojęzyczności, dla której kluczowe znaczenie ma świadomość językowa. Jednak kompetencje kluczowe mają charakter ponadprzedmiotowy i z tego powodu mogą być kształtowane przez wszystkich nauczycieli pracujących z uczniami. Posiadanie wymienionych umiejętności uznaje się obecnie za nieodzowny element pozwalający na włączenie społeczne i właściwe funkcjonowanie w społeczeństwie, realizację planów i zamierzeń. Nacisk kładziony jest nie tylko na umiejętności kluczowe, ale również na umiejętności społeczne, współpracę w grupie, samokształcenie i umiejętność wykorzystywania nowych technologii zarówno w życiu prywatnym, jak i zawodowym.

Poradnik metodyczny jest spójny z podstawą programową i założeniami w niej zawartymi (Dz. U. 2017, poz. 356). Ponadto opiera się też na aktualnych wytycznych określonych w przepisach oświatowych w sprawie oceniania (Dz. U. 2020, poz. 373), zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach i placówkach (Dz. U. 2020, poz. 1280), a także w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania młodzieży niepełnosprawnej, niedostosowanej społecznie i zagrożonej niedostosowaniem społecznym (Dz. U. 2017, poz. 1578 z późn. zm.), uwzględnia zagadnienia z zakresu edukacji włączającej i potrzebę kształtowania kompetencji kluczowych oraz umiejętności uniwersalnych, które będą przydatne na dalszych etapach kształcenia oraz po wejściu na rynek pracy. Poradnik omawia metody, techniki i formy pracy na lekcjach francuskiego, uwzględniając uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE), w tym uczniów zdolnych.

ROZDZIAŁ I

Etapy planowania pracy w procesie dydaktycznym i wychowawczym uwzględniające cele i założenia podstawy programowej języka francuskiego na III etapie edukacyjnym

Planowanie to proces złożony składający się z kilku etapów, które wymagają świadomego i celowego działania. Przygotowanie zajęć dydaktycznych musi być poprzedzone zaplanowaniem, co więcej wymaga ono dużego zaangażowania ze strony nauczyciela. Korzyści płynące z dobrego planowania są ogromne. Każde działanie poprzedzone tym procesem ma większe szanse na powodzenie, gdyż nie jest przypadkowe i stanowi spójną całość z innymi, również zaplanowanymi i podjętymi działaniami. Może się także przyczynić do sukcesu ucznia oraz nauczyciela.

W niniejszym rozdziale omówiono niezbędne z punktu widzenia nauczyciela i procesu nauczania elementy planowania.

1.1. Planowanie warsztatu pracy i zapoznanie się z niezbędną dokumentacją

Branżowa szkoła I stopnia realizuje kształcenie zawodowe w kierunkach, które zostały wpisane do klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego. Te, które zostały przyporządkowane do branżowej szkoły I stopnia są zawodami jednokwalifikacyjnymi, ale należy pamiętać, że część z nich ma kwalifikację wspólną z zawodem nauczany na poziomie technikum (wykaz dostępny na stronie internetowej gov.pl; dostęp 2.11.2022). Ukończenie branżowej szkoły I stopnia (po zdaniu egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w danym zawodzie) pozwala na uzyskanie wykształcenia zasadniczego zawodowego oraz otrzymanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe. Absolwenci mogą realizować naukę w szkole branżowej II stopnia. Uczeń, który zda egzamin zawodowy, uzyskuje dyplom w zawodzie nauczany na poziomie technika oraz otrzymuje świadectwo dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego, a następnie ma możliwość kontynuowania nauki na studiach.

Na realizację programu nauczania języka francuskiego przewidziano w szkole branżowej I stopnia na III etapie edukacyjnym 150 godzin przez trzy lata, natomiast w szkole branżowej II stopnia – 210 godzin przez dwa lata. To bardzo ważna informacja, którą trzeba wziąć pod uwagę podczas wyboru programu nauczania oraz jego wdrażania poprzez dobór odpowiednich metod i form pracy. Przekazywanie uczniom wiedzy w atrakcyjny i efektywny sposób jest trudnym zadaniem – dobrze opracowana realizacja programu nauczania z odpowiednim doбором metod, technik i treści nauczania ma na celu efektywne opanowanie języka francuskiego i równomierne kształtowanie wszystkich pozostałych kompetencji kluczowych.

Należy pamiętać o przygotowaniu przedmiotowego zestawu oceniania (PZO), który będzie uwzględniał wewnątrzszkolny zestaw oceniania (wliczając indywidualizację nauczania i oceniania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi) oraz aktualne przepisy z tego zakresu.

Dodatkową czynnością, którą należy wykonać na początku roku jest przygotowanie planu wynikowego lub rozkładu materiału z określeniem celów wychowawczych

i edukacyjnych. Należy przy tym uwzględnić kompetencje kluczowe i językowe, aktywności komunikacyjne oraz umiejętności uniwersalne i realizację treści międzyprzedmiotowych. Podział na cztery sprawności językowe obecnie zastępowany jest podziałem na sześć językowych aktywności komunikacyjnych: recepcja ustna, produkcja ustna ciągła lub w interakcji, recepcja pisemna, produkcja pisemna, mediacja, komunikacja niewerbalna (Piotrowska-Skrzypek 2016: 79). Sprawności łączą się z dwiema zasadniczymi kompetencjami kluczowymi: komunikacja w języku ojczystym jako zdolność do wyrażania i interpretowania pojęć, myśli, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie oraz zdolność interakcji językowej w odpowiedniej, kreatywnej formie w zakresie kontekstów społecznych i kulturowych, a także porozumiewanie się w obcym języku, które dodatkowo, oprócz głównych sprawności, obejmuje mediację i rozumienie różnic kulturowych (Piotrowska-Skrzypek 2016: 79).

Kształcenie ogólne w branżowej szkole I i II stopnia obejmuje przyswojenie przez uczniów określonego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyk. Zakłada zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów oraz kształtuje u nich postawy warunkujące sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie (Dz. U. 2017, poz. 356).

Szkoła branżowa kształtuje u młodzieży postawy i cechy wspomagające dalszy rozwój zarówno indywidualny, jak i społeczny. Ważnym zadaniem szkoły branżowej I stopnia jest przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Rolą nauczyciela jest stworzenie takich warunków, aby uczeń nabył umiejętność wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) na zajęciach z języka francuskiego.

Na III etapie edukacyjnym szkoła branżowa I i II stopnia kształtuje u uczniów postawy i cechy sprzyjające ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, takie jak uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek do innych ludzi, ciekawość, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, zachęca do podejmowania działań i uczestnictwa w kulturze, podejmowania inicjatyw oraz do pracy zespołowej (Tamże).

Kształtowanie postawy obywatelskiej przyczynia się do rozwoju społecznego, poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, a także do poszanowania innych kultur i tradycji. Szkoła jest odpowiedzialna za zapobieganie wszelkiej dyskryminacji, tworzenie warunków do zapoznawania uczniów z prawami człowieka i zasadą, że niepełnosprawność, w tym niepełnosprawność intelektualna, nie może być przyczyną dyskryminacji (Tamże). Zapoznanie się z podstawą programową i zaleceniami Rady Unii Europejskiej w sprawie kompetencji kluczowych pozwoli nauczycielowi spojrzeć z szerszej perspektywy na proces wychowawczo-dydaktyczny niż tylko przez pryzmat nauczania języka francuskiego.

Umiejętności i opis wiadomości nabytych na III etapie w branżowej szkole I stopnia odnośnie do języków obcych i efektów uczenia się są zgodne z Polską Ramą Kwalifikacji (Dz. U. 2016, poz. 64 z późn. zm.). Cele kształcenia sformułowane są w języku wymagań ogólnych, a treści nauczania wraz z oczekiwanymi umiejętnościami uczniów sformułowane są w języku wymagań szczegółowych.

Planowanie powinno również uwzględniać poziom znajomości języka przez uczniów. Na III etapie edukacyjnym dla szkoły branżowej przedstawia się następująco dla I stopnia:

- **III.BS1.1** – język obcy w branżowej szkole I stopnia – kontynuacja języka nauczanego jako pierwszy w szkole podstawowej. Liczba godzin w cyklu: 150. Uzyskany poziom wg Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ): B1.
- **III.BS1.2** – język obcy w branżowej szkole I stopnia – kontynuacja języka nauczanego jako drugi w szkole podstawowej. Liczba godzin w cyklu: 150. Uzyskany poziom wg ESOKJ: A2.
- **III.BS1.0** – język obcy w branżowej szkole I stopnia – od początku w klasie I. Liczba godzin w cyklu: 150. Uzyskany poziom wg ESOKJ: A1.

Dla II stopnia:

- **III.BS2.1** – język obcy w branżowej szkole II stopnia – kontynuacja języka nauczanego w branżowej szkole I stopnia, który wcześniej był nauczany jako pierwszy w szkole podstawowej. Liczba godzin w cyklu: 210. Uzyskany poziom wg ESOKJ: B1+ (B2 w zakresie rozumienia wypowiedzi).
- **III.BS2.2** – język obcy w branżowej szkole II stopnia – kontynuacja języka nauczanego w branżowej szkole I stopnia, który wcześniej był nauczany jako drugi w szkole podstawowej. Liczba godzin w cyklu: 210. Uzyskany poziom wg ESOKJ: A2+ (B1 w zakresie rozumienia wypowiedzi).
- **III.BS2.0** – język obcy w branżowej szkole II stopnia – kontynuacja języka nauczanego w branżowej szkole I stopnia, którego naukę uczeń rozpoczął od zera w I klasie BS I. Liczba godzin w cyklu: 210. Uzyskany poziom wg ESOKJ: A2+.

Warto określić przewidywane osiągnięcia uczniów po zakończeniu nauki na III etapie edukacyjnym. Dlatego plan pracy nauczyciela powinien brać pod uwagę:

- cały etap edukacyjny;
- poszczególne lata nauczania języka francuskiego (III.BS1.1, III.BS1.2, III.BS1.0, III.BS2.1, III.BS2.2, III.BS2.0).

Początkujący nauczyciel powinien przygotować scenariusze lekcji, które później wykorzysta do modyfikowania swojego warsztatu pracy. Warto zadbać o podsumowanie postępów uczniów po każdym zakończonym roku szkolnym, wraz z komentarzami, co można było zrobić inaczej/lepiej. Pozwoli to na modyfikację scenariuszy oraz wykorzystywanych metod i technik.

1.2. Planowanie pracy dydaktycznej a wiek uczniów

Uczniowie na III etapie edukacyjnym mają dość dużą świadomość potrzeby doskonalenia umiejętności posługiwania się językiem obcym oraz doświadczenie w systematycznym uczeniu się. Należy pamiętać, że planując naukę języka na tym etapie prawie nigdy nie możemy przewidzieć, jakie będą potrzeby językowe młodzieży w przyszłości. Warto jednak wprowadzić ich we wszystkie umiejętności i sprawności, choćby tylko w niewielkim stopniu. Należy zadbać, by uczniowie mieli kontakt z żywym językiem (rozumienie tekstu mówionego i mówienie, sprawności interakcyjne: połączenie słuchania i mówienia).

W procesie wychowania olbrzymią rolę odgrywa kształtowanie kompetencji socjokulturowej, która wspiera wiedzę ogólną uczniów, dostarczając informacji na temat

innych krajów, społeczności oraz buduje szeroko rozumianą otwartość i tolerancję (Komorowska 2009: 20).

Wiek i rozwój młodzieży na III etapie edukacyjnym determinują metody i techniki pracy, które planujemy wykorzystać na lekcji. Nauczanie młodzieży to tzw. nauczanie systematyczne. Zajęcia z francuskiego nie ograniczają się tylko do osłuchiwania z językiem i budowania pozytywnej motywacji. Młodzież widzi już w tym wieku przydatność nauki języków w dorosłym życiu zawodowym (Komorowska 2009: 43).

Podstawa programowa (Dz. U. 2017 poz. 356) zakłada, że uczeń w szkole branżowej I i II stopnia w trakcie kształcenia ogólnego rozwinię:

- czytanie – umiejętność rozumienia, wykorzystania i refleksyjnego przetworzenia tekstów, w tym tekstów kultury, prowadząca do osiągnięcia własnych celów, rozwoju osobowego oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społeczeństwa;
- myślenie matematyczne – umiejętność wykorzystania narzędzi matematyki w życiu codziennym oraz formułowania sądów opartych na rozumowaniu matematycznym;
- myślenie naukowe – umiejętność wykorzystania wiedzy o charakterze naukowym do identyfikowania i rozwiązywania problemów, a także formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa;
- umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych, zarówno w mowie, jak i w piśmie;
- umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi; umiejętność wyszukiwania, selekcjonowania i krytycznej analizy informacji;
- umiejętność rozpoznawania własnych potrzeb edukacyjnych oraz uczenia się;
- umiejętność pracy zespołowej.

Podczas planowania pracy powinniśmy szczególną uwagę poświęcić uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE). Do tej grupy zaliczane są zarówno osoby, które z powodu czynników biologicznych (np. zaburzenia rozwoju) i społecznych napotykają pewne trudności w uczeniu się, jak i te o wybitnych zdolnościach (Krakowiak 2017: 5). Zrównoważony rozwój w klasie można otrzymać poprzez integrację. W związku z tym promuje się metodę projektu, która aktywizuje uczniów, rozwija kompetencje w zakresie przedsiębiorczości, kompetencje społeczne i obywatelskie. Zgodnie z podejściem konstruktywistycznym rola nauczyciela polega na „umiejętnym sterowaniu procesem uczenia się i na tworzeniu odpowiednich warunków do autonomicznego rozwoju językowego każdego z uczących się” (Lewicka 2007: 32).

1.3. Planowanie pracy wychowawczej

Współpraca między nauczycielem a rodzicami powinna być obustronna. Musimy w tym celu zaplanować formę oraz częstotliwość kontaktu z rodzicami ze szczególnym naciskiem na opiekunów młodzieży ze SPE. Jest to istotny element kształcenia dający możliwość lepszego poznania podopiecznych i omawiania na bieżąco pojawiających się trudności. Niestety często bywa ignorowany, niejednokrotnie z braku czasu. Zaplanujmy również ścisłą współpracę z wychowawcą, ponieważ zna on najlepiej swoich wychowanków.

Należy dokładnie zapoznać się z zaleceniami zawartymi w opiniach i orzeczeniach poradni psychologiczno-pedagogicznej i na ich podstawie dostosować PZO, metody, formy i środki do pracy z uczniami ze SPE.

Statut działalności edukacyjnej branżowej szkoły I stopnia określa szkolny zestaw programów nauczania, który nie tylko uwzględnia wymiar wychowawczy, ale również obejmuje całą działalność szkoły z punktu widzenia dydaktycznego. Program wychowawczo-profilaktyczny szkoły obejmuje wszystkie treści i działania o charakterze wychowawczym i profilaktycznym. Tworzy on spójną całość i uwzględnia wszystkie wymagania opisane w podstawie programowej. Za przygotowanie i realizację zarówno programów nauczania, jak i programu wychowawczo-profilaktycznego odpowiada szkoła, a zatem również każdy nauczyciel.

Powinien on najpierw zapoznać się ze strategią profilaktyczną szkoły i jej planem profilaktyki prozdrowotnej, by móc wykorzystać te treści podczas zajęć z języka francuskiego. Będą one przynosiły zarówno korzyść językową, jak i prozdrowotną, która umożliwi kształtowanie właściwej postawy uczniów w przyszłości. Profilaktyka zdrowotna jest ważnym elementem. Celem jej jest kształtowanie u młodzieży nawyków i zachowań higienicznych, dbałości o zdrowie własne i innych ludzi, a ponadto ugruntowanie wiedzy z zakresu prawidłowego odżywiania się, korzyści płynących z aktywności fizycznej na świeżym powietrzu. Edukacja zdrowotna uczy również dbania i tworzenia środowiska sprzyjającego zdrowiu. Warto zapoznać się i wpleść w treści języka francuskiego zajęcia z profilaktyki, np. związane ze stylem życia na świeżym powietrzu i aktywnością fizyczną. Świetnym sposobem na pokazanie tego w języku francuskim będą krótkie ćwiczenia fizyczne w czasie zajęć np.: klaszczemy w dłonie pod udami (*taper des mains sous les cuisses*), huśtawka na piętach (*balancement talons fesses*) rozstawiając nogi (*les jambes écartées*), przenies ciężar ciała na lewą nogę i unieś prawą piętę tak, aby dotknęła pośladka, a następnie przenies ciężar ciała na drugą stopę i zrób to samo z drugą nogą (*balancer le poids du corps sur la jambe gauche et lever le talon droit pour qu'il touche la fesse et balancer le poids du corps sur l'autre pied pour faire la même chose de l'autre côté*). Ćwiczenia te pozwolą na odprężenie się, poprawę kondycji fizycznej, zmniejszenie stresu i niepokoju, wpłyną na lepszą pamięć i zdolność koncentracji. Dodatkowo pomagają zrelaksować się i nabrać więcej energii. Do realizacji tych zajęć nauczyciel może wykorzystać treści, które znajdują się w szkolnym programie profilaktyki. Świetnym rozwiązaniem jest zapoznanie się z nim wcześniej przed planowaniem procesu dydaktycznego i metodycznego. Korzystanie na lekcji z pomocy specjalistów zatrudnionych w szkole, tj. pedagoga, psychologa, terapeuty itp., wzmocni u uczniów ciekawość, zwiększy aktywność i przyniesie zamierzone efekty.

Nauczyciel powinien pamiętać, że działalność edukacyjna szkoły określana jest przez:

- szkolny zestaw programów nauczania, który uwzględnia wymiar wychowawczy, obejmuje całą działalność szkoły z punktu widzenia dydaktycznego;
- program wychowawczo-profilaktyczny, który obejmuje treści i działania o charakterze wychowawczym i program profilaktyki dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów oraz środowiska, obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze profilaktycznym.

1.4. Planowanie bazy dydaktycznej

Planowanie powinno uwzględniać wyposażenie nauczyciela (odpowiednie podręczniki i literatura fachowa, zestawy nauczyciela, szkolenia i kursy), pracowni językowej, biblioteki szkolnej, która będzie posiadać aktualne zbiory i zasoby multimedialne. Odpowiednia baza dydaktyczna pozwoli na realizację celów, które zostały omówione w tym rozdziale.

Każdy nauczyciel w szkole, nie tylko języka francuskiego, powinien odwoływać się do aktualnego księgozbioru bibliotecznego i dostępnych zasobów i co więcej, powinien współpracować z bibliotekarzami. Owa współpraca ma na celu wszechstronne przygotowanie młodzieży do samokształcenia i świadomego wyszukiwania, selekcjonowania i korzystania z informacji.

Przywołując podstawę programową, w kształceniu językowym na III etapie niezbędne jest:

- wyposażenie klasy językowej w odpowiedni sprzęt audiowizualny (projektor, odtwarzacz CD/MP3, komputer z dostępem do internetu wraz z głośnikami, klawiatura francuska albo zainstalowana klawiatura z językiem francuskim, tablica interaktywna wraz z oprogramowaniem);
- przystosowanie klasy. Sala powinna być dostatecznie wyposażona do potrzeb wszystkich uczniów, nie wykluczając przy tym uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Wyposażona w odpowiednie meble potrzebne do przeprowadzenia zajęć, tak by nie ograniczała swobody ruchów uczniów. Krzesła, stoły i tablice dopasowane do wieku młodzieży. Zaopatrzenie sali w wykładziny czy dywany umożliwi pracę w zespole, w małych grupach oraz pozwoli na indywidualizację i dostosowanie zajęć do uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Przestrzeń w klasie powinna być tak zaplanowana, by nie rozpraszała uwagi uczniów, a ci czuli się w niej bezpiecznie i swobodnie. Warto zastosować półkolisty układ ławek, dzięki czemu zmniejszymy odległość między nauczycielem, a uczniami i zwiększymy kontrolę pedagogiczną nad przebiegiem wykonywanych ćwiczeń (Swat-Pawlicka 2018). Przestrzeń w środku klasy warto wykorzystać do pracy metodą dramy czy prezentacji projektów. Przedstawiony powyżej układ pozwala uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, m.in. uczniom z wadą słuchu, na siedzenie tyłem do okna lub z dala od niego. Nauczyciel z łatwością przemieszcza się po sali w czasie zajęć, a podczas sprawdzianu ma możliwość kontroli nad przebiegiem zadań. Należy również unikać odbić fali dźwiękowej od szyby i zakłóceń w odbiorze dźwięków (Olechowska 2016: 107);
- wyposażenie w pomoce dydaktyczne FLE, FOS (słownik francusko-polski i polsko-francuski), uproszczone lektury na poziomie A1–A2–B1, gazety młodzieżowe w języku francuskim, plansze i tablice gramatyczne i obrazkowe (rozłożenie sztuczków na stole, elementy ubioru), mapy – np. metra paryskiego, podział Paryża na dzielnice, mapa Francji i krajów francuskojęzycznych; płyty CD, filmy, fiszki, pudełko do fiszek itp. oraz pomoce i materiały, które ułatwiają percepcję i przyswojenie materiału przez uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi;
- wybranie odpowiedniego podręcznika dostosowanego do poziomu znajomości języka (zatwierdzonego i dopuszczonego przez Ministerstwo Edukacji i Nauki) wraz z odpowiednim wariantem podstawy programowej i obudową (np. zeszyt ćwiczeń, e-podręcznik, e-ćwiczenia, e-klasa itp.). Nauczyciel języka francuskiego może również

pracować w oparciu o materiały własne i nie korzystać z podręcznika, ale takie działanie wymaga większego nakładu pracy;

- przygotowanie wydarzeń promujących kulturę francuską, które wzmocnią i zachęcą uczniów do nauki języka francuskiego (święta Noël / Pâques we Francji, konkursy piosenki francuskiej, recytatorskie, plastyczne czy kulinarne). Młodzież ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi musi również zostać w nich uwzględniona i powinna mieć możliwość aktywnego udziału;
- przygotowanie przestrzeni wirtualnych, tj. portali społecznych (wykorzystanie Microsoft Teams jako miejsca na forum lub swobodnej dyskusji w parach/grupach, Twittera/bloga jako formę dzienniczka codziennego, w którym uczniowie będą zapisywać kilka zdań np. swoje plany na dany dzień, przepis na danie). Wirtualne przestrzenie rozwijają kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, budowania relacji społecznych, promowania tolerancji oraz tworzenia dyskusji w cyfrowym świecie przy jednoczesnym kształtowaniu wrażliwości na negatywne zjawiska hejtu i odpowiedzialności za słowo pisane (kompetencje cyfrowe oraz osobiste i społeczne).

1.5. Nauczanie zdalne z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnej (TIK)

Do zadań nauczyciela dochodzi również przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Jest to bardzo ważne zadanie i trudne, jednak w dobie technologii informacyjno-komunikacyjnych staje się znacznie prostsze. Kompetencje informatyczne zostały opisane w Zaleceniu Rady Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE 2018, C189/1) i stanowią jedną z ośmiu kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie. Młodzież wykorzystując kompetencje informatyczne, rozwija krytyczne wykorzystywanie technologii społeczeństwa informacyjnego (TSI) w uczeniu się oraz w porozumiewaniu. Umiejętności w zakresie TIK są rozwijane dzięki wykorzystaniu komputerów i telefonów komórkowych, służą one do pozyskiwania informacji, oceny wiarygodności, tworzenia i prezentowania oraz do komunikowania się z rówieśnikami z różnych stron świata za pośrednictwem internetu. Należy zadbać, aby sprzęt i oprogramowanie w pracowni językowej były gotowe do pracy zdalnej.

Nauczanie zdalne wymaga odpowiedniego zaplanowania. Należy zadbać o przygotowanie wirtualnej tablicy – Padleta. Sprawdzić, czy podręcznik zawiera oprogramowanie i jeśli tak, należy się z nim wcześniej zapoznać, aby bez problemu korzystać z niego na zajęciach. Przy planowaniu nauczania zdalnego trzeba wziąć pod uwagę bardzo ważną kwestię – miejsce, z którego będziemy uczyć; czy z domu, czy ze szkoły. Jakich aplikacji darmowych będziemy używać i w jakim celu (krzyżówki, filmiki, artykuły, gry, inne zadania). Podczas nauki zdalnej, odpowiednie formy ewaluacji powinny być również zawarte w przedmiotowych zasadach nauczania (PZO), gdyż tradycyjne metody mogą się nie sprawdzić. W okresie zdalnego nauczania należy być na bieżąco z zaleceniami obowiązującymi w szkole i oceniać uczniów według przyjętych wytycznych, tak by forma ewaluacji mogła wykazywać postępy uczniów lub braki. Ewaluacja ma na celu motywować ucznia, a nie deprymować. Nauczanie zdalne zostanie szerzej omówione w dalszej części poradnika.

Proces uczenia nigdy się nie kończy. Zdanie to nie tylko odnosi się do uczniów, ale również do nauczycieli, dlatego ogromnie ważną kwestią jest zaplanowanie

i uwzględnienie szkoleń, warsztatów, konferencji, zwłaszcza jeśli odnoszą się do zmiany np. podstawy programowej. Stała współpraca z ośrodkami doskonalenia nauczycieli jest bardzo ważna. Zapoznanie się z harmonogramem szkoleń oraz zaplanowanie uczestnictwa w sesjach szkoleniowych pozwoli nauczycielowi uczyć z duchem czasu. Warto skorzystać z porad specjalistów z dziedziny metodyki nauczania. Takie spotkanie pozwoli na poznanie innego spojrzenia na nasze zajęcia i przyczyni się do efektywniejszego nauczania.

Polska szkoła ewoluowała. Nauczanie przy tablicy zostało wzbogacone technologią informacyjną, lekcje odbywają się zdalnie lub hybrydowo i mogą stanowić duże wyzwanie. Nauczanie *à distance* (EAD) przenosi nas w inny wymiar, wymaga wykorzystania nowych narzędzi i zastosowania całkowicie odmiennych metod nauczania. Z pomocą przychodzi niniejszy poradnik metodyczny i m.in. e-materiały na platformie ZPE (Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej dostępnej na stronie: zpe.gov.pl; dostęp 2.11.2022), a z nimi kształcenie na odległość to *facile comme tout* (łatwizna).

ROZDZIAŁ II

Nauczanie języka francuskiego na III etapie edukacyjnym

Celem kształcenia językowego na wszystkich etapach jest skuteczne porozumiewanie się w języku obcym. Jest on wyszczególniony w podstawie programowej i dotyczy zarówno mowy, jak i pisma. Wspomniany dokument definiuje język nowożytny jako narzędzie, które ma umożliwić uczniowi nabycie takich umiejętności, aby był w stanie komunikować się w danej sytuacji. W systemie edukacji należy stworzyć przestrzeń i warunki, by taki cel osiągnąć między innymi poprzez ustalenie zasad nauczania, wybór odpowiednich metod, technik i narzędzi nauczania, wzbudzenie motywacji u uczniów, wprowadzenie interdyscyplinarności do nauczania języka francuskiego oraz położenie szczególnego nacisku na rozwój kompetencji kluczowych i umiejętności miękkich, mając zawsze na uwadze zasady projektowania uniwersalnego.

2.1. Zasady nauczania

Program nauczania języka francuskiego do szkoły branżowej I i II stopnia autorstwa Rutkowskiej-Sagaty i Wierzbickiej-Ziembickiej oparty jest na pragmatycznym i progresywnym podejściu do nauczania języka obcego propagowanym przez J. Deweya, O. Decroly'ego i C. Freineta. Koncepcja progresywizmu opiera się na twórczym przetworzeniu idei kształcenia problemowego i aktywizującego przy wykorzystaniu innowacyjnych metod i technik, w tym zwłaszcza metody projektu (Rutkowska-Sagata, Wierzbicka-Ziembicka 2019: 4). Należy zaakceptować podmiotowość, odpowiedzialność i samodzielność ucznia przy doborze efektywnych strategii oraz technik uczenia się. Ćwiczenia powinny aktywizować młodzież i pozwalać na indywidualizację pracy, uwzględniając jej kognitywne predyspozycje oraz potrzeby i zainteresowania.

W myśl idei pragmatycznego nabywania umiejętności językowych uczniowie nabywają wiedzę na podstawie osobistych doświadczeń, a nie w wyniku „transferu” z zewnątrz (Lewicka 2007: 31). Oznacza to, że stają się oni podmiotem nauczania, a ich działania przyczyniają się do rozwoju poszczególnych kompetencji. Należy zatem dobrać takie ćwiczenia, które będą przypominać sytuacje z życia codziennego. Rolą nauczyciela jest organizowanie i moderowanie procesu uczenia przy wykorzystaniu odpowiednich sposobów i technik do zdobycia informacji i ich analizowania oraz motywowanie uczniów do ustawicznego pogłębiania wiedzy.

Współczesna młodzież doskonale radzi sobie z cyfrową technologią, która daje jej stały dostęp do informacji, rozrywki a nawet stanowi źródło wiedzy. Nowe technologie pozwalają na poszerzanie horyzontów, uczenie się czy rozwijanie pasji. Dostosowanie warsztatu pracy poprzez jak najszersze wykorzystanie nowatorskich instrumentów i przestrzeni nauczania doskonale wpisuje się w nurt progresywny skoncentrowany na potrzebach uczącego się. Do realizacji tych zadań wykorzystamy m.in. takie instrumenty jak: e-learning, m-learning, edukacja hybrydowa, BYOD (z ang. Bring Your Own Device), edurozrywka, grywalizacja, planowe powtarzanie wspomagane komputerowo, edukacja otwarta (Rutkowska-Sagata, Wierzbicka-Ziembicka 2019: 5).

Kolejnym założeniem auterek programu nauczania języka francuskiego na III etapie edukacyjnym jest multisensoryczność, czyli zaangażowanie trzech systemów: wzrokowego, słuchowego i kinestetycznego w proces nauczania (2019: 5). Każdy

z uczniów nabywa wiedzę w inny sposób, dlatego przy użyciu trzech głównych zmysłów pozwalamy im w pełni przyswoić informacje. Przestrzeganie tej zasady wpisuje się także w postulaty edukacji włączającej.

Nauczyciel powinien realizować treści programu w zgodzie z zasadą stopniowania trudności. Co więcej, sprawności językowe muszą być rozwijane przy użyciu ciekawych i nowatorskich metod i technik, by koncentracja uczniów była skierowana na język i nauczane treści. Treści programu muszą mieć charakter spiralny co oznacza, że wprowadzając nowy materiał, należy bazować na wcześniejszym materiale, znanym już uczniom i dobrać tak treści, by nachodziły na siebie wzajemnie. Powinno się przy tym uwzględnić uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE).

Autorki programu nauczania języka francuskiego na III etapie edukacyjnym (Rutkowska-Sagata i Wierzbicka-Ziembicka 2019) sugerują również wykorzystanie przez nauczyciela modelu ESA (Engage, Study, Activate) – „E” oznacza pobudzenie ciekawości ucznia w taki sposób, aby był emocjonalnie gotowy do podjęcia skutecznego wysiłku uczenia się. „S” to skupienie uwagi na danym aspekcie języka, po to, aby uczeń mógł przyswoić prezentowaną wcześniej treść. „A” to faza, w której uczeń używa języka aktywnie i z przyjemnością, wykonując przy tym określone zadania z materiału. Lekcja powinna zawierać każdy element ESA, ale niekoniecznie w kolejności przedstawionej powyżej.

Podstawa programowa zawiera zestaw celów kształcenia i treści nauczania, które są opisane w formie ogólnych i szczegółowych wymagań dotyczących wiedzy i umiejętności z języka francuskiego, które uczeń powinien opanować na III etapie edukacyjnym. Znajdują się tam również zadania wychowawczo-profilaktyczne szkoły oraz wskazówki, w jaki sposób powinno się zrealizować podstawę programową. Opisane tam cele kształcenia są spójne i zintegrowane z treściami na wszystkich etapach edukacji, tj. edukacją: językową, matematyczną, informatyczną, historyczną, geograficzną, chemiczną i wiedzą o społeczeństwie oraz wychowaniem fizycznym.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego w zakresie języka obcego nowożytnego została opracowana w nawiązaniu do poziomów biegłości w zakresie poszczególnych umiejętności językowych określonych w Europejskim Systemie Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ) dotyczącym uczenia się, nauczania i oceniania opracowanego przez Radę Europy. Specyfika wyżej wymienionego dokumentu z założenia przeznaczona jest dla osób dorosłych uczących się języka nowożytnego, dlatego powiązanie poszczególnych wariantów podstawy programowej kształcenia ogólnego z poziomami określonymi w ESOKJ ma na celu ułatwienie określenia orientacyjnego poziomu biegłości językowej oczekiwanego od ucznia kończącego dany etap edukacyjny (patrz 1.1.).

W szkole branżowej I i II stopnia możemy wyróżnić trzy poziomy z sześciu oznaczone literą i cyfrą (ESOKJ 2001: 34):

- **A1** (początkujący) – osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie i potrafi stosować podstawowe zwroty potoczne i wyrażenia i bardzo proste wypowiedzi dotyczące konkretnych potrzeb życia codziennego. Potrafi formułować pytania z zakresu życia prywatnego, dotyczące np.: miejsca, w którym mieszka, ludzi, których zna i rzeczy, które posiada oraz jest w stanie odpowiadać na tego typu pytania. Osoba na tym poziomie potrafi przedstawiać siebie i innych. Potrafi

prowadzić prostą rozmowę, pod warunkiem, że rozmówca mówi wolno, zrozumiale i jest gotowy do pomocy. Takiej umiejętności wymaga się od osób uczących się języka obcego w wariantcie III.BS1.0 (I stopień) podstawy programowej.

- **A2** (podstawowy) – osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie wypowiedzi i często używane wyrażenia w obrębie życia codziennego (np. podstawowe informacje dot. osoby rozmówcy i jego rodziny, zakupów, otoczenia, pracy). Osoba na poziomie A2 potrafi porozumiewać się w prostych, rutynowych sytuacjach komunikacyjnych, wymagających jedynie prostej, bezpośredniej wymiany zdań na tematy znane i typowe. Potrafi również w prosty sposób opisywać swoje pochodzenie, otoczenie, w którym żyje, a także poruszać sprawy związane z najważniejszymi potrzebami życia codziennego. Poziom uzyskany po I i II etapie edukacyjnym. Takiej umiejętności wymaga się od osób uczących się języka obcego w wariantcie III.BS1.2 (I stopień), III.BS2.2 i III.BS.2.0 (II stopień) podstawy programowej.
- **B1** (niższy średniozaawansowany) – osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie znaczenie głównych wątków przekazu zawartego w jasnych, standardowych wypowiedziach, które dotyczą znanych jej spraw i zdarzeń typowych dla pracy, szkoły, czasu wolnego itp. Potrafi radzić sobie z większością sytuacji komunikacyjnych, które mogą się zdarzyć podczas podróży w rejonie, gdzie mówi się w danym języku. Potrafi tworzyć proste, spójne wypowiedzi na tematy, które są jej znane lub które ją interesują. Potrafi opisywać doświadczenia, wydarzenia, marzenia, nadzieje i aspiracje, krótko uzasadniając bądź wyjaśniając swoje opinie i plany. Takiej umiejętności wymaga się od osób uczących się języka obcego w wariantcie III.BS1.1 (I stopień), III.BS2.1 (II stopień) podstawy programowej.

Przygotowując się do rozpoczęcia roku szkolnego z daną klasą, warto również skorzystać z programów nauczania zaproponowanych przez różne wydawnictwa, np. Cle International, Hachette, Wydawnictwo Draco, PWN, czy skonsultować się z innymi nauczycielami. Na podkreślenie zasługuje to, że program nauczania powinien być dostosowany do potrzeb i możliwości uczniów, uwzględniając osoby ze SPE. Stąd też olbrzymią rolę w wyborze i konstruowaniu programów nauczania odgrywa nauczyciel. Zna specyfikę szkoły oraz możliwości uczniów.

Plan pracy musi opierać się o program nauczania, który jest zawsze zgodny z podstawą programową. W szkole branżowej należy zwrócić szczególną uwagę na specyfikę danej klasy i uwzględnić jej profil w tworzeniu planu pracy. Nie dopuszcza się, aby treści w programie nauczania nie zawierały obowiązkowych treści podstawy programowej, jednak może on być wzbogacony o treści wykraczające poza nią.

Do realizacji programu należy zatem dobrać takie metody, techniki i treści nauczania, które będą celować w skuteczność przyswajania języka francuskiego i rozwijać równomiernie wszystkie kompetencje kluczowe przy uwzględnieniu wieku, specyfiki szkoły branżowej oraz zainteresowań uczniów. Należy zatem zawsze mieć na uwadze, że nauka języka obcego jest wieloletnim procesem, a nie celem samym w sobie. Metody i techniki zostały omówione w dalszej części tego poradnika i pozwolą na zwiększenie autonomiczności uczniów, przy dobraniu odpowiednich sposobów uczenia się oraz wskazaniu na indywidualne predyspozycje uczniów. Do efektywnego nauczania należy włączyć aktywność, która skupi uwagę młodzieży na języku francuskim oraz treściach

zaczepniętych z życia codziennego. Ćwiczenia w formie zabawy świetnie nadają się do podsumowania materiału na zakończenie zajęć, jeśli zostanie nam więcej czasu niż planowaliśmy.

2.2. Metody i strategie nauczania

Współczesna szkoła nie jest tylko miejscem, w którym realizuje się plan nauczania. To także przestrzeń pozwalająca uczniom zapoznać się z różnymi strategiami nauczania oraz uczenia się, a co się z tym wiąże – odkryć swój preferowany styl uczenia się ściśle związany z jego mocnymi i słabymi stronami. Rolą nauczyciela jest zastosowanie takich strategii nauczania, które pozwolą na indywidualizację tego procesu. Poprzez zastosowanie kilku różnych strategii podczas jednej lekcji nauczyciel zwiększa szanse na dotarcie do wielu uczniów. Należy pamiętać, iż istotnym jest wyznaczenie celu/celów lekcji, określenie tego, co jest kluczowe, by stworzyć uczniowi warunki do wyboru strategii uczenia się zgodnej z jego preferencjami.

Strategie uczenia się to sposób, w jaki organizujemy materiał tak, aby uczeń był w stanie go zapamiętać, zrozumieć i odtworzyć. Możemy podzielić je na **bezpośrednie** i **pośrednie**.

1. Strategie bezpośrednie wpływają bezpośrednio na uczenie się. Należą do nich strategie pamięciowe, kognitywne, kompensacyjne.

Strategie pamięciowe mają na celu wsparcie, zapamiętywanie i przywołanie informacji. Przykłady wykorzystania strategii pamięciowej opisane zostały poniżej.

- Wizualizacja, dzięki której możemy zrealizować naukę słownictwa i gramatyki. Znajdziemy tu następujące techniki: mapa myśli, mapa skojarzeń, plakaty/ilustracje/komiksy, wystawa prac (tradycyjna lub interaktywna), rebusy, prezentacje multimedialne, demonstracja. Wizualizacja kształtuje u uczniów kojarzenie, zapamiętywanie, interpretację symboli, określanie głównej myśli tekstu oraz wzbogacanie bazy leksykalnej. Na szczególną uwagę zasługuje robienie notatek w postaci mapy myśli, sketchnoting (z ang. notatki rysunkowe), co rozwija nie tylko myślenie wizualne, ale również pozwala uczniowi na usystematyzowanie danego materiału. Notowanie przy wykorzystaniu kolorowych zakreślaczy, długopisów czy kredek pozwala na uwypuklenie istotnych informacji lub wyjątków.
- Kreujemy skojarzenia myślowe, umiejscawiamy słownictwo w danym kontekście (anegdota, rymowanka, opowiadanie), tworzymy asocjacje i kojarzymy pojęcia, np.: z jakimi daniami kojarzy Ci się Francja? Mnemotechniki wspomagają zapamiętywanie, dlatego warto je stosować, gdyż umożliwiają kodowanie informacji w pamięci długotrwałej. Ponadto rozwijają różne umiejętności umysłowe: wizualne, werbalne, logiczne, matematyczne, a ich stosowanie redukuje stres i bywa odprężającą zabawą. Przykładowe mnemotechniki wspomagające naukę słownictwa to: słowa transparentne – podobieństwo widoczne jest w warstwie grafematycznej lub fonematycznej; objaśnienia wewnątrzjęzykowe – czyli, stosowanie synonimów, antonimów, objaśnień lub definicji (aktywizuje poznane wcześniej słownictwo oraz zwiększa czas wypowiedzi w języku obcym); imitacja – łańcuszki wyrazowe – pozwalają utrwalić nowo wprowadzone słownictwo (nauczyciel rozpoczyna i zwraca uwagę na kontekst użycia danego słownictwa, np. *j'aime le chocolat* itp.); skojarzenia sensoryczne, m.in. podobieństwo dźwięków, wspomaganie się obrazem,

użycie aktywności fizycznych w celu szybszego i lepszego zapamiętania, np. przy wprowadzaniu czasowników ruchu (strategia ta łączy się z metodą TPR (od ang. Total Physical Response), która została omówiona w dalszej części tego podrozdziału).

- Tworzenie własnych zdań – uczeń notuje zdanie z nowo poznany słowem.
- Wyjaśnianie i weryfikacja – uczeń zadaje pytanie na temat danego wyrażenia, słowa, a następnie sam próbuje znaleźć przykłady w różnych kontekstach, sprawdzając przy tym poprawność użycia danego wyrażenia lub słowa.
- Monitorowanie wypowiedzi – uczeń zauważa i sam poprawia błędy językowe (własne lub innych); można w czasie lekcji zastosować *Klinikę Językową* – uczeń obserwator wynotowuje błędy i po zakończonym zadaniu prezentuje te błędy na forum klasy i próbuje wyjaśnić, jaki problem nastąpił i jak go w przyszłości wyeliminować, ewentualnie prosi o pomoc innych uczniów a w ostateczności nauczyciela.
- Zapamiętywanie – poprzez robienie notatek, mapy myśli uczeń zapamiętuje nowe słowa, wyrażenia i konstrukcje gramatyczne.
- Zgadywanie lub wnioskowanie indukcyjne – warto zastosować przy czytaniu lub słuchaniu tekstu oraz podczas utrwalania reguł gramatycznych – na podstawie przedstawionego fragmentu czytanego lub słuchanego uczeń próbuje domyślić się dalszej części tekstu.
- Rozumowanie dedukcyjne – pozwala uczniowi na porównanie języka obcego z językiem ojczystym lub innym językiem obcym (wielojęzyczność); uczeń sprawdza uniwersalność zasad gramatycznych, wymowy czy leksyki.
- Wykorzystanie obrazu i dźwięku (nowe słownictwo wprowadzone za pomocą obrazków i dźwięków); uczeń powtarza słowa i zwroty, słucha, jak mówią rodzimi użytkownicy języka francuskiego oraz ich naśladuje.
- Powtarzanie i utrwalanie systematycznie poznanego materiału językowego: krótko po nauce, potem w odstępach czasu (po kilka minut co kilka dni), np. uczenie się słówek z I rozdziału.

Strategie kognitywne zakładają analizę i przetwarzanie informacji. Uczniowie odnoszą wiadomości do własnych doświadczeń, np. otrzymują tekst, w którym znajdują się różne kategorie tematyczne, ich zadaniem jest dopasowanie słownictwa do kategorii. Strategie kognitywne możemy wykorzystać do: ćwiczenia dźwięków, wymowy, pisowni, tworzenia kombinacji zdań, powtarzania za nagraniem, naśladowania rodzimych mówców, ćwiczenia użycia i rozumienia języka obcego w naturalnych kontekstach (takich jak rozmowa z obcokrajowcem, czytanie książek, gazet, artykułów online, oglądanie seriali i filmów).

Strategie kompensacyjne pomagają uczniowi w używaniu języka mimo braków i luk w słownictwie i gramatyce. Bazują na inteligencji uczącego się i pozwalają wykorzystać domysł językowy, odwołać się do skojarzeń, analogii, dedukcji i w ten sposób uzupełnić brakujące informacje. Strategie kompensacyjne możemy wykorzystać m.in. w zadaniach na: odgadywanie znaczeń tekstów słuchanych i czytanych, wykorzystujących mowę ciała, sposób zwracania się czy wiedzę ogólną.

Strategie pośrednie pomagają w zarządzaniu procesem uczenia się języka obcego bez bezpośredniego angażowania do tego procesu języka i dzielą się na: metakognitywne, emocjonalne, społeczne (Gałązka, Gębka-Suska i Suska 2017).

Strategie metakognitywne pomagają w kształtowaniu umiejętności uniwersalnych i wybranych kompetencji kluczowych. W kontekście nauczania języka francuskiego pozwalają one na połączenie nowych informacji z już wcześniej znanymi, np. znajomość odmiany czasownika *avoir* pozwoli uczniowi łatwiej nauczyć się czasu *passé composé*. Strategie metakognitywne wpisują się także zasadę nauczania spiralnego, o której wspomniano w punkcie 2.1 niniejszego poradnika.

Strategie afektywne (emocjonalne) wspierają ucznia w koordynowaniu swojego procesu uczenia się. Strategie te są wyzwaniem, potrzebą samodoskonalenia, czerpania przyjemności z uczenia się. Osiągane są poprzez stosowanie przez nauczyciela zachęt i obniżanie napięcia i poziomu lęku, poprzez stosowanie technik relaksacyjnych, odpowiedniego oddychania. W nawiązaniu do założeń programu nauczania języka francuskiego w szkole branżowej I i II stopnia należy ściśle powiązać strategie afektywne z motywacją wewnętrzną oraz zewnętrzną, która zostanie bardziej szczegółowo omówiona w dalszej części poradnika.

Ostatnimi strategiami są **strategie społeczne** związane z komunikacją, współpracą i relacjami z innymi osobami. Strategie te przyczyniają się do kształtowania kompetencji przydatnych do funkcjonowania w społeczeństwie i polegają na: zadawaniu pytań (prośba o wyjaśnienie, powtórzenie, poprawienie błędów), współpracy z innymi osobami, współodczuwania (kształcimy zrozumienie różnic kulturowych u innych osób, przez co stajemy się świadomi i wyrozumiali dla uczuć i myśli innych osób). Strategie społeczne ściśle wiążą się z rozwijaniem kompetencji społecznych podczas lekcji języka francuskiego.

Rubin (1981) dodatkowo wyróżnia dwie grupy zachowań, które mają pośredni wpływ na nabywanie języka:

- tworzenie okazji do ćwiczenia języka, np. poprzez słuchanie i czytanie autentycznych materiałów. W głobie cyfryzacji, tego rodzaju strategie można stosować bez ograniczeń. Szczególnie istotny jest darmowy dostęp do materiałów autentycznych, zarówno pisanych, jak i audio;
- stosowanie technik produkcji językowej – uczeń jest w stanie podtrzymać komunikację, nawet jeśli nie posiada wystarczającej liczby słów czy zwrotów.

Przyswajanie języka obcego jest procesem złożonym, który zależy od wielu czynników m.in. odpowiednio dobranych metod, technik i ćwiczeń oraz przeznaczonego czasu. Uczniowie na III etapie są świadomi, iż osiągnięcie sukcesu zależy od nich samych. Jednak zastosowanie przez nauczyciela odpowiednich metod i technik pozwoli im szybciej go osiągnąć. Dlatego powinien on poznać najpierw każdego ucznia, jego potrzeby i zainteresowania. Następnie uwzględnić istotne kwestie poznawcze i metapoznawcze młodzieży, takie jak koncentracja, selekcja treści, zdolności indywidualne, zainteresowania.

Właściwy wybór metody nauczania, z szerokiego wachlarza dostępnych metod służących do nauczania języków obcych, to duży sukces. Należy przede wszystkim uwzględnić cel językowy, który zaplanowaliśmy osiągnąć podczas lekcji. Refleksyjny nauczyciel będzie w stanie zaimplementować kilka metod podczas jednej lekcji, gdyż każda z nich może posłużyć do osiągnięcia innego celu językowego. Nie powinno zatem przyzwyczajać się do jednej i stosować jej na każdej lekcji języka francuskiego. Płynne

przejście między metodami oraz elastyczność w ich doborze uatrakcyjni zajęcia i pomoże zindywidualizować proces nauczania języka obcego ze szczególnym uwzględnieniem ucznia ze SPE.

Metodą, która doskonale wpisuje się w koncepcję współczesnego nauczania języków obcych jest podejście EMILE (Enseignement de Matières par Intégration d'une Langue Étrangère; informacje dostępne na stronie internetowej ecml.at; dostęp 2.11.2022) zwana również CLIL (zintegrowane nauczanie językowo-przedmiotowe). Podejście to polega na integrowaniu treści z różnych przedmiotów z treściami językowymi, w tym wypadku z języka francuskiego. Takie podejście wpisuje się w pragmatyzm, który leży u podstaw programu nauczania języka francuskiego do szkoły branżowej I i II stopnia. Język obcy jest narzędziem, za pomocą którego treści przedmiotowe np.: z matematyki, geografii czy informatyki są przenoszone do edukacji językowej. Podejście EMILE cieszy się dużym zainteresowaniem wśród nauczycieli języka francuskiego w klasach dwujęzycznych, gdyż uczniowie tych klas reprezentują zadowalająco wysoki poziom języka francuskiego, by wypowiadać się na zróżnicowane tematy, jednakże należy pamiętać, że mimo iż poziom integrowanych treści zależy w dużej mierze od odbiorcy, to rolę nauczyciela jest podejmować próby integrowania treści na takim poziomie, na jaki odbiorca może sobie pozwolić. Uczniowie szkoły branżowej I i II stopnia mogą swobodnie integrować treści z matematyki z treściami z języka francuskiego, np.: podczas wprowadzania liczebników powyżej tysiąca, możemy w ramach ćwiczeń poprosić uczniów o przeliczenie skali mapy (przydatne dla logistyków), czy też przeliczenie milimetrów na metry (przydatne dla uczniów uczących się w kierunku krawiectwa, stolarstwa itp.) lub kilogramów na tony (przydatne dla przyszłych magazynierów). Podejście EMILE poza rozbudzeniem świadomości językowej i podniesieniem kompetencji językowych pomaga rozwinąć kompetencje kluczowe, zwiększa motywację uczniów, rozwija kompetencje interkulturowe oraz tolerancje i wiedzę o innych krajach.

Metoda projektu jest popularna wśród nauczycieli prowadzących zajęcia językowe. Polega ona na integracji treści z różnych dziedzin, a nawet przedmiotów w celu przedstawienia lub rozwiązania jakiegoś problemu. Stosując tę metodę pozwalamy uczniom samodzielnie zaplanować i zrealizować dane przedsięwzięcie poprzez pozyskanie wiedzy na dany temat, lub skorzystanie z już wcześniej nabytej z innych przedmiotów (wówczas projekt ma wymiar interdyscyplinarny). Metoda projektu przygotowuje uczniów do pełniejszego funkcjonowania we współczesnym świecie, gdyż u jej podstaw leży odpowiedzialność za działania grupy, samodzielność, rozwijanie kompetencji miękkich w tym kompetencji społecznych, umiejętność krytycznego i logicznego myślenia i wiele innych umiejętności niezbędnych na rynku pracy. Metoda projektu angażuje kilka osób, ale również wszystkich uczniów z danej klasy, czy nawet szkoły. W ten sposób umożliwiamy uczniom wcielenie się w różne role, które mogą im pomóc odnaleźć preferowaną pozycję w grupie, np.: lidera, mówcy czy grafika. Warto zadbać, aby tematyka projektu wiązała się z zainteresowaniem uczniów oraz kształceniem kierunkowym danej klasy/szkoły. Pozwoli to na większe zaangażowanie w jego realizację. Metoda ta doskonale sprawdza się do wprowadzenia treści kulturowych i porównania ich z dziedzictwem kraju ojczystego – kształcenia kompetencji w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Autorki programu nauczania języka francuskiego na III etapie edukacyjnym (Rutkowska-Sagata, Wierzbicka-Ziembicka 2019) podkreślają, że zadania projektowe oraz praca zespołowa wspierają kształcenie inicjatywności tj. kompetencji w zakresie przedsiębiorczości oraz kompetencji społecznych i obywatelskich (szczególnie ważne dla uczniów ze SPE). Dodatkowo, nauka języka francuskiego, oprócz przyswajania zagadnień językowych, pozwala na poznanie elementów frankofońskiego dziedzictwa kulturowego i porównanie go z dziedzictwem Polski, co przyczynia się do kształtowania świadomości i ekspresji kulturalnej (2019: 6).

Nauczanie na III etapie edukacyjnym wymaga zastosowania metod aktywizujących, które mają za zadanie pobudzić ucznia do reakcji językowej. Ponadto wzbudzają lub zwiększają świadomość językową ucznia, wspomagają poznawanie, odkrywanie i przeżywanie, pozwalają również na zdobywanie wiedzy i kształtowanie umiejętności społecznych.

Istnieje wiele metod aktywizujących, które stwarzają duże możliwości praktycznego wykorzystania i dostosowania do uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, które rozwijają cechy, takie jak samodzielność, kreatywność, otwartość, umiejętność podejmowania decyzji, odpowiedzialność, umiejętność dążenia do celu i rozwiązywania problemów. Są one niezmiernie ważne – przydatne zarówno w trakcie nauki, jak i w dorosłym życiu. Należy podkreślić, że najważniejszym elementem zajęć prowadzonych przy użyciu metod aktywizujących jest to, że uczeń samodzielnie lub w grupie wykona jakąś czynność, która da mu satysfakcję i stworzy warunki do samodzielnego uczenia się. Spośród wielu metod aktywizujących warto zwrócić uwagę na kilka opisanych poniżej.

- Odgrywanie ról – uczeń odgrywa rolę, z którymi może spotkać się w swoim życiu, np. klienta w cukierni, w sklepie, u mechanika. Młodzież uwielbia seriale, programy rozrywkowe. Dlaczego nie wykorzystać tego w klasie? Przekształćmy klasę w sąd (opisywanie wydarzeń przeszłych z wykorzystywaniem wielu świadków), w parlament, w którym będzie toczyć się żywiołowa dyskusja, w kuchnię, w której uczestnicy będą degustować różne potrawy, w firmę, gdzie odbywać się będzie rozmowa kwalifikacyjna czy w sklep, który będzie odwiedzany przez różnych ludzi z różnych kultur. Ciekawym aspektem będzie pokazanie różnic zwyczajowych np. Francuzi na powitanie całują się (lub lekko przykładają policzek do policzka) i wysyłają buziaka w powietrze. Najczęściej całujemy się we Francji w policzek dwa razy, ale zdarza się 3 lub 4 razy. Wszystko zależy od zwyczajów danego regionu. Odgrywanie ról pozwala uczniowi użyć konkretnych środków językowych i słownictwa, którego nauczył się na lekcji języka obcego oraz przyczynia się do wykorzystania nabytej wiedzy.
- Drama – odgrywanie scenek (incydent krytyczny), np. akcja dzieje się w odległej od centrum dzielnicy Paryża. Jeden uczeń odgrywa rolę zagubionego turysty, który nie wie, jak ma dojść do Wieży Eiffła. Drugi natomiast ma do odegrania rolę francuskojęzycznego mieszkańca Paryża, który wie, jak wskazać drogę. Uczniowie próbują odegrać scenkę, która może zdarzyć się na przykład podczas podróży do Paryża.
- Burza mózgów to generowanie skojarzeń, propozycji oraz rozwiązań, które podpowiada wyobraźnia i konkretne sytuacje edukacyjne. Idealna technika do zastosowania jako rozgrzewka przed właściwym zadaniem. Uczniowie ćwiczą definiowanie pojęć przez skojarzenia (np. ze słowem „Francja”) oraz rozwijają umiejętność rozwiązywania problemów. Przykład: nauczyciel omawia temat „szkoła”.

Aby sprawdzić poznane słownictwo, przeprowadza pod koniec zajęć burzę mózgów. Przykładowe polecenie: Notez toutes les associations et les idées que vous avez quand vous pensez à ... Wariant: szukanie skojarzeń odbywa się w pierwszej fazie indywidualnie, potem grupowo lub na odwrót.

- Stymulowanie pytań polega na odwróceniu ról. Nauczyciel podaje temat lekcji/omawianego zagadnienia, a uczniowie zadają pytania. Technika ta, świetnie sprawdzi się w odniesieniu do tematu, który będzie omawiany na kolejnych lekcjach. Ułatwi nauczycielowi pracę, a uczniom stworzy możliwość przygotowania się. Jeśli nie mają żadnej wiedzy związanej z daną problematyką, przed etapem zadawania pytań można wyświetlić film wprowadzający. Metoda ta pozwala uczniom uzyskać wiedzę i odpowiedzieć na ich potrzeby. Przykładowe polecenie: Qui ? Quoi ? Quand ? Où ? Comment ? Dans quel but ? Pourquoi ? Technika wykorzystująca proste pytania dziennikarskie (kto? co? itd.) sprawdza się przy opisie wydarzenia czy opowiadaniu (narracji).
- Gry i zabawy językowe – rozwijają umiejętności komunikowania się i rozumienia informacji. Gry i zabawy językowe wyzwala pomysłowość, chęć mówienia oraz współzawodnictwo. Dodatkowo, poprzez wykorzystanie gier i zabaw językowych na lekcjach języka obcego, nauczyciel stwarza uczniom, w tym uczniom ze SPE, możliwość budowania poczucia własnej wartości, prawidłowej komunikacji oraz rozwijania stosunków społecznych. Gry odprężają, dzięki czemu uczniowie mogą w przyjazny sposób opanować pewne umiejętności lub zdobyć wiedzę – ćwiczą mówienie, tworzą pytania, opowiadają, wymyślają nowe historie i nie skupiają się w tak dużym stopniu na poprawności językowej, ale na komunikacji. Gry idealnie nadają się do pracy z uczniami ze SPE, ponieważ mogą ułatwić przełamanie bariery komunikacyjnej poprzez miłą atmosferę i możliwość budowania więzi społecznych. Zachęca się, aby korzystać z gier językowych, takich jak: bingo, lotto, domino, memory, zagadki, które nadają się do ćwiczenia ortografii, słownictwa i składni, a także „gier przez język”, takich jak zgadywanki, quizy, wywiady, dyskusje, symulacje i gry planszowe, których celem jest przede wszystkim rozwój kompetencji interakcyjnej (społecznej). Obie propozycje mają na celu rozwój czterech sprawności językowych, tj. rozumienia tekstu pisanego i słuchanego, tworzenia wypowiedzi ustnej i pisemnej (Niemiec-Knaś 2011: 70). Dodatkowym bonusem zastosowania gier językowych w czasie lekcji języka francuskiego jest uzyskanie poczucia bezpieczeństwa w kontekście językowym dzięki możliwości „swobodnej wypowiedzi w grupie rówieśniczej, która sprzyja otwartości i akceptacji” (Karolczuk, Śmigiel 2018: 70). Zajęcia z grami są dla uczniów bardziej atrakcyjne i angażujące. Poniżej znajdują się przykłady zastosowania gier podczas lekcji języka francuskiego.
- Gra w karty – np. karty z pytaniami, na które uczeń musi odpowiedzieć pełnym zdaniem, wykorzystując prawidłowe formy gramatyczne, odpowiednie słownictwo. Inną formą, mogą być zagadki, których celem będzie powtórzenie słownictwa z danej lekcji.
- Historyjki – uczeń ma za zadanie dopisać zakończenie historii. Ćwiczenie rozwija umiejętność myślenia, formułowania wypowiedzi, ale także fantazji i pomysłowości.
- Układanie historyjek/dialogów – uczniowie w oparciu o obrazki układają historyjki lub dialogi. Ćwiczenie można zrealizować w parach lub w grupach kilku osobowych.
- Zabawy sytuacyjne – uczniowie przedstawiają znany wcześniej tekst tzw. odgrywanie ról np. u kosmetyczki, u fryzjera.

- Bingo – uczniowie otrzymują karty z różnymi obrazkami, następnie nauczyciel podaje słowa, które uczeń, zakreśla na obrazku. Wygrywa uczeń, który jako pierwszy zaznaczy wszystkie wypowiedziane przez nauczyciela słowa i wypowie „Bingo”.
- Drabina – uczniowie dzielą się na dwie grupy, a nauczyciel rysuje na tablicy dwie drabiny. Na dolnym szczeblu zapisuje słowo. Uczeń ma za zadanie wpisać kolejne rozpoczynające się od litery kończącej poprzedni wyraz. Zwycięża grupa, która jako pierwsza poprawnie wypełni szczeble.
- Gry syntaktyczne – ułatwiają przyswajanie konstrukcji gramatycznych np. wąż literowy z ukrytą koniugacją czasownika. formami czasownikami.
- Piosenki – pełnią funkcję motywującą i inspirującą. Dodatkowo pełnią funkcję dydaktyczną, ponieważ struktury gramatyczne w nich zawarte są lepiej zapamiętywane.

Nauczyciel korzystający z metod aktywizujących zwiększa dynamikę procesów edukacyjnych, gdyż wspomagają one zaangażowanie uczniów oraz wdrażają do pracy w grupie, ucząc współpracy, uwzględniają opinie i potrzeby innych, pozwalają na kształcenie komunikacji z zespołem, dają poczucie wspólnoty, a co najważniejsze kształtują kompetencje kluczowe i umiejętności uniwersalne, które zostaną omówione w dalszej części poradnika.

Metoda komunikacyjna polega na zaktywizowaniu uczniów do praktycznego zastosowania przekazanej wiedzy. Kładzie ona nacisk na potrzebę rozmowy, zaś braki gramatyczne uzupełniane są w kontekście leksykalnym. Uczeń zachęcany jest do mówienia i nieprzejmowania się popełnianymi początkowo błędami, które z czasem zostaną wyeliminowane. Przykładowe techniki pracy metodą komunikacyjną to odgrywanie scenek i ćwiczenie dialogów w parach lub w grupie. Należy zauważyć, że metoda komunikacyjna i metody aktywizujące nachodzą się i wzajemnie przenikają.

Przykładowe techniki w ramach metody komunikacyjnej:

- **Kula śniegowa** – pozwala tworzyć i definiować pojęcia. Idealnie nadaje się do przejścia z pracy indywidualnej do pracy grupowej. Pozwala każdemu na sprecyzowanie stanowiska, nabycie doświadczeń oraz uczy współpracy i komunikacji. Technika ta sprawdza się w grupach, które dobrze radzą sobie z językiem obcym. Przykładowo: uczniowie wyrażają swoje zdanie na dany temat, dzięki czemu pozwalamy im ćwiczyć proces uzgadniania stanowisk np.: *Le rôle des médias dans le monde contemporain ?*
- **Poker kryterialny** – świetnie aktywizuje uczniów. Nauczyciel aranżuje sytuację, a uczniowie konkurują ze sobą według ustalonych reguł. Technika pozwala wzbudzić kreatywność u uczniów oraz wydobyć z nich określoną wiedzę i umiejętności. Nadaje się do wprowadzenia nowego tematu, ale również do utrwalenia wcześniejszych treści. Uczniowie nie tylko dobrze się bawią, ale również czerpią przyjemność, co pozwala na łatwiejsze przyswajanie danego materiału. Przykład: Nauczanie zdalne – sukces czy porażka? (*L'enseignement à distance succès ou échec ?*). Nauczyciel przygotowuje 28 kart na grupę (trzy–pięcioosobową), planszę podzieloną na obszary o różnych stopniach ważności (1 – najważniejsze, 3 – najmniej ważne). Wyznaczona osoba tasuje karty i rozdaje. Celem gry jest ułożenie kart na planszy odzwierciedlającej poglądy grupy. Na zakończenie lider podaje kryteria, które zespół uznał za najważniejsze i przedstawia argumenty. Hierarchię można wykorzystać

w późniejszych ćwiczeniach: przygotowanie plakatów, zaplanowanie kampanii promującej itp.

- **Naprowadzanie** – nauczyciel zadaje kilka pytań w celu sprawdzenia np. wiedzy uczniów z poprzednich zajęć. Technika pozwala określić znajomość przyswojenia materiału i stopień zrozumienia wybranych zagadnień, np. gramatycznych, leksykalnych itp. Uczniowie przy użyciu tej techniki reprezentują swoją wiedzę, zainteresowania, doświadczenia. Pozwala ona uczniom na formułowanie hipotez oraz wyciągania wniosków, np. nauczyciel zadaje pytanie/pisze na tablicy: *Vous avez fait des jobs étudiants ?*, pyta uczniów, odpowiedzi zapisuje na tablicy lub flipcharcie i wspólnie z uczniami komentuje, wprowadza młodzież w dyskusję. W grupach o niższej znajomości języka można rozpocząć w języku ojczystym, stopniowo przechodząc do języka obcego. Naprowadzanie i stosowanie dodatkowych komunikatów przy wykorzystaniu pytań i instrukcji doskonale sprawdza się w pracy z uczniami ze SPE.
- **Sześć kapeluszy myślowych** (metoda 6 kapeluszy Edwarda de Bono) – idealna do rozwijania umiejętności współpracy ze sobą (pozwala poczuć się bezpiecznie osobom ze SPE). Uczniowie rozwiązują problemy wyrażone w sposób uporządkowany i przemyślany. Przykładowo: biały – zajmuje się wyłącznie faktami, liczbami, nie wyraża opinii (*Qu'est-ce que je sais à propos de cela ?*) czarny – pesymista, krytykuje opinie, widzi braki i niebezpieczeństwa (*Qu'est-ce que j'en pense ? Quels sont ses avantages ? Ses défauts ?*), czerwony – kieruje się intuicją i emocjami (*Qu'est-ce qu'on peut y changer ? Comment organiser mes idées ?*) itp.
- **Dyskusja** – młodzież w szkole branżowej należy zachęcać do wypowiadania własnych opinii i podejmowania decyzji, by miała możliwość wyrobienia poczucia odpowiedzialności i samodzielnego działania. Kompetencje mówienia możemy ćwiczyć poprzez wykorzystanie techniki dyskusji. W ramach tej techniki komunikacyjnej możemy zastosować następujące ćwiczenia: metaplan, dyskusja punktowana, dyskusja/debata panelowa, debata za i przeciw, debata oksfordzka, sześć myślących kapeluszy. Metoda ta pozwala na wykształcenie umiejętności słuchania siebie nawzajem, stawiania tez, prezentowania odpowiedniego stanowiska, argumentowania czy wyciągania wniosków.
- **Trójkąt** pozwala na twórcze rozwiązywanie problemów. Rysujemy odwrócony trójkąt, wierzchołkiem do dołu. Wierzchołek symbolizuje problem. Technika definiuje ów problem oraz określa jego przyczyny. Uczniowie szukają nowych rozwiązań, co jest kluczowym aspektem. Przykład: nauczyciel rozdaje uczniom kartki, na których mają zapisać, co szkodzi naszemu zdrowiu, a co pomaga. Prowadzący zapisuje pomysły uczniów na tablicy, stawia kreski przy wypowiedziach powtarzających się. Następnie dzieli uczniów na grupy, które otrzymują plakat z narysowanym trójkątem i wpisanym problemem. Zadaniem uczniów jest znalezienie przyczyny danego problemu i rozwiązania. Na zakończenie przedstawiciel grupy prezentuje problemy i rozwiązania.

Analizowanie i rozwiązywanie problemów pozwalają uczniom rozwinąć umiejętność współpracy w grupie, analizy problemu, podejmowania decyzji, określania przyczyn i skutków, wyznaczania priorytetów, szukania rozwiązań, negocjacji i szukania kompromisu. Tę technikę komunikacyjną można realizować poprzez następujące techniki: wskazywanie zalet i wad, uproszczona analiza SWOT (od ang. *strengths, weaknesses, opportunities, threats*)

burza mózgów/fabryka/giełda/jarmark pomysłów/sesja odroczonego wartościowania/metoda Osborna, drzewko decyzyjne, diamentowe uszeregowanie/karo, piramida priorytetów, rybi szkielet, technika 635.

Metoda immersji językowej to takie podejście do nauczania języka obcego, w którym zanurzamy ucznia w języku francuskim poprzez wyeksponowanie go na możliwie największą dawkę języka naturalnego. Możemy tę metodę zastosować np. poprzez projekcję filmu w języku francuskim. Do immersji dochodzi także podczas kontaktu z rówieśnikami z Francji, z krajów francuskojęzycznych i frankofońskich. Wymiana online przy wykorzystaniu internetowej platformy np. etwinning.pl (dostęp 2.11.2022) lub wymiana uczniowska np. w ramach Programu Erasmus przyczynia się do nauki języka obcego, rozwija kompetencje miękkie i twarde, ale przede wszystkim jest okazją do zanurzenia się w języku obcym, który staje się codziennością.

Metoda gramatyczno-tłumaczeniowa należy do najmniej aktywizujących metod w nauczaniu języków obcych. Skupia się głównie na aspektach gramatycznych lub leksykalnych danego języka. Nie zaleca się tej metody do prowadzenia całych lekcji, można jedynie wykorzystać sporadycznie elementy tej metody podczas wybranego fragmentu lekcji np. nauczyciel tłumaczy leksykę na język polski lub zagadnienie gramatyczne, a następnie prosi uczniów o tłumaczenie zdań z języka ojczystego na język obcy lub odwrotnie. Zasadnym wydaje się wykorzystanie tej metody na takim etapie nauczania, gdy uczniowie nie posiadają jeszcze takiej wiedzy językowej i takiego zasobu słownictwa, by poradzić sobie z omawianiem gramatyki lub wprowadzaniem nowego słownictwa bez konieczności tłumaczenia nowych zagadnień na język polski. Na zajęciach z języka francuskiego prowadzonych metodą gramatyczno-tłumaczeniową można zastosować strategię dedukcyjną i indukcyjną przy omawianiu zagadnień gramatycznych. Uczniowie mogą wówczas porównać struktury lub słownictwo z językiem ojczystym lub innym językiem obcym, który znają.

Ćwiczenia, które możemy wykorzystać w ramach tej metody to:

- produkcja zdań w języku obcym z wykorzystaniem poznanych reguł gramatycznych;
- tworzenie pojedynczych zdań do każdego zadania gramatycznego;
- ćwiczenia tłumaczeniowe (zaczynamy tłumaczenie z języka ojczystego na obcy, w miarę progresu, zmieniamy na tłumaczenie z języka obcego na ojczysty);
- ćwiczenia sprawdzające czytanie ze zrozumieniem (wykorzystanie tekstów literackich, streszczanie danego tekstu);
- ćwiczenia rozwijające umiejętność pisania w języku obcym (krótkie teksty, dialogi itp.);
- dyktanda.

Techniki sprawdzające się w tej metodzie to:

- **Demonstracja** – nauczyciel pokazuje np. konstrukcję gramatyczną, która znajduje się w danym tekście. Zamiast lekcji teoretycznej nauczyciel demonstruje, np. jak wygląda witanie się Francuzów, liczba pocałunków.
- **Studium przypadku / l'étude de cas** – technika podobna do techniki demonstracyjnej, ale w wersji pisemnej. Przekładamy abstrakt na konkrety poprzez zaprezentowanie rzeczywistej sytuacji lub wymyślonej po to, aby umożliwić uczniom analizę sposobu postępowania bohaterów, ich zachowań, wyrażanych przez nich opinii, włączając do swojej wypowiedzi elementy, które stanowiłyby część lekcji. Metoda ta może być wykorzystywana w pracy z tekstem, w ćwiczeniach kształtujących rozumienie ze słuchu. Przykład: analiza reklamy firmy.

Korzystając z wybranych elementów metody gramatyczno-tłumaczeniowej na lekcjach francuskiego, zadbajmy, aby lekcja miała następujące elementy: wprowadzenie – przedstawienie reguły gramatycznej (można wykorzystać język ojczysty, ilustracje, tablice gramatyczne wraz z przykładowymi zdaniami w języku ojczystym), ćwiczenia – tłumaczenie zdań z jednego języka na drugi, pamiętajmy, aby zaczynać od zdań łatwych po trudne, użycie praktyczne – uczniowie mogą w tej fazie czytać teksty, które następnie streszczą, wykorzystując dane zagadnienie gramatyczne. Następnie, mogą napisać krótki tekst.

Metoda audiolingwalna polega na intensywnym powtarzaniu w formie ustnej (dryle językowe) najpierw pojedynczych wyrazów, następnie całych fraz i zdań, po to, aby uczeń mógł przyswoić sobie gotowe wzorce komunikacyjne lub poprawną wymowę.

Metoda reagowania całym ciałem (TPR) – wykorzystywanie zajęć ruchowych przyczynia się do wprowadzenia słownictwa czy funkcji językowych. Ruch może być zaspokojony podczas gier i zabaw mających na celu powtórzenie czy utrwalenie omawianych podczas lekcji zagadnień. Wykorzystanie tej metody sprawdza się na początkowych lekcjach języka obcego, kiedy chcemy nauczyć uczniów czasowników ruchu, prostych instrukcji, części ciała, nazw zawodów, przymków miejsca, wyrażania, co kto lubi, a czego nie, Ruch rozwija u uczniów umiejętność słuchania, podążania za instrukcjami, a także ułatwia zrozumienie nowych wyrażen, które nauczyciel ilustruje, wykonując odpowiednie ruchy. Przykładowym ćwiczeniem jest Jacques (a) dit... (ang. *Simon says...*), podczas którego, uczeń powtarza czynności wskazane przez nauczyciela (można również wybrać ucznia, który będzie wydawać polecenia zamiast nauczyciela). Stosowanie metody reagowania całym ciałem eliminuje użycie języka ojczystego na lekcjach języka obcego, a to stanowi ważny cel dla każdego nauczyciela, ponieważ gesty i proste polecenia pozwalają na przeprowadzenie lekcji od początku do końca w języku obcym. Przykładowe techniki:

- **Graffiti** – pozwala na wytworzenie i wzmocnienie przyjaznej atmosfery w grupie, integruje oraz kształci i rozwija u uczniów twórcze myślenie. Nauczyciel podaje początek zdania, a uczeń musi je dokończyć: np. « Je pars en vacances d’hiver et je mets dans ma valise... » (nauczyciel może pokazywać np. w formie fiszek lub konkretnych przedmiotów, które uczeń może spakować do walizki) lub: « Dans ma chambre, il y a... ». Stosując tę technikę, można rozwiązywać twórczo problemy. Jest to dobry sposób na dzielenie się z innymi własnymi pomysłami, na dostrzeganie różnych aspektów danego zagadnienia, zauważanie oraz docenianie niezwykłych koncepcji i pomysłów innych osób. Graffiti może być techniką, dzięki której edukacja inkluzyjna faktycznie zaistnieje w danej klasie, ponieważ technika ta pozwala docenić potencjał, wiedzę i umiejętności osób (np. z niepełnosprawnościami, dysfunkcjami, uczniów cudzoziemskich, zdolnych itp.), których możliwości nie są wystarczająco poznane. Może to być dobry początek koleżeństwa czy przyjaźni, która jest celem kompetencji kluczowej zalecanej w podstawie programowej do zrealizowania poprzez rozwijanie refleksyjności i wrażliwości aksjologicznej ucznia, kształtowanie postawy szacunku, otwartości, odpowiedzialności.
- **Asocjogram** – służy do definiowania zasad i hierarchizacji pojęć, określania cech. Idealnie nadaje się do wykorzystania z uczniami o różnych poziomach znajomości języka, zarówno w pracy indywidualnej, jak i grupowej – w małych oraz dużych

zespołach. Przykładowo: uczniowie otrzymują kartki z narysowanymi kółkami. Rolą ich jest wpisanie do każdego kółka słowa/wyrażenia, które kojarzy im się z danym tematem (przykładowy temat to ubrania: *Quels mots peut-on associer aux « vêtements » ?*).

- **Turniej** – sprawdza się do omawiania różnych zagadnień, przydaje się zwłaszcza wtedy, kiedy trzeba przekazać suche informacje, których uczenie się nie wzbudzi zbyt dużego entuzjazmu uczących się. Jeśli nauczyciel dobrze zna klasę, może również wprowadzić element rywalizacji, aby urozmaicić lekcję. Technika tę można zastosować w wersji tradycyjnej, np. test na papierze, pytania do uczestników lub pracować z wykorzystaniem smartfonów i aplikacji (np. Kahoot!). Turniej lub quiz można powtarzać kilkakrotnie, by umożliwić odrobienie strat zespołom, które na początku osiągnęły gorsze wyniki.

Dostępny obecnie pakiet metod służących do nauczania języków obcych oferuje nauczycielowi szeroki wybór i różnorodność, które mogą przełożyć się na atrakcyjność i zróżnicowanie zajęć językowych. Ich dynamika spowodowana różnorodnością zastosowanych podczas lekcji metod ma pozytywny wpływ na stymulowanie uczniów, którzy poza sytuacją szkolną wyeksponowani są na atrakcyjne źródła informacji i nowoczesne technologie, co przekłada się na oczekiwania względem metod nauczania. Należy zatem wziąć pod uwagę możliwość wspomaganie wyżej opisanych metod przez nowoczesne technologie i spróbować zaadaptować je na potrzeby edukacyjne w XXI wieku. Mowa oczywiście o włączeniu technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) w proces edukacyjny. Współczesna kultura, to kultura multimedialna. Technika cyfrowa wzmacnia dydaktykę języków obcych poprzez nagrania video, audio, projektor, tablicę interaktywną czy aplikacje. Przydatne technologie informacyjno-komunikacyjne, które usprawnią nauczanie i uczenie się języka francuskiego, to:

- **edytory tekstu:** Dokumenty Google, OpenOffice, LibreOffice, AbiWord, AbleWord, FocusWriter, Q10;
- **oprogramowanie porządkujące pomysły:** FreeMind, który jest darmowym programem do tworzenia map myśli lub Inspiration;
- **narzędzia do analiz i wizualizacji danych:** LimeSurvey, SurveyMonkey, Google Forms, Quizizz, Socrative, arkusz kalkulacyjny z pakietów OpenOffice lub LibreOffice, platformy e-learningowe;
- tworzenie fiszek: Quizlet;
- nagrywanie tekstu czytanego: Vocaroo;
- tworzenie zasobów leksykalnych związanych z określonym tematem: Wordle, Tagul, Tagxedo;
- **oprogramowanie do komunikacji i współpracy z uczniami:** Padlet, Skype, Messenger, Twitter, Instagram, Slack, Teams, Google Hangouts, WhatsApp, imo;
- **tworzenie multimediiów:** Prezi, Inkscape, GIMP, Canva, Pixir Editor, PiZap, Audacity;
- **tworzenie awatarów, infografik:** Voki, Piktochart, Cacao, Creately;
- **tworzenie testów i quizów:** Kahoot!, Quizizz, Quizlet, Memrise, LearningApps;
- **utrwalanie leksyki:** Wordwall, Quizlet, Memrise,
- **aplikacja do odmiany czasowników:** Verb forms, La conjugaison française L'OBS, Vaterfaireconjuguer, Conjugaisons des verbes;
- **aplikacja do ćwiczenia ortografii:** Orthographe: cours et quiz, Le Monde – Orthographe;

- **tworzenie zadań do filmów:** Edpuzzle, Ted-Ed;
- **interaktywne aplikacje edukacyjne:** LearningApps, Zondle, Educaplay, Tinycards, HelloTalk;
- **słowniki i korpusy:** Larousse, dico en ligne le Robert, Reverso.

Inną formą zaadaptowania TIK w proces edukacyjny jest **Blended learning/e-learning**, czyli wykorzystanie nowych technologii do samodzielnego nabywania wiedzy i kompetencji. Tradycyjne nauczanie wzbogaca się o możliwość wykorzystania internetu. Uczeń samodzielnie szuka informacji, krytycznie analizuje znaleziony materiał i jest odpowiedzialny za proces uczenia się. Np. uczeń wykorzystuje słownik internetowy [Le Robert](#) (dostęp 2.11.2022) do stworzenia krzyżówki na papierze.

Alternatywą do wspomnianego powyżej e-learningu może być BYOD (ang. *bring your own device*), czyli sytuacja, w której uczeń korzysta z własnych urządzeń mobilnych w czasie lekcji w celu samodzielnego pozyskania informacji. Przykładem takiego ćwiczenia może być sytuacja, w której nauczyciel rozdaje kartki z ćwiczeniami (np. pytania odnośnie do nowo wprowadzanej lekcji), na które odpowiedzi uczeń musi znaleźć sam. Ćwiczenie rozwija dwie kompetencje kluczowe: samodzielne wyszukiwanie informacji oraz wykorzystywanie ich.

Reasumując, metody, które nauczyciel zdecyduje się zastosować w trakcie lekcji języka francuskiego powinny zawsze być dostosowane do celów, jakie zaplanował do osiągnięcia, innymi słowy jedne metody posłużą nam do wprowadzenia zagadnień gramatycznych, a inne do ćwiczenia poprawnej wymowy czy do ćwiczenia wypowiedzania się. Następnie, należy uwzględnić specyfikę grupy, z którą się pracuje, oszacować niezbędne zasoby do zastosowania wybranej metody, czyli do projekcji filmu potrzebny będzie odtwarzacz i telewizor lub tablica interaktywna, natomiast do pracy metodą projektu może się przydać dostęp do internetu oraz swobodne warunki do pracy w grupach. Istotnym jest także płynne przechodzenie z jednej metody do drugiej i umiejętność integracji kilku metod podczas jednej lekcji. Nadaje to dynamikę lekcji i wpływa na jej atrakcyjność.

2.3. Budowanie motywacji u ucznia

Motywacja jest kluczem do sukcesu edukacyjnego. Należy zatem zadbać o właściwą atmosferę i strategie motywacyjne uczniów, jeśli chcemy efektywnie nauczać.

Motywacja może mieć charakter zewnętrzny i wewnętrzny. W przypadku motywacji zewnętrznej, uczeń chce się uczyć, gdyż zależy mu na uznaniu rówieśników lub nauczyciela, potrzebuje pochwały lub prestiżu związanego z dobrą znajomością języka obcego lub najzwyczajniej chce pozyskać akceptację grupy. Motywacja zewnętrzna może także wynikać z obawy przed karą lub krytyką i utratą pozycji w grupie, w tym wypadku w klasie. Większość z tych zachowań jest typowa dla uczniów młodszych niż uczeń szkoły branżowej I i II stopnia. Dlatego należy zastanowić się nad motywacją wewnętrzną, nad którą kontrolę sprawuje uczeń, a nauczyciel w niewielkim stopniu, ale jednak, może na nią wpłynąć.

Motywacja wewnętrzna uwarunkowana jest potrzebą rozwijania autonomii i poczucia więzi. To te czynniki wpływają na osiągnięcie przez ucznia takiego stanu, że będzie czuł się zmotywowany do podejmowania trudu nauki. Poczucie kompetencji to taki stan, kiedy uczeń pragnie zrozumieć otaczający go świat, posiada potrzebę doskonalenia

swoich umiejętności wręcz do takiego stanu, by osiągnąć mistrzostwo. Poczucie autonomii to taka sytuacja, w której uczeń sam podejmuje decyzję, kiedy i czego będzie się uczył. Uczeń ma poczucie sprawczości i wpływu na stan swojej wiedzy, dlatego taka motywacja jest silniejsza niż nakaz lub obawa przed karą, gdyż uczeń sam podjął decyzję, że nauczy się języka francuskiego i na tę decyzję nie miał wpływu ani rodzic, ani nauczyciel. Poczucie więzi to sytuacja, w której motywuje nas chęć przynależenia do określonej grupy rówieśniczej i nabycie określonej wiedzy. Wyobraźmy sobie grupę nastolatków zafascynowanych francuską popkulturą lub francuskim filmem, która chce słuchać francuskich piosenek rapowych i rozumieć przekaz artysty lub oglądać francuskie filmy bez dubbingu. Jeśli większość grupy będzie miała taką potrzebę, to należy się spodziewać, że będzie to działać motywująco dla innych potencjalnych członków tej grupy. Biorąc pod uwagę wiek ucznia szkoły branżowej I i II stopnia, należy spodziewać się, że będzie się on kierował motywacją wewnętrzną. A zatem w takich okolicznościach przyjdzie pracować nauczycielowi języka francuskiego, którego zadaniem, oprócz przekazania wiedzy, będzie wzbudzenie motywacji do nauki.

Jak to osiągnąć? Ciekawym podejściem jest Dogme ELT (z ang. English language teaching), koncepcja dotycząca nauczania języka angielskiego, którą z łatwością można przenieść w warunki nauczania języka francuskiego. Stawia ona ucznia w centrum uwagi, jest traktowany podmiotowo. Opiera się na kilku głównych założeniach: 1. Interakcja między uczniem a nauczycielem; 2. Zaangażowanie – uczniowie angażują się w lekcje, które oparte są o otaczające ich problemy, sprawy; 3. Procesy dialogowe – nauka oparta jest na dialogu a wiedza jest produktem ubocznym; 4. Wspierane konwersacje – nauka odbywa się za pomocą konwersacji, a wiedza jest produktem współtworzonym przez ucznia i nauczyciela; 5. Wynurzenie – język i gramatyka wynurzają się z procesu uczenia się; 6. Głos – przekonania i wiedza uczącego się są uznawane podczas lekcji; 7. Przystępność – język nauczany jest optymalizowany do potrzeb uczącego się; 8. Związek – treści nauczane mają dotyczyć ucznia i bliskich mu spraw.

Biorąc pod lupę tych kilka założeń, możemy zauważyć, że czynnikami motywującymi dla ucznia podczas lekcji języka francuskiego jest fakt sprawczości, wpływu na poruszane tematy, uznania jego opinii i przekonań oraz rozmowa i wymiana poglądów. Ważne jest także, by w uczeniu pojawił się motyw poznawczy, dzięki któremu uczeń będzie czerpać przyjemność i satysfakcję z uzyskiwania informacji. Motywacja wzmacnia się, kiedy uczeń sam widzi własne postępy. Uczniowie mogą być zachęceni do nagrywania się i odsłuchiwania, porównywania prawidłowości wypowiedzi, postępu w formułowaniu wypowiedzi w odstępach czasowych lub do prowadzenia Paszportu Językowego, w którym będą odnotowywać wszelkie incydenty językowe, które im się przydarzyły, które mogą także motywować do dalszych postępów w nauce. Istotna jest także rola nauczyciela, który wspiera swoich uczniów i sprawiedliwie ocenia wszelkie próby językowe, które uczniowie podejmują, a zwłaszcza próby językowe uczniów ze SPE.

Dobrą praktyką jest nawiązanie i utrzymanie z uczniami relacji, która pozwoli zniwelować poczucie lęku czy izolacji i pozwoli na rozwiązywanie problemów bieżących sytuacji na poziomie uczeń – nauczyciel. Należy zdać sobie sprawę, że podczas III etapu uczniowie stają się dorosłymi, w związku z czym nabywają pewne prawa, które należały do rodziców np. usprawiedliwienie nieobecności w szkole. Na początku III etapu edukacyjnego zaleca się nawiązanie kontaktu z rodzicami, jednakże należy mieć świadomość, że charakter tego kontaktu będzie się zmieniał i rodzice będą przekazywać

coraz więcej odpowiedzialności swoim dzieciom. W sytuacji, gdy charakter współpracy ucznia z nauczycielem jest poprawny, rodzice nie będą się angażować tak jak to miało we wcześniejszych etapach edukacyjnych, jednakże, jeśli nastąpią zaburzenia tego kontaktu, to zarówno wychowawca, nauczyciel języka francuskiego, psycholog itp. będą rozwiązywać problem w porozumieniu z rodzicem.

2.4. Rozwijanie kompetencji kluczowych i umiejętności miękkich na lekcjach języka francuskiego przydatnych do realizacji własnych celów ucznia oraz w przyszłości na rynku pracy

Kompetencje kluczowe to wiedza, umiejętności i postawy, które uczeń potrafi zastosować w różnych kontekstach i sytuacjach życia codziennego. Nabywa je najczęściej w takich miejscach jak szkoła, dom, czy podczas wyjazdów. Kompetencje rozwijane są również na kółkach zainteresowań czy przy korzystaniu z nowych technologii.

Doskonalenie kompetencji niezbędne jest do samorealizacji i rozwoju osobistego. Zwiększa to szanse na znalezienie lepszej pracy i dodatkowo włącza do aktywnego obywatelstwa.

Kompetencje kluczowe powinny być rozwijane przez całe życie. Są to zalecenia Parlamentu Europejskiego oraz Rady Unii Europejskiej. Zaliczamy do nich osiem kompetencji kluczowych: kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, kompetencje w zakresie wielojęzyczności, kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii, kompetencje cyfrowe, kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się, kompetencje obywatelskie, kompetencje w zakresie przedsiębiorczości, kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej (dostępne w internecie na stronie efs.mein.gov.pl; dostęp 2.11.2022). Mają one charakter ponadprzedmiotowy.

Należy zawsze mieć na uwadze, że kształcąc ucznia szkoły branżowej I i II stopnia, przygotowujemy młodego człowieka do wkroczenia na rynek pracy oraz do jego konfrontacji z dynamicznie zmieniającą się rzeczywistością. Dlatego też dobierając odpowiednie metody pracy na lekcji, warto zastanowić się, w jakim stopniu wpisują się one we współczesne trendy i zalecenia Unii Europejskiej odnośnie do nabywania i rozwijania kompetencji kluczowych i uniwersalnych. W przypadku nauczyciela języka francuskiego łatwo jest sobie wyobrazić sytuację, w której będzie on rozwijał kompetencje wielojęzyczności, interkulturowe i społeczne podczas swoich lekcji.

Europejski System Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ) odwołuje się do rozwijania wielojęzyczności (posługiwanie się kilkoma językami na różnych poziomach) nawet wtedy, gdy uczniowie uczą się tylko jednego języka obcego. Ważnym aspektem jest świadomość językowa, która rozwijana jest równoległe z nabywaniem kompetencji językowych, funkcje językowe rozwijane są adekwatnie do poziomu znajomości języka francuskiego. Reasumując, zwiększanie kompetencji językowych oznacza również równoległy wzrost świadomości językowej. Wynika to z tego, że uczeń częściej napotyka pewne sytuacje językowe (pytanie o wskazanie drogi, o cenę itp.), w związku z czym dopasowuje wcześniej użyte odpowiedzi do zaistniałej sytuacji. Zaleca się zatem, by oprzeć naukę języka obcego na drugim języku z tej samej grupy językowej. Do języków romańskich zaliczamy: francuski, hiszpański, portugalski, włoski i rumuński. Jeśli jest to niemożliwe, możemy odwołać się do innego języka obcego, z którym przypuszczamy,

że nasi uczniowie mieli lub mają kontakt. Powszechnie uważa się, że język angielski jest europejskim i światowym *lingua franca*, ponieważ jest użyteczny i prestiżowy. Nauczany jest od przedszkola, dlatego uczniowie ucząc się języka francuskiego, posiadają pewne podstawy, m.in. są świadomi, jak wygląda proces nauki języka obcego. Odwoływanie się do wiedzy językowej uczniów nie tylko wspiera naukę leksykalną i struktur gramatycznych w języku obcym, ale pozwala uświadomić oraz rozwinąć wiedzę pragmatyczno-dyskursywną uczniów (np. poprzez wskazanie różnic na poziomie tekstu).

Jeżeli nauczycielowi uda się pokazać korelacje między różnymi językami, może zadbać o to, by uczniowie zastosowali poniższe strategie poznawcze w ramach kompetencji wielojęzyczności. Uczeń:

- porównuje słownictwo, gramatykę, fonetykę z innymi językami, które zna;
- dostrzega słowa zapożyczone z innych języków;
- dostrzega słowa „międzynarodowe”, tzw. internacjonalizmy lub słowa transparentne;
- dostrzega regularność w zakresie gramatyki języków, które zna;
- wykorzystuje umiejętności związane z czytaniem, pisanem, mówieniem, słuchaniem, które nabył w innych językach;
- pamięta i kojarzy punkty wspólne w poznanych językach.

Proces przyswajania języka obcego obejmuje elementy interkulturowe i ogólnokulturowe, na które składają się informacje o kulturach posługujących się danym językiem, znajomość podobieństw i różnic między przedstawicielami tych kultur oraz otwartość na nie. Do pracy nad tymi elementami podczas lekcji języka francuskiego może posłużyć jedna z technik reprezentująca metodę aktywizującą oraz komunikacyjną, a mianowicie gra Albatros, która polega na obserwacji zachowań przedstawicieli istniejącej kultury, a następnie rozmowie o różnicach kulturowych. Celem gry jest rozwijanie umiejętności zadawania adekwatnych pytań dotyczących drugiej osoby. Pozwala to nie tylko na gromadzenie informacji o innych osobach, ale również buduje relacje z nimi poprzez bliższe poznanie.

Kompetencja wielojęzyczności i kompetencje interkulturalne wzajemnie przenikają. Nie można uczyć się języka obcego bez znajomości lub świadomości kontekstu kulturowego. Podczas lekcji języka francuskiego, w ramach zaproponowanych powyżej metod nauczania możemy postarać się wprowadzić pluralistyczne podejście do języków i kultur (**FREPA** – A Framework for Pluralistic Approaches to Languages and Cultures/ **CARAP** – Le Cadre de référence pour les approches plurielles des langues et des cultures), które powstało z myślą o nauczycielach poszukujących gotowych narzędzi służącym do rozwijania kompetencji wielojęzyczności i multikulturowości (informacje dostępne na stronie internetowej: carap.ecml.at; dostęp 2.11.2022). Mogą one być rozwijane dzięki czterem podejściom pluralistycznym. Pierwsze z nich: *podejście międzykulturowe* polega na wykorzystaniu zjawisk z jednego lub wielu obszarów kulturowych i stanowi podstawę rozumienia analogicznych zjawisk z innego obszaru. Oznacza to, że uczeń zachęcany jest do refleksji na temat form kontaktu między osobami pochodzącymi z różnych środowisk kulturowych. Pozostałe podejścia to: *otwarcie na języki*, *zintegrowane kształcenie językowe* oraz *interkomprensja języków pokrewnych*. W podejściu zwanym interkomprensja języków pokrewnych zaleca się jednoczesną pracę nad dwoma lub wieloma językami z tej samej rodziny, np. w ramach języków romańskich. Obecnie jest realizowanych wiele projektów (finansowanych przez

Unię Europejską) z udziałem dzieci i młodzieży z Francji lub innych krajów romańskich. Zintegrowane kształcenie językowe pomaga uczniom w uświadomieniu związków między niektórymi językami nauczonymi w ramach szkolnego programu nauczania oraz przenikania się treści między różnymi przedmiotami. Nauczyciel znajdzie w internecie wiele materiałów dydaktycznych opublikowanych w różnych językach i skupiających się na podejściach pluralistycznych np. CLIL.

Innym praktycznym narzędziem rekomendowanym przez Radę Europejską jest **Europejskie Portfolio Językowe** (EPJ – dostępne na stronie internetowej ore.edu.pl; dostęp 2.11.2022). Pozwala ono na gromadzenie i selekcjonowanie informacji dotyczących indywidualnego rozwoju językowego ucznia, dokonywanie samooceny oraz uczy systematycznej i świadomej pracy własnej. Dodatkowo, EPJ służy do udokumentowania zdobywanych i zdobytych już doświadczeń językowych oraz interkulturowych. Dzięki prowadzonej w nim Biografii językowej uczeń poznaje i zyskuje potwierdzenie własnych kompetencji w zakresie wielojęzyczności. Ma również możliwość prowadzenia portfolio w formie tradycyjnej lub cyfrowej, np. z wykorzystaniem aplikacji i programów komputerowych, np. Padlet, Miro, Jamboard itp.

Kompetencje matematyczne oraz w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii można rozwijać w szkole branżowej np. poprzez analizę danych, wykresów, ankiet, naukę słownictwa związanego bezpośrednio z wybraną przez ucznia branżą zawodową.

Wspieranie i rozwijanie kompetencji cyfrowych na lekcjach języka francuskiego można zrealizować za pomocą zastosowania nowych technologii, aplikacji np. słownik *le Robert* w wersji cyfrowej, korpus językowy *Reverso* w parze francusko-angielskiej. Nabycie umiejętności **cyfrowych** staje się coraz łatwiejsze również dla uczniów ze SPE, dla których obsługa komputera nie jest obca. Dostosowane programy, czcionka, odpowiedni ekran pozwala na sprawne wykorzystywanie dóbr technologii informatycznych.

Dobór odpowiednich metod aktywizujących i komunikacyjnych na lekcjach języka francuskiego rozwija również komunikację i wytwarza interakcję, a to przyczynia się do akceptowania różnorodności, uczy tolerancji, niesienia pomocy, poznawania siebie nawzajem. Komunikacja tworzy wspólnotę i włącza w życie **społeczne** poprzez **współpracę w grupie** (kształtowanie kompetencji społecznych, w tym obywatelskich). Praca metodą projektu sprzyja autorefleksji, pozwala na skuteczne zarządzanie czasem i informacjami. W ten sposób rozwijane są kompetencje miękkie, takie jak zarządzanie czasem, zasobami, współpraca partnerska, tolerancja itp. Młody człowiek realizując projekty, uczy się podejmowania decyzji, wybiera istotne kwestie, które sam uważa za ważne i warte do przekazania, rozwijając przy tym **umiejętności krytycznego myślenia**.

Przedstawienie efektów pracy pozwoli uczniom wyćwiczyć umiejętność prezentacji, która obecnie jest kluczową umiejętnością na rynku pracy. Metodę projektu można również wykorzystać do weryfikacji postępów uczniów. Mniejsze projekty sprawdzą się do weryfikacji rozdziałów z podręcznika np. oparte na słownictwie z tematyki jedzenie: *Je mange..., J'aime...*

Należy zaznaczyć, że każdy przedmiot, nie tylko język francuski, powinien rozwijać u uczniów kompetencje osobiste, społeczne i umiejętności uczenia się. Europejskie Portfolio Językowe (EPJ) wspiera autonomię ucznia w procesie uczenia się języków obcych i poznawania ich kultur. Dzięki stworzonemu dossier uczeń prezentuje własną sylwetkę językowo-kulturową. Dodatkowo umożliwia samodzielną ocenę kompetencji językowych w oparciu o przyjęte przez Radę Europy poziomy biegłości językowej ESOKJ oraz wzmacnia wewnętrzną motywację do uczenia się języka obcego. Europejskie Portfolio Językowe jest sprawdzonym narzędziem sprzyjającym rozwojowi językowych kompetencji produktywnych z jednoczesnym naciskiem na kompetencje kluczowe. Uczniowie otrzymują pozytywną informację zwrotną dotyczącą indywidualnych umiejętności językowych, są przygotowywani do samodzielności w procesie uczenia się języka obcego i rozwijania postawy ciekawości, otwartości i tolerancji wobec innych kultur. EPJ jest podzielone na trzy ściśle powiązane ze sobą części: **biografia językowa** – zawiera osobisty zapis wydarzeń związanych z nauką języków oraz refleksją ucznia na temat własnych strategii uczenia się, celów i potrzeb. Pozwala to na kształtowanie umiejętności produktywnych: przetwarzanie tekstu ustnie lub pisemnie, przekazywanie w języku obcym informacji sformułowanych w języku polskim, reakcja w formie prostego tekstu pisanego w typowych sytuacjach, jakimi są przedstawianie siebie i innych osób, udzielanie podstawowych informacji na swój temat i pytanie o dane innych osób, przy jednoczesnym wykorzystaniu techniki samodzielnej pracy. **Dossier** – gromadzi wybrane prace i dokumenty ucznia takie jak: zbiór dyplomów, zaświadczeń, najlepszych wypracowań, testów, dokumentacji wymian. **Paszport językowy** – to bilans doświadczeń, który prezentuje profil językowy uczącego się. Posługując się nim, uczeń ćwiczy sprawności produktywne związane z przekazywaniem informacji i ich wyjaśnieniem oraz wypełnieniem formularzy. Wszystkie wersje EPJ dla poszczególnych etapów edukacyjnych wraz z przewodnikiem dla nauczycieli są dostępne online na stronie Ośrodka Rozwoju Edukacji (ore.edu.pl; dostęp 2.11.2022). EPJ jest narzędziem do oceniania alternatywnego, które nawiązuje do oceniania kształtującego i może być wykorzystane przez nauczyciela do wspomaganie oceny bieżącej.

Podsumowując, refleksyjny nauczyciel potrafi dostrzec w procesie nauczania szansę na rozwój kompetencji kluczowych i uniwersalnych u uczniów. Planując lekcję języka francuskiego, należy zastanowić się, czy stwarza ona możliwości rozwoju kompetencji. Jeśli tak, to należałoby z takiej okazji skorzystać. Poprawnie sformułowane cele lekcji będą pomocne w rozwijaniu kompetencji kluczowych lub uniwersalnych na lekcji języka francuskiego, przy okazji zdobywania wiedzy, dlatego nie należy się obawiać, że doprowadzi to do zaniedbania realizacji podstawy programowej.

2.5. Interdyscyplinarność

Interdyscyplinarność w edukacji to łączenie treści i umiejętności z kilku przedmiotów w celu przedstawienia jakiegoś problemu lub rozwiązania go. Innymi słowy, interdyscyplinarność odzwierciedla działania, które podejmujemy w życiu codziennym, integrując wiedzę z różnych dziedzin, by zrozumieć sytuację, bądź też by w danej sytuacji umieć zareagować. EMILE (*Enseignement d'une matière intégrée à une langue étrangère*) wspiera interdyscyplinarność. Podejście to polega na integrowaniu treści z różnych przedmiotów na lekcjach języka obcego, gdzie narzędziem łączącym tę wiedzę jest język obcy, w tym przypadku język francuski. To podejście doskonale sprawdza się do nauczania w klasach dwujęzycznych.

Podjęcie zadaniowe sprzyja stosowaniu EMILE na lekcjach języka francuskiego, gdyż poprzez postawienie przed uczniami zadania do zrealizowania, które w tym przypadku powinno być złożone i powinno wymagać zastosowania wiedzy z wielu dziedzin, stymulujemy ich do integracji wiedzy między przedmiotami, a przy tym wszystko odbywa się w języku francuskim, co również wspiera interdyscyplinarność. Czynności codzienne, takie jak robienie zakupów, czy zamawianie jedzenia w restauracji, wymagają od nas wiedzy z innych dziedzin: umiejętności liczenia, przeliczania kalorii, wiedzy dotyczącej zbilansowanej diety, czy też umiejętność ważenia i przeliczania ceny względem wagi produktu (podświadome stosowanie równania z jedną niewiadomą). Wprowadzając temat jedzenia i produktów spożywczych, nauczyciel w łatwy sposób może przenieść te zadania w kontekst lekcji języka francuskiego. Ucząc pytania o cenę, może także poprosić uczniów o przeliczenie ceny tego produktu, jeśli będzie ważył 2 kg lub 0,5 kg.

Na zajęciach z języka nauczyciel może też wykorzystać wiedzę z przedmiotu podstawy przedsiębiorczości i poprowadzić zajęcia omawiające strukturę firmy francuskiej lub poprawne wypromowanie własnej firmy, wykorzystując do tego np. metodę projektu, która ma nie tylko charakter przedmiotowy, ale również interdyscyplinarny. Na przykład: zadaniem ucznia będzie pozyskanie informacji, krytyczna ocena pod względem przydatności, a następnie zaplanowanie działań opartych na kalkulacjach matematycznych, wykresach przedstawiających dane itp. Należy także pamiętać, że działania te będą realizowane w języku francuskim, a następnie przedstawiane również w tym języku, co dodatkowo wzbogaca interdyscyplinarny charakter podjętych działań.

Niezależnie od tego, czy interdyscyplinarność przybiera formę złożonych projektów, zadań edukacyjnych realizowanych w czasie lekcji, czy małych aktywności, przynosi jednak liczne korzyści: pozwala uczniom na refleksję, uświadamia ich, jak bardzo potrzebna jest wiedza na dany temat, że łączy się z innym przedmiotem, jest użyteczna na każdym kroku, ponieważ buduje autonomię i motywację, uatrakcyjnia zajęcia, pogłębia współpracę między nauczycielami różnych przedmiotów, uświadamia uczniów, jakie związki i zależności zachodzą pomiędzy różnymi dziedzinami nauki. Wszechstronny rozwój uczniów kształtuje postawę otwartości wobec całego świata. Interdyscyplinarne podejście do nauczania języka francuskiego jest przejawem troski o holistyczny rozwój ucznia na III etapie edukacyjnym.

2.6. Zasady projektowania uniwersalnego i specjalne potrzeby edukacyjne

Projektowanie uniwersalne to stworzenie takiego procesu kształcenia, który będzie użyteczny dla wszystkich ludzi bez potrzeby adaptacji lub specjalnego przygotowania. W dydaktyce oznacza to, że dostęp do edukacji jest obowiązkiem twórców i realizatorów procesu nauczania, w naszym przypadku mowa tutaj o nauczycielach i osobach prowadzących zajęcia. Powinni oni mieć na uwadze, że projektując zajęcia, programy nauczania, scenariusze zajęć, strategie edukacyjne i materiały muszą mieć na uwadze ich użyteczność dla wszystkich uczniów (Ślusarczyk 2013).

Wykorzystywanie koncepcji projektowania na zajęciach z języka obcego ma na celu umożliwienie dostępu do nauki jak największej grupie uczniów przy wykorzystaniu odpowiednich metod, form i narzędzi, w tym TIK, nie wykluczając uczniów ze SPE. W przypadku, kiedy potrzeby ucznia są dość specyficzne, a projektowanie uniwersalne

nie jest wystarczające, należy wprowadzić niezbędne modyfikacje i specjalistyczne dostosowania.

Projektowanie uniwersalne powinno uwzględniać dostosowanie metod, form i środków. Należy zatem dobrać takie środki i pomoce, które wspomogą uczniów w procesie uczenia się, nie zapominając o odpowiednich technikach i formach pracy. Ćwiczenia należy zaadaptować do indywidualnych potrzeb i możliwości (**indywidualizacja**), np. zadania zamknięte dla uczniów ze SPE, zadania otwarte dla pozostałych.

Przy dobieraniu metod i środków należy pamiętać o sposobie realizacji zadań. Warto mieć na uwadze, że jeśli zajdzie taka potrzeba, należy podzielić materiał na mniejsze partie, wykluczyć czas pracy i pozwolić uczniom na korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz aplikacji.

Należy podkreślić, iż przygotowując system motywowania i oceniania, trzeba uwzględnić potrzeby i możliwości ucznia ze SPE i zadbać o to, by sprzyjał on pozytywnej atmosferze pracy i pobudzał do działań przez to, że jest sprawiedliwy, zaś nauczyciel docenia chociażby najmniejsze próby aktywności językowej podejmowanej przez każdego niego. Podczas oceny, zwracamy uwagę w większym stopniu na postępy, jakie zrobił uczeń ze SPE i stosujemy elementy oceniania kształtującego (informację zwrotną). W czasie przeprowadzania odpowiedzi ustnej nie zapominamy o stosowaniu krótkich poleceń i komunikatów, powtarzamy instrukcje do zadania, możemy również poprosić o to uczniów. Stosowanie pytań naprowadzających pozwala osobom np. z deficytem koncentracji zdobyć wiedzę, co w efekcie prowadzi do otrzymania przez niego wyższej oceny i motywuje go do dalszej nauki.

Na zajęcia języka francuskiego nie wykluczamy uczniów ze względu na ich trudności w uczeniu się lub specjalne potrzeby edukacyjne, lecz włączamy ich w proces edukacyjny poprzez dostosowania, które mogą przybrać opisane poniżej formy.

Przykłady dostosowań zadań:

- **różnicowanie treści** – nauczyciel przygotowuje trzy rodzaje tekstów o różnym poziomie trudności i długości (np. artykuł prasowy, tekst z bloga, ogłoszenie); cała klasa pracuje nad słownictwem z tego samego obszaru tematycznego, ale na różnym poziomie zaawansowania;
- **różnicowanie zadań** – dla tekstu czytanego można przygotować zadanie typu prawda/fałsz, pytania otwarte lub napisanie streszczenia;
- **różnicowanie ról** – uczniowie zdolniejsi mogą otrzymać rolę moderatora dyskusji lub wspierać uczniów ze SPE.

Dostosowanie nie polega zatem na obniżaniu wymagań zawartych w podstawie programowej. Zakres wiedzy i umiejętności powinien pozwolić uczniom na kontynuację i sprostanie kolejnym etapom edukacyjnym. Pracując z uczniem z dysleksją rozwojową, warto zastosować łagodniejsze kryteria oceniania w zakresie sprawności, które mogą sprawiać mu trudności. Warto jednak wymagać od niego większego nakładu pracy samodzielnej, zadawać dodatkowe ćwiczenia w celu przezwyciężenia danych problemów, ale i wynagradzać taki wysiłek w odpowiedni sposób, by pozytywnie wpłynąć na jego samoocenę. Dostosowanie obejmuje uczniów:

- z niepełnosprawnościami;
- z niedostosowaniem społecznym;
- z zagrożeniem niedostosowaniem społecznym;
- z zaburzeniami zachowania lub emocji;
- ze szczególnymi uzdolnieniami;
- ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się;
- z deficytami kompetencji i zaburzeniami sprawności językowych;
- z chorobami przewlekłymi;
- dotkniętych sytuacją kryzysową lub traumatyczną;
- z niepowodzeniami edukacyjnymi;
- z zaniedbaniami środowiskowymi, związanymi z sytuacją bytową ucznia i jego rodziny, sposobem spędzania czasu wolnego i kontaktami środowiskowymi;
- z trudnościami adaptacyjnymi, związanymi z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, w tym związanymi z wcześniejszym kształceniem za granicą;
- zdolnych.

Coraz częściej spotykamy się z uczniami, którzy są niedostosowani społecznie, przeżywają kryzys lub traumę, są zaniedbani przez swoje rodziny, mają problem z adaptacją ze względów kulturowych lub ze zmianą środowiska edukacyjnego. Również i te osoby potrzebują dostosowania i naszego wsparcia. Edukacja ma być dla wszystkich, bez wyjątków.

Modyfikacje planu często zachodzą po przeprowadzeniu ewaluacji dydaktycznej, w celu ulepszenia struktury, dodania lub usunięcia pewnych technik pracy, wdrożenia nowych metod, które pozwolą uczniowi opanować pożądaną treść. Nauczyciel rezygnuje z treści nieobowiązkowych, np. zmniejsza liczbę zadań, usuwa trudne elementy, które będą stanowić utrudnienie dla uczniów ze SPE. Zakres materiału niezbędny do ukończenia danego etapu edukacyjnego musi być zgodny z minimum podstawy programowej.

Zadania powinny być dostosowane do możliwości wszystkich uczniów, w tym uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Ćwiczenia powinny być na zróżnicowanym poziomie trudności i uwzględniać przy tym formę ich realizacji.

Opieką należy również objąć uczniów zdolnych, którzy posiadają ogromną wiedzę i ciekawość poznawczą. Dobra pamięć, bogata wyobraźnia pozwala im na przyswajanie materiału z łatwością. Nauczyciel może wykorzystać ich umiejętności i zaoferować im dodatkowe materiały do wykonania podczas zajęć.

Uczniowie, którym nauka sprawia trudności, powinni również otrzymać wsparcie ze strony nauczyciela. Należy im stworzyć optymalne warunki do uczenia się i maksymalnie ułatwiać im nabywanie nowej wiedzy i umiejętności. Nie należy zapominać o stosowaniu indywidualizacji i dostosowywać materiały do każdego ucznia – mogą to być np. transkrypcje dla uczniów mających problemy ze słuchem, dostosowana czcionka (nie zawsze powiększona) materiałów kopiowanych lub nagrania dla uczniów z dysfunkcją narządu wzroku, zapewnienie możliwości korzystania z komputera dla dysgrafików, dzielenie materiału na mniejsze partie.

Podsumowując, należy uczniom zapewnić takie warunki, aby byli w stanie zrealizować podstawę programową. Odpowiednio przygotowana lekcja uwzględniająca ich potrzeby, ze szczególnym naciskiem na uczniów ze SPE, pozwala na obopólne odniesienie.

ROZDZIAŁ III

Organizacja procesu dydaktycznego

Proces uczenia się zależy w dużym stopniu od organizacji procesu nauczania, który jest powolny i długotrwały. Biegłość językową uzyskuje się po wypracowaniu ponad tysiąca godzin. Przystawianie przez ucznia wiedzy nie kończy się w szkole, ale trwa również poza jej murami. Rolą nauczyciela jest przygotowanie ucznia do samodzielnej pracy w domu, dzięki czemu szybciej osiągnie on biegłość językową.

3.1. Zasady pracy na lekcji języka francuskiego

Wejście nauczyciela do klasy oraz przywitanie uczniów determinują klimat zajęć. Na pierwszych zajęciach należy przedstawić uczniom nasze oczekiwania np. wchodząc do sali, uczniowie powinni zadbać, aby tablica była starta, a stoliki ustawione. Porządek w klasie pomaga w wytworzeniu przyjaznej atmosfery i w skoncentrowaniu się na lekcji. Młodzież w szkole branżowej to prawie dorośli ludzie, którzy niedługo rozpoczną pracę lub będą kontynuować edukację w szkole branżowej II stopnia, dlatego trzeba wymagać od nich ustalonych zasad. Warto również od początku wymagać od nich odpowiedniego przygotowania się do lekcji, tj. posiadania podręcznika, zeszytu ćwiczeń, zeszytu, długopisu, ołówka, gumki i zakreślaczy.

Nauczyciel ma do dyspozycji 45 minut, podczas których musi sprawdzić obecność, skontrolować i ocenić stopień opanowania materiału zaprezentowanego w trakcie poprzednich zajęć, podać temat (cel zajęć) oraz zrealizować założone cele. Kończącą częścią zajęć jest podsumowanie, czyli ocena stopnia realizacji celu, upewnienie się, że uczniowie zapamiętali najważniejsze informacje oraz wyznaczenie zadania domowego. Inaczej mówiąc, lekcja składa się z kilku faz (etapów), które nauczyciel dostosowuje do potrzeb uczniów i bieżącej sytuacji. Niektóre etapy możemy połączyć, np. sprawdzenie obecności bywa połączone z rozgrzewką językową, kontrola wiadomości – z powtórzeniem materiału.

Po czynności organizacyjnej przychodzi czas na weryfikację materiału z ostatnich zajęć na ocenę. Można do tego wykorzystać aplikację Kahoot!, dzięki której szybko sprawdzimy znajomość słownictwa i gramatyki. Nauczyciel wcześniej przygotowuje zestaw słówek (zadania typu: dopasuj do definicji, wstaw odpowiednie słowo do zdania, właściwy rodzajnik itp.) i ustawia odpowiedni czas. Dla uczniów ze SPE można stworzyć odrębną grupę z wydłużonym czasem lub dostosowanymi zadaniami.

Sprawdzanie wiadomości z wcześniejszych zajęć jest elementem wychowawczym, uczy systematycznej pracy, mobilizuje do odrobienia zadań, a dla nauczycieli to etap formalno-proceduralny. Na podstawie ocen częściowych wystawiane są oceny końcowe, a te dają możliwość promocji ucznia. Sprawdzanie opanowania materiału nie służy tylko do wystawienia oceny, jest to sposób na wychwycenie i nadrobienie zaległości. Nauczyciel jest w stanie ocenić, co należy powtórzyć i czy można wprowadzać nowy temat. Należy pamiętać, aby faza ta, nie trwała zbyt długo, gdyż właśnie na początku zajęć uczniowie są najbardziej skoncentrowani.

Kontrola stopnia opanowania materiału daje szansę pozostałym uczniom na „odpoczynek”, dlatego należy wykorzystać ten moment i wyznaczyć uczniom zadanie wymagające uważnego słuchania np. uczniowie przygotowują notatkę z odpowiedzi

uczniów. Nie zapominajmy jednak uprzedzić ich, że celem notatki nie jest wytykanie błędów, ale zweryfikowanie czy uczniowie zgadzają się z wypowiedzią kolegi/koleżanki. W przypadku kontroli wiedzy ucznia ze SPE, pozostali mogą otrzymać ćwiczenie doskonalące umiejętność czytania ze zrozumieniem tekstu pisanego. Zadanie można przygotować z wyprzedzeniem np. skserować krótki tekst z kilkoma otwartymi/zamkniętymi pytaniami lub poprosić o przygotowanie streszczenia z tego tekstu.

Zagadnienia gramatyczne można sprawdzić przy użyciu wprowadzonego wcześniej słownictwa poprzez ćwiczenia leksykalno-gramatyczne, np. teksty z lukami (*complète le texte en utilisant la forme appropriée du verbe entre parenthèses*) lub kostki koniugacyjne (*lance les dés et conjugue le verbe tiré au sort !*). W tym przypadku sprawdzamy i gramatykę, i słownictwo za jednym razem.

Przedstawienie tematu rozpoczyna nową lekcję. Określa on cel, który chcemy zrealizować. Uczeń powinien być świadomy, dlaczego wykonuje dane ćwiczenie, dlatego cel zadania musi być wyraźnie zakomunikowany, najlepiej w formie zoperacjonalizowanej. Oznacza to, że należy pokazać wykorzystanie tego tematu w praktyce, w realizacji zadań komunikacji językowej.

Lekcja powinna zawierać ćwiczenia wdrażające, które pozwolą uczniowi samodzielnie odkryć nowe zagadnienia gramatyczne; tworzenie i zastosowanie w praktyce. Nowe słownictwo, które pojawiło się na lekcji, powinno zostać opanowane w domu. Pozwoli to m.in. uczniom ze SPE pracować we własnym tempie i własnymi sprawdzonymi metodami. Dla osób uzdolnionych oraz ze SPE proponuje się dodatkowe ćwiczenia w zależności od ich predyspozycji.

Każdą lekcję warto podsumować poprzez quizy, minikartkówki czy w formie karteczek, które uczniowie sami przygotowują. Pożądane byłoby dokonanie weryfikacji w połowie lekcji i sprawdzenie, czy omawiane treści są zrozumiałe. Podczas podsumowania należałoby również zapytać uczniów, które zadania sprawiły im problemy i czy otrzymali odpowiednią liczbę ćwiczeń, aby opanować założone cele.

Nauczyciele nie powinni bać się zadawać prac domowych. Dzięki nim uczniowie wdrażani są do systematycznej pracy i utrwalają nowe wiadomości. Zadania domowe powinny stać się stałym elementem każdej lekcji. Należy przy tym pamiętać, że jego celem nie jest skończenie zadań, które nie zostały wykonane w klasie. Nie może też zawierać treści, które nie zostały poruszone na zajęciach. Ważne jest, aby poinformować dokładnie, czego oczekuje się od uczniów, jaki jest cel zadania i co sprawdza. Ponadto warto przewidzieć dodatkowe ćwiczenia o charakterze wyrównawczym oraz zadania dla uczniów zdolnych lub zainteresowanych tematem.

Czasami po zrealizowaniu tematu na koniec lekcji zostaje trochę czasu. Należy zatem uwzględnić kilka ćwiczeń dodatkowych lub zabaw interaktywnych. Warto ten czas wykorzystać w przyjemnej atmosferze: można przeprowadzić konkurs leksykalny, opowiedzieć dowcip lub podać zgadywanki, np. odgadywanie znaczenia słowa z kontekstu (*Pour faire une crêpe, il nous faut deux œufs, du lait et de la farine – nieznanne słowo. Qui a deviné la signification de ce dernier mot à partir du contexte ?*), wskazówki wizualne: przedmiot, obrazek, zdjęcie, rysunek itp. (*C'est ..., au milieu de...*), tłumaczenie (*En polonais, ça veut dire...*), zagadki (*Je vous propose une devinette ...*), krzyżówki tematyczne – *mots croisés* (*Pour faire une omelette, il nous faut un œuf, du lait et de la...*), uzupełnianie brakujących słów – un

texte à trous (*Complétez les mots qui manquent !*), metoda karteczkowa (uczeń przygotowuje karteczki/fiszki z nowym słownictwem wraz z tłumaczeniem i zdaniem przykładowym. Uczniowie mogą się nawzajem odpytywać) itp.

Zakończenie lekcji to również ważny element. Rozstanie z klasą powinno przebiegać w miłej atmosferze i służyć do rozszerzenia umiejętności socjolingwistycznych uczniów. Nie zapomnijmy wykorzystać do tego różnych zwrotów na pożegnanie.

Planowanie jednostki dydaktycznej to ważny proces nie tylko dla początkującego nauczyciela, ale również dla nauczycieli doświadczonych. Planując, trzeba uwzględnić czas na przygotowanie pomocy dydaktycznych (autentycznych i uproszczonych). Zaleca się, aby nauczyciele korzystali z dostępnych konferencji metodycznych, brali udział w szkoleniach (online i stacjonarnie) oraz zapoznawali się z bieżącymi metodami nauczania kładącymi duży nacisk na metody pracy z uczniami o różnorodnych potrzebach edukacyjnych.

W internecie możemy odnaleźć nieformalne grupy nauczycieli języka francuskiego (innych języków również) i współpracować z nimi lub wymieniać się doświadczeniami w formie online. Stowarzyszenie Nauczycieli Języka Francuskiego PROF-EUROPE skupia nauczycieli w formie stacjonarnej i coraz częściej organizuje webinaria. Doskonalenie własnego warsztatu powinno być ustawiczne i przyczyniać się do korzystania z nowych metod i zasobów dostępnych na rynku wydawniczym.

3.2. Cele i założenia pracy z klasą zróżnicowaną pod względem potrzeb

Edukacja włączająca (edukacja inkluzyjna) zapewnia wysoką jakość kształcenia wszystkim uczniom (Al-Khamisy 2013: 41). Oznacza to, że zaspokaja różnorodne potrzeby uczniów poprzez odpowiednie dla nich rozwiązania. Prawo oświatowe gwarantuje każdemu uczniowi, w tym niepełnosprawnemu, niedostosowanemu społecznie czy zagrożonemu niedostosowaniem społecznym, możliwość uczęszczania do wszystkich typów szkół (Dz. U. 2017, poz. 59). W związku z tym na każdym poziomie edukacyjnym oferuje się pomoc psychologiczno-pedagogiczną tym, którzy jej potrzebują.

Praca z uczniami na III etapie edukacyjnym powinna być starannie przemyślana. Nauczyciel powinien uwzględnić wiek i zainteresowania młodych ludzi oraz ich niedaleką przyszłość. Każde zadanie powinno być tak dobrane i dostosowane, by każdy uczeń, w tym ze SPE, był w stanie je wykonać.

Uczniom z dysfunkcją wzroku należy zapewnić odpowiednie miejsce w klasie (bez odbłasków, z właściwym oświetleniem, które można regulować), zaś przygotowane materiały powinny mieć odpowiednią czcionkę, dostosowaną do potrzeb ucznia, pozbawioną dodatkowych ozdóbek.

Uczniowie niedosłyszający powinni być usytuowani tak, by widzieli twarz nauczyciela, dzięki temu będą w stanie się odwrócić oraz patrzeć na osobę mówiącą. Należy również zadbać o to, by wyeliminować wszelkiego rodzaju hałas poprzez dobrej jakości nagrania audio i video, zamknięcie okna. Uczniów należy również poinformować, aby odpowiadali pojedynczo. Warto obok osoby niedosłyszającej posadzić ucznia zdolnego (*peer learning*) i zrównoważonego emocjonalnie, który chętnie mu pomoże. Przyniesie to obopólne korzyści – uczeń słabszy (nie tylko z deficytem słuchu) będzie czuł się „bezpiecznie”, a uczeń zdolny poczuje się potrzebny.

Uczeń z zespołem nadpobudliwości psychoruchowej z deficytem uwagi (ADHD – od ang. attention deficit hyperactivity disorder) powinien siedzieć blisko nauczyciela, który będzie sprawował nad nim nadzór i zarazem będzie pilnować, by na jego ławce nie znajdowały się zbędne przedmioty, które mogą go rozpraszać.

Uczeń ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się powinien mieć możliwość odczytania swojej pracy, w przypadku, gdy jest nieczytelna. Nauczyciel może go również odpytać z materiału obejmującego sprawdzian i pozwolić na pisanie drukowanymi literami lub skorzystanie z komputera.

Dla uczniów z niepełnosprawnością ruchową warto zaadaptować miejsce w klasie, w taki sposób, by mogli się po niej poruszać swobodnie na wózku inwalidzkim. W klasie powinny być zamontowane barierki na ścianach, specjalne uchwyty na drzwiach, a szafki powinny znajdować się na wysokości osób poruszających się na wózkach. Dobierając metody i środki dydaktyczne, trzeba zwrócić uwagę, czy stymulują one aktywność własną ucznia, pozwoli to na większą efektywność uczenia się. Dodatkowo nauczyciel powinien motywować swoją postawą, zaangażowaniem i pasją.

Podsumowując, w każdym przypadku należy stosować indywidualizację działań wspierających wobec ucznia.

3.3. Przygotowanie przestrzeni dydaktycznej oraz pomocy dydaktycznych

Dobrze wyposażona sala i przygotowane przez nauczyciela pomoce dydaktyczne to połowa sukcesu. W podstawie programowej nauczyciel znajdzie warunki i sposoby pracy (dokładne zalecenia zostały omówione w rozdziale I). Zgodnie z nimi należy tak przygotować salę, aby umożliwiła pracę w parach i w grupach (prawidłowy układ ławek). W klasie uczniowie powinni mieć dostęp do słowników, książek FLE czy gazet. Można wykorzystać potencjał i umiejętności uczniów i zadać im w ramach projektów stworzenie tablic gramatycznych, leksykalnych, które później ozdobią klasę. Warto również zadbać, aby znajdował się w niej projektor, tablice, odtwarzacz CD/MP3 i komputer wyposażony we francuską klawiaturę z dostępem do internetu.

Korzystanie z nowych technologii – nagrania filmów, wywiady, prezentacje multimedialne, blogi, gazety cyfrowe – pozwalają na otaczanie się językiem francuskim. Warto wspomnieć tutaj, iż wykorzystywanie tablic interaktywnych i oprogramowania do podręczników i zeszytów ćwiczeń przyciąga uwagę ucznia i przyczynia się do aktywności podczas zajęć.

Podczas nauki słownictwa warto skorzystać z platformy Espace Formations FLE (espaceformationsfle.com; dostęp 2.11.2022), na której znajdziemy porady, darmowe materiały w postaci filmów oraz plansz do wydruku. Warto wykorzystać pomysły, które tam się znajdują i bazując na nich, stworzyć materiały do zajęć dla danej klasy. Przykładowe strony, które pomogą nam w tworzeniu materiałów znajdziemy na końcu tego poradnika (lektury uzupełniające).

Warto również skorzystać z zasobów *Enseigner avec TV5* i materiałów do nauczania języka zawodowego, które tam się znajdują (dostępne na stronie internetowej enseigner.tv5monde.com; dostęp 2.11.2022).

Klasa powinna być miejscem, w którym uczeń będzie czuł się bezpiecznie. Osoby ze SPE powinny mieć zapewnione swoje miejsce w klasie (np. obok nauczyciela czy

dobrego ucznia), pozwala to na zwiększenie poczucia bezpieczeństwa i stwarza dogodne warunki do pokonywania trudności.

3.4. Nauczanie zdalne a organizacja procesu dydaktycznego

Nauczanie zdalne wymaga od nauczycieli i uczniów pełnego zaangażowania oraz współpracy. Nowe technologie i dostęp do internetu otwierają nowe możliwości i stwarzają idealne warunki, które nie były dostępne jeszcze kilka lat temu. Szkoła podąża za nowymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, dzięki czemu stała się miejscem nowoczesnym, dając przykład uczniom, że należy podążać za społeczno-technologicznymi zmianami, które rozwijają kompetencje cyfrowe, współpracę oraz pokazują, jak rozwiązywać problemy.

Ważną kwestią przed rozpoczęciem zajęć zdalnych jest ustalenie z uczniami obowiązku podpisywania się swoim imieniem i nazwiskiem. Pozwoli to na sprawdzenie obecności. Praca z młodzieżą wymaga większej ostrożności, dlatego zaleca się zablokować opcję dodawania uczestników przez uczniów, wyciszania rozmówcy oraz współdzielenia ekranu. Nauczyciel jest odpowiedzialny za spotkanie i to on jest jego moderatorem.

Zajęcia zdalne stawiają nowe wyzwania przed nauczycielem. Należy utrzymać wysoki poziom merytoryczny i pamiętać, by treści przedstawione były w ciekawy sposób np. za pomocą prezentacji PowerPoint, ćwiczeń interaktywnych itp. Darmowe Narzędzia Google pozwalają na stworzenie prezentacji, dokumentów tekstowych i są widziane przez wszystkie osoby mające do nich dostęp w tym samym czasie. Warto zapoznać się z stroną dedykowaną dla edukacji: edu.google.com (dostęp 2.11.2022) i poznać możliwości Google.

Podczas nauczania zdalnego w ramach zadań do samodzielnego zrobienia w domu, warto skorzystać z metody odwróconej klasy (*la classe inversée*). Polega ona na udostępnieniu artykułu, filmu instruktażowego, na podstawie którego uczniowie samodzielnie wchodzą w tematykę lekcji. Film może zawierać konstrukcje gramatyczne, słownictwo tematyczne. Nauczyciel może samodzielnie przygotować taki materiał lub wykorzystać aplikacje Screencast-O-Matic lub Loom.

Stworzony materiał można rozbudować o pytania pomocnicze, w formie quizu, wykorzystując aplikację Edpuzzle lub TED-Ed. Odwrócona klasa pozwala uczniom przejąć odpowiedzialność za własne uczenie się. Podczas lekcji nauczyciel weryfikuje opracowany przez uczniów materiał i odpowiada na ich pytania, objaśniając niezrozumiałe kwestie. Metoda ta pozwala na weryfikację nabytej wiedzy poprzez różnorodne ćwiczenia sprawdzające. Innym wariantem tej metody jest poproszenie uczniów, by sami opracowali wybrany przez nich materiał w ciekawy sposób, a następnie zaprezentowali go przy całej klasie. Zaleca się wykorzystanie do tego zadania tablicy w aplikacji Padlet lub Wakelet. Aplikację Trello stosuje się, jeśli projekt jest realizowany w zespołach. Pozwala ona na zorganizowanie i uszeregowanie zadań w danej grupie. Aplikacja jest wykorzystywana m.in. w projektach międzynarodowych w ramach platformy eTwinning.

Inną użyteczną aplikacją jest Zoom, która posiada pomocne funkcje tj. podział uczniów na grupy (pokoje do konwersacji). Możliwość podziału jest wspierana funkcją podglądu przez nauczyciela. Może on przechodzić z grupy do grupy i monitorować

pracę uczniów. W aplikacji tej znajdziemy również tablicę, którą możemy wykorzystać do robienia na zajęciach notatek, jako brudnopis lub do map myśli. Ciekawym rozwiązaniem jest opcja zgłaszania się uczniów i automatyczna poczekalnia. Mogą oni również wysyłać emotikonki podczas odpowiedzi innego ucznia (brawo, serduszko, aplauz).

Quizlet świetnie sprawdza się do nauki słownictwa. Pozwala stworzyć fiszki, które możemy przeglądać i uczyć się za pomocą telefonu i komputera, co więcej, można odsłuchać wymowę, która jest istotna na początkowym etapie nauczania. Ponadto posiada rozbudowany system powtórek, który jest różnorodny np. w formie gry (angażują uczniów, uczą zdrowej rywalizacji), poprzez wybieranie lub wpisywanie właściwego słowa.

Aplikacja Kahoot! umożliwi zaś powtórkę słownictwa w sposób szybki i sprawny. Nauczyciel tworzy minitest, określa czas i przekazuje uczniom kod dostępu. Wyniki automatycznie pojawiają się w systemie po zakończeniu testu. Warto przygotować dwie grupy. Druga przystosowana dla uczniów ze SPE i z wydłużonym czasem pracy lub łatwiejszymi zadaniami.

Burzę mózgow można przeprowadzić, korzystając z aplikacji Mentimeter oraz Wooclap. Dodatkowo, nauczyciel wykorzystując te aplikacje, może otrzymać informacje zwrotne przedstawione w formie odpowiedzi uczniów. Dodatkowym atutem jest możliwość tworzenia chmur słów. Wystarczy tylko przygotować materiał przed lekcją, a potem go uruchomić. Uczniowie otrzymują kod lub link i wpisują własne słowa, korzystając przy tym z telefonów komórkowych. Wyrazy wpisywane przez uczniów pojawiają się w czasie rzeczywistym. Oprócz chmury mamy również do dyspozycji quizy, zadawanie pytań otwartych, tworzenie sondaży itp.

Na stronie wydawnictw francuskich znajdziemy dużo ciekawych i gotowych materiałów, które możemy zastosować na lekcjach. Warto w pracy z uczniami wykorzystać YouTube. Zawiera on wiele materiałów, przewodników, programów edukacyjnych, które możemy wykorzystać do ćwiczenia sprawności słuchania, poszerzania leksyki, wprowadzania konstrukcji gramatycznych, do których można się odwołać podczas pracy metodą odwróconej klasy.

Nauczanie na odległość wymaga od nauczyciela nieco innych narzędzi i metod nauczania. W dobie masowych szkoleń, webinarów, poradników cyfrowych wiedza przekazywana jest w darmowy sposób i o każdej porze, bez względu na to, gdzie przebywamy.

Zintegrowana Platforma Edukacyjna (ZPE) Ministerstwa Edukacji i Nauki oferuje e-podręczniki, materiały dydaktyczne, a także scenariusze zajęć, które pozwolą na przeprowadzenie ciekawych zajęć na odległość (dostępne pod adresem zpe.gov.pl; dostęp 2.11.2022).

Platforma ore.edu.pl (dostęp 2.11.2022) również oferuje sprawdzone pomoce dydaktyczne i metodyczne. Wzorując się na przykładowych materiałach, warto samemu tworzyć i dzielić się pomysłami z innymi nauczycielami.

3.5. Komunikacja między nauczycielem a uczniami

Dobra komunikacja między nauczycielem a uczniami stanowi kolejny ważny element, który składa się na sukces w procesie nauczania. Przyjazny nauczyciel tworzy dobry klimat w klasie i kształtuje prawidłową komunikację.

Pokolenie młodzieży i Generacji komunikuje się w większości przypadków przez telefon komórkowy lub portale społecznościowe. Przesyłane informacje są często pisane skrótami i wyrażane przez emotikony. Ważne jest, aby w klasie wytworzyć pozytywny klimat, który pozwoli na swobodną komunikację werbalną pomiędzy nauczycielem i uczniem. Wytworzona relacja powinna charakteryzować się sympatią oraz akceptacją uczniów.

Nauczyciel musi na samym początku zawrzeć „kontrakt” z uczniami, który będzie precyzować zasady porozumiewania się i zachowań. Wpływa to na proces kształcenia, wychowania i jest podstawą procesów dydaktyczno-wychowawczych.

Zdarza się, że uczniowie boją się otworzyć przed nauczycielem z obawy, że mogą zostać źle zrozumiani. Mimo iż są „urodzeni z nową technologią”, to nie potrafią odnaleźć się w realnym świecie. Ich życie toczy się w świecie wirtualnym. Na przerwie rozmawiają pomiędzy sobą poprzez komunikatory, choć dzieli ich tylko kilka metrów. Taka postawa świadczyć może o tym, że nie potrafią rozmawiać twarzą w twarz. Ważne, by kontakt między nauczycielem a uczniem opierał się na wzajemnym zaufaniu, bez wywoływania negatywnych emocji. Obie strony powinny być opanowane, wzajemnie sobie pomagać i angażować się w realizację zadań i projektów, np. imprez i uroczystości szkolnych. Wskazane jest, by nauczyciel używał krótkich, jasnych zdań oraz dał możliwość wypowiedzenia się uczniowi. Podopieczny musi wiedzieć, że jest akceptowany i traktowany poważnie. Dzięki temu będzie mógł otworzyć się przed nim, a ten będzie mógł mu w razie potrzeby natychmiast pomóc.

Podczas komunikacji nauczyciel skupia się na pochwałach, ale również na udzieleniu konstruktywnej informacji zwrotnej. Należy oddzielić fakty od opinii, oceny czy interpretacji. Informacja zwrotna powinna być wyrażona z szacunkiem, aby uczeń mógł zachować godność osobistą oraz obejmować takie obszary zmiany, na które uczeń ma wpływ. Nauczyciel mówi o określonych, konkretnych zachowaniach bez generalizowania oraz podkreśla mocne strony i na nich buduje swój przekaz, by nie doprowadzić do tzw. „szumów”. Szumem jest wszystko to, co zakłóca proces komunikacji. Zarówno po stronie nauczyciela i ucznia szum może mieć związek z postawami, uprzedzeniami, poglądami, doświadczeniami oraz przeżywanymi aktualnie emocjami. Szumem może być również hałas w klasie, ale również różnego typu zaburzenia mowy. Obie strony muszą być skupione na słuchaniu i odpowiednio interpretować informacje.

W komunikacji na poziomie nauczyciel-uczeń oprócz szumów mogą wystąpić bariery komunikacyjne, przez które żadna ze stron nie osiągnie porozumienia. Najczęstszymi barierami w komunikacji interpersonalnej są: różnice językowe, odmienne postrzeganie rzeczywistości, niespójność komunikatów werbalnych i niewerbalnych, nadmiar emocji i informacji oraz brak zaufania. Podczas rozmowy z uczniem zaleca się stosowanie prostych i zrozumiałych pytań oraz wzajemnego słuchania się.

W czasie nauczania zdalnego należy umożliwić uczniom częsty kontakt z nauczycielem. Mogą do tego wykorzystać komunikatory (Teams, Skype), e-mail oraz tablicę wirtualną. Podczas nauczania zdalnego rodzi się wiele pytań i problemów, dlatego uczniowie muszą zostać poinformowani o dostępności nauczyciela. Warto, aby on sam dawał sygnały, że jest otwarty na rozmowy i troszczy się o uczniów np. poprzez grupowy czat, na którym umieści informację o swojej dostępności, lub zadanie pytania: „Jak mogę Wam pomóc?”. Proponuje się również krótkie nagrania głosowe czy wideo, które zapewnią ucznia o naszej pamięci i dadzą poczucie bezpieczeństwa. Co więcej, uczeń zapamięta nas na dłużej i wywoła to u niego pozytywne nastawienie do przedmiotu. Jeśli nie będzie natychmiastowej reakcji na nasze nagranie, to nie należy się zrażać, bowiem nie oznacza to, że śmy zlekceważeni.

Obecność nauczyciela podczas zdalnej nauki jest nieoceniona. Zarówno nauczyciel, jak i uczeń zobowiązany jest do wzajemnego wspierania się i przykładania się do pracy. Jest to trudny czas ze względu na pozbawienie kontaktu bezpośredniego, co niejednokrotnie utrudnia komunikację z drugą osobą. Uczniowie i tak większość czasu spędzają, wpatrując się w ekrany urządzeń mobilnych. Jesteśmy odpowiedzialni za nich, nie tylko w klasie. Nasza postawa otwartości powinna wskazywać, że bardzo nam na nich zależy.

3.6. Rola współpracy z rodzicami

iGeneracja jest pokoleniem, które potrzebuje dużego wsparcia nie tylko ze strony szkoły, ale również rodziców. Warto więc nawiązać z nimi kontakt. Ten rodzaj współpracy regulują też przepisy – rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2019 r., określając ją jako nieodłączny element pracy pedagogicznej. Współdziałanie szkoły i rodziny przynosi wymierne korzyści, m.in. sprzyja lepszemu poznaniu i rozumieniu uczniów przez nauczycieli i rodziców, uzgodnieniu właściwego podejścia wychowawczego, czy udzieleniu sobie wzajemnej pomocy. Rodzic jest odpowiedzialny za swoje dziecko i do momentu uzyskania przez nie pełnoletności podejmuje odpowiednie decyzje.

Rodzice i nauczyciele mają wspólny cel: wychować nastolatka w taki sposób, aby odniósł w życiu sukces, i wyposażyć go w takie umiejętności i wiedzę, aby był atrakcyjnym kandydatem na rynku pracy i posiadał zdolności uczenia się przez całe życie. Rodzice są partnerami procesu nauczania-uczenia się. Nauczyciel języka francuskiego przedstawia im cel nauczania oraz wybrane metody pracy. Zwraca uwagę, jak ważna jest obecnie rozmowa bezpośrednia z młodzieżą i jakie konsekwencje niesie współczesna technologia w procesie kształtowania uczniów. Wymaga się, aby rodzice byli świadomi, iż nauka języka obcego to powolny i długotrwały proces i wymaga mobilizacji, zaangażowania i wsparcia nie tylko ze strony nauczyciela, ale również rodziców.

Partnerstwo stanowi podstawę relacji nauczyciel-rodzic, która będzie opierać się na wzajemnym zaufaniu i chęci współdziałania. Rodzic współpracuje z nauczycielem, m.in. podczas rozwiązywania problemów, organizacji imprez szkolnych, wycieczek oraz dbania o dobry wizerunek szkoły. Warto zapraszać rodziców do udziału w wycieczkach szkolnych, projektach czy zajęciach pozalekcyjnych. Poprzez takie działania zwiększy się zaangażowanie rodziców w procesie kształcenia młodzieży.

Nauczyciel powinien być w kontakcie z rodzicami i o ten kontakt stale zabiegać, starać się wytworzyć tzw. partnerstwo edukacyjne. Ma ono za zadanie realizowanie wspólnych celów związanych z edukacją, które wcześniej zostały ustalone.

Nauczyciel nie współpracuje z rodzicem po to, aby przekazywać mu uwagi o uczniu, ale ma być również wsparciem dla rodziców. Dlatego bardzo ważne jest, aby na początku roku szkolnego ustalił formy wzajemnego kontaktu, uwzględniając przy tym możliwość nauczania zdalnego. Formy te muszą być dostępne, funkcjonalne i sprawne i nie powinny obciążać czasowo żadnej ze stron.

Forma kontaktu może być bezpośrednia np. podczas zebrania z rodzicami, spotkania indywidualnego lub w formie kontaktu na odległość poprzez telefon e-mail, dziennik internetowy, Skype, Teams, WhatsApp. Na stronie szkoły należy umieścić informację odnośnie do dostępności nauczycieli.

Zarówno szkoła, jak i otoczenie lokalne oddziałują na ucznia wychowawczo. Współpraca nauczyciela z rodzicem winna odbywać się na bieżąco. Przy częstszym kontakcie będzie można wypracować odpowiednie metody pomocy uczniowi. Efekty pracy będą zadowalające i wymiennie wysokie, jeśli oba środowiska będą ze sobą współpracować i widzieć wspólny cel.

Dobry kontakt wymaga jednak dobrej woli, otwartości, szacunku i dyskrecji. Budowanie relacji nauczyciel – rodzic wymaga uzgodnienia oczekiwań i ustalenia jasnych zasad współpracy.

ROZDZIAŁ IV

Treści kształcenia, umiejętności przedmiotowe i ponadprzedmiotowe w procesie nauczania języka francuskiego

Podstawa programowa na III etapie edukacji zakłada, że uczeń przyswoi podstawowe wiadomości, nabeździe szereg kompetencji, a następnie wykorzysta je efektywnie podczas realizowania wytyczonych zadań i rozwiązywania problemów. Kompetencje pozwolą uczniowi na wybór określonego zawodu i na osiągnięcie sukcesu. Podstawa programowa zakłada również, że uczeń po skończeniu tego etapu będzie sprawnie funkcjonować we współczesnym świecie.

Celem niniejszego rozdziału jest przedstawienie treści kształcenia z zakresu języka francuskiego dla szkoły branżowej I i II stopnia w oparciu o podstawę programową i holistyczne założenia zawarte w programie nauczania (Rutkowska-Sagata, Wierzbicka-Ziembicka 2019) oraz umiejętności ponadprzedmiotowe, do których możemy zaliczyć umiejętności uniwersalne niezbędne każdemu człowiekowi do funkcjonowania w społeczeństwie.

4.1. Treści nauczania

Szkoła branżowa I i II stopnia przygotowuje uczniów do uzyskania kwalifikacji zawodowych (**umiejętności przedmiotowe**), ale również, do pracy i życia w warunkach współczesnego świata (**umiejętności ponadprzedmiotowe**). Uczeń otrzymuje odpowiedni zasób wiedzy i umiejętności, które są fundamentem wykształcenia i otwierają proces uczenia się przez całe życie. Kończąc szkołę branżową I stopnia, uczeń może kontynuować naukę w szkole branżowej II stopnia, zdobywając tytuł technika w zawodach, które posiadają kwalifikację wspólną z zawodem nauczanym w szkole branżowej I stopnia.

Treści nauczania języka francuskiego na III etapie edukacyjnym są szczegółowo opisane w podstawie programowej dla tego etapu edukacyjnego. Warto zauważyć, że zakresy tematyczne obowiązujące w szkole branżowej związane są ściśle z zagadnieniami dotyczącymi życia codziennego lub są z nimi powiązane, a następnie rozszerzane są o słownictwo dotyczące specyfiki kształconego zawodu.

Nauczyciel, tworząc plan pracy z klasą, może w autorski sposób ułożyć treści nauczania. W niniejszym poradniku proponuje się następujące pogrupowanie zakresów tematycznych:

- ja: człowiek, życie rodzinne i towarzyskie, dom, szkoła, praca;
- zdrowie i żywienie: zdrowie, sport, żywienie, zakupy i usługi;
- podróż i nauka: podróżowanie i turystyka, kultura, nauka i technika, świat przyrody;
- społeczeństwo: państwo i społeczeństwo, elementy wiedzy o krajach z obszaru nauczanego języka oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu międzykulturowego oraz tematyki integracji europejskiej, w tym znajomość problemów pojawiających się na styku różnych kultur i społeczności, elementy wiedzy o bezpieczeństwie i higienie pracy oraz o podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej (zakres tematyczny związany z efektami kształcenia, określonymi w podstawie programowej kształcenia w zawodach).

Bloki tematyczne proponowane na lekcjach języka francuskiego są dostosowane do możliwości i zainteresowań uczniów. Wykorzystanie ich pozwoli na nauczanie modułowe. Moduł, rozumiany będzie tutaj jako samodzielna jednostka dydaktyczna złożona z pomniejszych całości; obejmuje logiczny i możliwy do wykonania wycinek pracy, który pozwoli wyodrębnić elementy zintegrowane tematycznie z różnymi działami.

Przykładowe pogrupowanie w bloku pozwoli na zrealizowanie ciekawych i praktycznych projektów w sposób spiralny (patrz 4.1.4.) oraz rozwinięcie kompetencji kluczowe i umiejętności ponadprzedmiotowe uczniów. Nauczyciel języka francuskiego omawiając obszar tematyczny „życie rodzinne i towarzyskie” powraca do słownictwa z obszaru „człowiek” i uzupełnia je o nowe środki językowe i słownictwo. Wspomaga to kompetencje komunikacji i proces uczenia się.

Warto przypomnieć, że w podstawie programowej znajdziemy również cele kształcenia, które są sformułowane jako wymagania ogólne, oraz treści nauczania – wymagania szczegółowe. Te ostatnie są wymaganiami wewnętrznymi i pozwalają na realizację celów na zajęciach z języka francuskiego. Natomiast treści nauczania to umiejętności, które uczeń powinien opanować do osiągnięcia zamierzonych celów ogólnych i przygotować się do dalszego etapu edukacyjnego.

Cele ogólne kształcenia dzielą się na 5 obszarów nauczania: znajomość środków językowych, rozumienie wypowiedzi (pisemnej i ustnej), tworzenie wypowiedzi, reagowanie na wypowiedzi oraz przetwarzanie wypowiedzi (mediacja pisemna i ustna). Małgorzata Piotrowska-Skrzypek (2016) zalicza również komunikację niewerbalną do tych celów, uzasadniając, że to wszystko służy porozumiewaniu się w języku obcym (wyrażanie i interpretowanie pojęć, myśli, uczuć, faktów i opinii w piśmie i mowie oraz językową interakcję w kontekście społecznym i kulturowym). Autorka podkreśla również, że porozumiewanie się w językach obcych związane jest z mediacją i rozumieniem różnic kulturowych.

Powyżej przedstawione treści nauczania języka francuskiego wynikają z zapisów zawartych w podstawie programowej i stanowią fundament, na którym nauczyciel buduje własny plan pracy z daną klasą.

4.1.1. Umiejętności przedmiotowe

Na lekcjach języka francuskiego uczeń przyswaja podstawowe środki językowe, takie jak: środki leksykalne, gramatyczne, ortograficzne i fonetyczne. W oparciu o materiały pisane i słuchane ćwiczy wypowiedzi pisemne, w tym wypowiedzi dotyczące wykonywania typowych czynności zawodowych. W trakcie procesu uczenia się rozwija umiejętność formułowania krótkich, prostych, spójnych i logicznych wypowiedzi, aby w przyszłości mógł swobodnie komunikować się w środowisku zawodowym. Kształcąc wymienione składniki dobrej komunikacji, nabywa również umiejętność reakcji w sposób zrozumiały i adekwatny do sytuacji.

Rozwijanie kompetencji językowej i komunikacyjnej jest narzędziem kluczowym we wszystkich dyscyplinach wiedzy. Należy zatem pamiętać, aby łączyć teorię i praktykę językową. W szkole branżowej słownictwo ogólne trzeba wzbogacać o terminologię właściwą dla danej dziedziny zawodowej. Rozszerzony zakres leksykalny posłuży

rozwojowi intelektualnemu ucznia, a wspomaganie i dbałość o ten rozwój jest odpowiedzialnością każdego nauczyciela.

W podejściu komunikacyjnym podstawowym celem jest umiejętność skutecznego porozumiewania się, dlatego słownictwo odgrywa bardzo dużą rolę. Jego braki utrudniają, a niekiedy uniemożliwiają, przekaz. Znajomość słownictwa przez ucznia możemy podzielić na dwie kategorie: aktywną i bierną. Znajomość słownictwa czynnego oznacza praktyczne użycie słów podczas wypowiedzi, znajomość bierna oznacza znajomość receptywną, która umożliwia zrozumienie i interpretację wypowiedzi użytkownika języka.

Szczególnie ważne jest, aby na zajęciach z języka francuskiego rozwijać sprawności zarówno receptywne, jak i produktywne. Wprowadzając słownictwo, warto przyjrzeć się, jakie zasady ortograficzne możemy powtórzyć, wprowadzić, np. jak tworzy się forma mnoga od podanego rzeczownika, czy poprzez dodanie końcówki -s, -x, -aux, a może rzeczownik jest nieregularny (kształtowanie umiejętności przedmiotowych). Ucząc gramatyki, powinniśmy skupić się na komunikacji, a nie na teorii. Należy zawsze zaczynać od treści łatwych i sukcesywnie je poszerzać, nauczając w sposób spiralny.

4.1.2. Umiejętności ponadprzedmiotowe

Szkoła branżowa obrała sobie za cel przygotowanie uczniów do uzyskania kwalifikacji zawodowych potrzebnych w warunkach współczesnego świata. Kształcenie na III etapie edukacyjnym otwiera proces uczenia się przez całe życie. Poza kształceniem zawodowym, szkoła branżowa I stopnia ma za zadanie wyposażyć uczniów w odpowiedni zasób wiedzy ogólnej, która będzie stanowić fundament wykształcenia. Dodatkowo, uczeń może kontynuować dalszą naukę na II stopniu i nabywać zróżnicowane kwalifikacje zawodowe. Do celów kształcenia ogólnego w branżowej szkole I i II stopnia możemy zaliczyć (Dz.U. 2018, poz. 467):

- traktowanie uporządkowanej, systematycznej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności;
- doskonalenie umiejętności myślowo-językowych, takich jak: czytanie ze zrozumieniem, pisanie twórcze, formułowanie pytań i problemów, posługiwanie się kryteriami, uzasadnianie, wyjaśnianie, klasyfikowanie, wnioskowanie, definiowanie, posługiwanie się przykładami itp.;
- rozwijanie osobistych zainteresowań ucznia;
- zdobywanie umiejętności formułowania samodzielnych i przemyślanych sądów, uzasadniania własnych i cudzych sądów w procesie dialogu we wspólnocie dociekającej;
- łączenie zdolności krytycznego i logicznego myślenia z umiejętnościami wyobrażeniowo-twórczymi;
- rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej;
- rozwijanie narzędzi myślowych umożliwiających uczniom obcowanie z kulturą i jej rozumienie;
- rozwijanie u uczniów szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.

Zgodnie z zapisami podstawy programowej uczeń w szkole branżowej kształcenia ogólnego doskonali:

- myślenie – złożony proces umysłowy, który obejmuje wiele operacji umysłowych tj. wnioskowanie, abstrahowanie, rozumowanie, wyobrażanie, rozwiązywanie problemów. Dzięki uczeniu się równocześnie różnych przedmiotów, uczniowie rozwijają kompetencje tj. myślenia analitycznego, syntetycznego i logicznego, kreatywnego, abstrakcyjnego. Ciągłość kształcenia ogólnego rozwija myślenie percepcyjne, jak i myślenie pojęciowe. Oba typy myślenia stanowią podstawę wszechstronnego rozwoju ucznia;
- czytanie – dzięki czemu uczeń jest w stanie zrozumieć wypowiedzi. Jest to kluczową umiejętnością lingwistyczną i psychologiczną, ponieważ prowadzi do rozwoju osobowego, aktywnego uczestnictwa we wspólnocie i przekazywania doświadczeń;
- umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych zarówno w mowie, jak i w piśmie jako podstawowa umiejętność społeczna. Uczeń zna normy językowe oraz porozumiewa się w różnych sytuacjach komunikacyjnych;
- kreatywne rozwiązywanie problemów z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki, w tym programowanie;
- umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, w tym dbałość o poszanowanie praw autorskich i bezpieczne poruszanie się w cyberprzestrzeni;
- umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł;
- nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania;
- umiejętność współpracy w grupie i działań indywidualnych.

Celem nauczyciela jest dążenie do wszechstronnego rozwoju każdego ucznia, dlatego podejmuje on zadania w zakresie nauczania, kształcenia umiejętności i wychowania. Podstawa programowa wskazuje na 8 umiejętności ponadprzedmiotowych, które muszą zostać zapewnione, aby uczeń miał możliwość kształcenia umiejętności i wykorzystania zdobytej wiedzy:

1. Planowanie, organizowanie i ocenianie własnego uczenia się, przyjmowanie coraz większej odpowiedzialności za własną naukę – uczeń gromadzi materiały, dokonuje samooceny, np. poprzez projekt, portfolio.
2. Skuteczne porozumiewanie się w różnych sytuacjach, prezentacja własnego punktu widzenia i branie pod uwagę poglądów innych ludzi, poprawne posługiwanie się językiem ojczystym, przygotowanie do publicznych wystąpień – uczeń potrafi komunikować się, np. poprzez pracę w grupie, dyskusje, sześć myślących kapeluszy.
3. Efektywne współdziałanie w zespole i praca w grupie, budowanie więzi międzyludzkich, podejmowanie indywidualnych i grupowych decyzji, skuteczne działanie na gruncie zachowania obowiązujących norm – uczeń pracuje w zespole, w którym pełni różne funkcje, np. praca w grupach, drama, projekt, sześć myślących kapeluszy.
4. Rozwiązywanie problemów w twórczy sposób – uczeń szuka rozwiązania danego problemu, np. poprzez drzewo decyzyjne, dyskusja za i przeciw.
5. Poszukiwanie, porządkowanie i wykorzystywanie informacji z różnych źródeł oraz efektywne posługiwanie się technologią informacyjną – uczeń potrafi korzystać z różnych źródeł informacji, np. portfolio, projekt.

6. Odnoszenie do praktyki zdobytej wiedzy oraz tworzenie potrzebnych doświadczeń i nawyków – uczeń wykorzystuje materiały zgromadzone podczas praktyk, np. projekt.
7. Rozwój sprawności umysłowych oraz osobistych zainteresowań – uczeń rozwija własne zainteresowania, np. projekt, gry dydaktyczne.
8. Przystawianie sobie metod i technik negocjacyjnego rozwiązywania konfliktów – uczeń reaguje na konflikty i podejmuje próby ich rozwiązania, np. drzewo decyzyjne, drama.

Oprócz treści przedmiotowych na lekcjach języka francuskiego realizowane są treści ponadprzedmiotowe oraz rozwijane są umiejętności miękkie poprzez zaproponowane powyżej działania. Sprawna komunikacja powinna opierać się na doświadczeniach, obserwacjach oraz samodzielnym wykonaniu. Zaleca się, aby organizować w szkole zajęcia warsztatowe, wycieczki, które będą rozwijać logiczne myślenie. Nauczyciel nie jest w stanie przekazać całej wiedzy uczniowi, dlatego buduje ją na podstawie zdobytych przez niego informacji. Wiąże się to z podejściem konstruktywistycznym, które wymaga aktywności ucznia, zaś nauczyciel może wesprzeć i wyjaśnić mu dany problem.

Aktywność na lekcjach języka francuskiego sprzyja podejmowaniu decyzji oraz motywuje do działania. Zaleca się, aby wdrożyć projekty tematyczne. Dzielimy uczniów na grupy, przedstawiamy każdej grupie ten sam temat. Każda grupa tworzy projekt według własnych pomysłów. Takie działania pozwalają powtórzyć materiał, uczyć współpracy i rozwijają kreatywność.

Nauka poprzez projekty interdyscyplinarne przynosi wiele korzyści. Uczniowie korzystają z wcześniej nabytej wiedzy z innych przedmiotów. Nauczanie słownictwa komputerowego po francusku można połączyć z wiedzą z informatyki. Nauczanie słownictwa z działu: „firma” z wiedzą zdobytą na lekcjach podstawy przedsiębiorczości. Dział „podróżowanie i elementy wiedzy o krajach” można oprzeć na wiadomościach z geografii i wiedzy o społeczeństwie. Nauczyciel może wykorzystać filmiki dostępne na YouTube do nauczania słownictwa albo nową funkcję platformy Canva, korzystając z konta edukacyjnego „Canva dla oświaty” (dostępne na stronie [canva.com](https://www.canva.com); dostęp 2.11.2022), która nadaje się do prowadzenia projektów edukacyjnych. Platforma ta umożliwia urozmaicenie zajęć dydaktycznych z języków obcych i z innych przedmiotów poprzez tworzenie własnych prezentacji od podstaw, współdzielenie projektów przez uczniów i korzystanie z edytowalnych szablonów edukacyjnych. Wykorzystanie metody projektowej pozwoli zweryfikować przyrost wiedzy i kompetencji uczniów.

Umiejętności ponadprzedmiotowe mają na celu „wypozażyć” ucznia nie tylko w wiedzę, ale także w konkretne umiejętności, które pomogą mu poradzić sobie w życiu prywatnym i zawodowym. Kształtowanie umiejętności kluczowych nie realizuje się jako osobnej dziedziny aktywności, ale łączy się je do konkretnych przedmiotów. Podstawa programowa przewiduje możliwość dodania innych obszarów tematycznych np. słownictwo z kręgu zainteresowań uczniów związane z piłką nożną, które nauczyciel uzna za potrzebne.

4.1.3. Spiralny program nauczania wzmacnia kształtowanie kompetencji kluczowych i umiejętności miękkich

Nauka języka francuskiego powinna być oparta na spiralności, gdyż wynika z treści kształcenia. W praktyce oznacza to, iż nauczyciel opiera się na dotychczasowej wiedzy

uczniów odnośnie do struktur gramatycznych, słownictwa i poszerza je o dodatkowe i nowe wiadomości. Dlatego bardzo ważna jest systematyczna nauka, ponieważ pozwala ona bazować na nabytej wcześniej wiedzy. Mózg wymaga powtórzenia od czasu do czasu nauczonego materiału, w przeciwnym razie ślady pamięciowe zanikną.

Uczniowie wielokrotnie podczas każdego etapu edukacyjnego utrwalają nabytą wiedzę i poszerzają zakres gramatyczny, leksykalny o nowy materiał. Korzystając z bloków tematycznych, możemy ułatwić im utrwalanie leksyki poprzez tworzenie i udostępnianie słownictwa w formie mapy myśli. Młodzież uzupełnia ją o słownictwo wcześniej poznane odnoszące się do tej tematyki. Nie należy zapominać, że nauczyciel ma prawo do rozszerzenia treści w oparciu o zainteresowania uczniów.

Rozwijanie kompetencji kluczowych wpływa pozytywnie na umiejętności językowe, takie jak: mówienie i pisanie, słuchanie i czytanie. Dodatkowo wzmacnia interakcję z innymi uczniami, kreuje samoocenę, otwartość i tolerancję, dzięki czemu rozwijane również umiejętności uniwersalne, takie jak: odporność na stres, kreatywność, sprawności interpersonalne.

Umiejętności uniwersalne i kluczowe kształtujemy poprzez odpowiednie metody pracy, techniki, zachęcanie uczniów do wzajemnej pomocy w klasie oraz wolontariat. Poniższe kompetencje zostały opatrzone przykładowymi technikami, które pozwolą na ich rozwinięcie:

- **kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji** – praca z tekstem źródłowym (artykuł, blog), do którego zostały opracowane pytania, metoda tekstu przewodniego, metody aktywizujące np. metaplan, drzewko decyzyjne, mapa mentalna. Warto skorzystać z gotowych, darmowych materiałów, które znajdziemy na stronie: lepintdufle.net (dostęp 5.12.2022).
- **kompetencje w zakresie wielojęzyczności** – kształtują otwartość na odmienne kultury, tolerancję, akceptację różnorodności i odmienności. Na lekcjach języka francuskiego możemy rozwijać te kompetencje dzięki ćwiczeniom w parach lub w grupie, metodzie projektu edukacyjnego. Zaleca się angażowanie uczniów w różnorodne wydarzenia związane z językami obcymi – konkursy, wystawy, spotkania czytelnicze, zajęcia teatralne, udział w programie eTwinning umożliwiającym uczniom kontakt z rodzimymi użytkownikami języka.

Należy kłaść jak największy nacisk na **kompetencje uczenia się**, pracy zespołowej (metoda WebQuest), krytycznego myślenia (dyskusja, debata, mapy myślowe), rozwiązywania problemów i kreatywność (metoda projektu). Dobre metody i techniki powinny kłaść nacisk na aktywne i samodzielne zdobywanie wiedzy przez uczniów. Sami powinni formułować problemy i je rozwiązywać, stawiać hipotezy i formułować wnioski. Metody powinny kształtować logiczne myślenie oraz myślenie przyczynowo-skutkowe. Pozwoli to uczniom na rozwijanie umiejętności, takich jak: analiza, kreatywność przy równoczesnym kształtowaniu umiejętności komunikowania się, wypowiedzenia i prezentowania.

Kompetencje matematyczne warto kształtować w oparciu o ankiety, wykresy i dane, które możemy znaleźć w tekstach branżowych dostępnych w internecie np.: savoirs.rfi.fr (dostęp 2.11.2022).

Kompetencje cyfrowe rozwijane są u młodzieży dzięki wykorzystaniu komputera, telefonu z dostępem do internetu, oraz innych urządzeń elektronicznych. Możemy kształcić je na zajęciach z języka francuskiego, wykorzystując aplikację Kahoot!, która posłuży nam również do weryfikacji nauczonego słownictwa z ostatniej lekcji, zaś platforma Canva umożliwi uczniom stworzenie dowolnego projektu, w łatwy i ciekawy sposób, natomiast korzystanie z Padlata pozwoli uczniom na interaktywne, elektroniczne tworzenie notatek.

Kompetencje obywatelskie opierają się na znajomości struktur społecznych, gospodarczych, prawnych i politycznych. Obejmują znajomość spraw współczesnych, jak i krytyczne rozumienie głównych wydarzeń. Na lekcjach języka francuskiego możemy je kształtować, wykorzystując metodę projektów, pracę w grupach, rozwiązywanie problemów np. uczniowie otrzymują tekst, w którym opisany został problem i sami lub w parach muszą znaleźć rozwiązania.

Kompetencje obywatelskie rozwijają **kompetencje w zakresie przedsiębiorczości**, gdyż uczniowie uczą się wykorzystywania pomysłów oraz przekształcania ich w wartość dla innych osób. Przedsiębiorczość opiera się na krytycznym myśleniu, kreatywności, rozwiązywaniu problemów, podejmowaniu inicjatywy oraz wspólnego działania. Wymienione czynności mają wartość kulturalną, społeczną i rozwijają: asertywność, odporność na stres, dobrą organizację pracy np. poprzez wykorzystanie metody projektu. Pozwala ona uczniom już na etapie szkolnym kształtować planowanie i zarządzanie przedsięwzięciami. Młodzi ludzie stają się świadomi zasad etycznych, własnych atutów i słabości, dzięki czemu mogą skupić się na rozwijaniu ich przed wkroczeniem na rynek pracy.

Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej obejmują angażowanie się uczniów w rozumienie, rozwijanie i wyrażanie własnych pomysłów (np. poprzez debatę). Znajomość języków obcych pozwala na rozszerzenie horyzontów, zrozumienie innych kultur oraz własnej tożsamości. Wykorzystywanie muzyki, odgrywanie dialogów, krótkich sztuk teatralnych, czytanie wycinków z literatury oraz korzystanie z Google Street View (wycieczka wirtualna) pozwala uczniom na otwarcie się wobec różnorodności ekspresji kulturalnej oraz poszanowania jej wraz z etycznym i odpowiedzialnym podejściem do własnej tradycji i kultury. Dzięki ciekawości świata, otwartości na „inność” uczniowie doświadczają pozytywnych doznań, dzięki czemu łatwiej przyswajają wiadomości.

Samodzielne poszukiwanie rozwiązań, udział w projektach, grach itp., nie tylko wzmacnia motywację do uczenia się, ale również angażuje ucznia w proces uczenia się. Korzystanie na lekcjach francuskiego z: metody projektu, WebQuestu, metod problemowych, storytellingu, komiksu, dramy, wycieczki wirtualnej, wizyty w teatrze, kinie, galeriach, muzeach, dyskusje, debaty pozwalają nauczycielowi wyjście poza zwykłe zadania szkolne. Warto podkreślić, iż wspomniane metody wzajemnie się przenikają i uzupełniają. Ich wspólnymi cechami jest nacisk na kształtowanie osobowości ucznia, jego wrażliwości, poczucia estetyki oraz dostrzeżenie tego, co dzieje się wokół niego. Ten rodzaj pracy wspiera kształtowanie umiejętności komunikowania się, rozwija kreatywność oraz wspiera samodzielne myślenie.

Metody problemowe, które często wymagają pracy w grupach, interakcji społecznych uczniów budują i wzmacniają system wartości, uczą ich otwartości i zaangażowania oraz kształtują profesjonalizm. Relacje, które rodzą się pomiędzy uczniami oparte są na etyce, wartościach i zaangażowaniu, dodatkowo stwarzają możliwość do wyrażania przedsiębiorczości i kreatywności.

Mocno należy podkreślić, że kompetencje kluczowe nie mają układu hierarchicznego, co oznacza, że każda z nich jest tak samo ważna i wpływa na życie uczniów w różnym wymiarze: osobistym, społecznym czy zawodowym. Ukształtowane przez nich umiejętności będą w przyszłości decydowały o jakości życia we wszystkich tych wymiarach, dlatego należy o nie zadbać nie tylko na lekcjach języka francuskiego. Rozwój technologii i automatyzacji sprawia, że człowiek zastępowany jest przez maszyny czy roboty. Z jednej strony powszechnie akceptujemy szybki postęp, z drugiej, mimo nieustannego uczenia się, adaptacji do nowych sytuacji, pojawia się poczucie braku kompetencji. Dlatego niezmiernie ważne jest, abyśmy zadbali o to, aby uczniowie mogli realizować się i rozwijać w branżach niedocenianych w społeczeństwie, które wymagają specjalistycznej wiedzy, kreatywności, otwartości na nowości płynące z wielokulturowości i globalizacji.

4.2. Przykłady wdrożeń działań wspierających kształtowanie kompetencji kluczowych i umiejętności miękkich

Kompetencje komunikacyjne to umiejętności używania języka odpowiednio do odbiorcy komunikatu oraz do okoliczności towarzyszących procesowi komunikacji. Do poprawnego przekazu potrzebujemy umiejętnego zastosowania reguł gramatycznych, dobrze skonstruowanych wypowiedzi, które będą adekwatne do danej sytuacji. Kompetencje komunikacyjne są umiejętnościami kluczowymi ze względu nie tylko na swoje znaczenie i przydatność w szkole, ale również w życiu zawodowym i prywatnym.

Drama, inaczej nazywana metodą ról, często wzbogacona rekwizytami pozwala uczniom na interpretowanie ról i utożsamianie się z odgrywaną postacią, co niejednokrotnie wywołuje różnorodne emocje. Metoda ta wykorzystuje ruch, mowę ciała, angażuje wyobraźnię i angażuje zmysły i uczucia. Celem metody ról jest postawienie uczniów w sytuacji kogoś zupełnie innego oraz zrozumienia cudzych zachowań i intencji. Pozwala to na zmianę oceny sytuacji, zachęca uczniów do refleksji oraz empatii. W szkole branżowej nie należy skupiać się na zdolnościach aktorskich uczniów, natomiast należy pozwolić im na spontaniczność a czasami nawet wyjście poza scenariusz. Uczniowie wtedy mogą dokonać podsumowania, ocenić siebie oraz sformułować wnioski. Wprowadzając dramę, warto podzielić czynności na cztery etapy: 1) nauczyciel omawia temat, nie należy zapominać, iż istotą dramy jest konflikt, zatem dobór tematu powinien zależeć od owego kryterium, 2) dyskusja uczniów (ustalenie aranżacji, scenografii), 3) przedstawienie pracy grupowej, 4) omówienie przez uczniów oraz skonstruowanie refleksji. Oceniając należy pamiętać, że na tych lekcjach nie ma złych ocen ani odpowiedzi. Każdy uczeń ma prawo głosu i nikt nie może zostać skrytykowany ani osądzony. Przykłady tematów: „Nie szata zdoła człowieka”, „Jesteś tym, co jesz”, „Komunikacja cyfrowa zastępuje realne spotkanie”.

Umiejętność opowiadania ciekawych historii warto rozwijać za pomocą metody storytelling. Stosowanie jej na lekcjach francuskiego pozwala uczniom zapamiętać

i zainspirować ich do działania. Podczas słuchania opowieści uczeń uruchamia wyobraźnię, odczuwa emocje oraz zaczyna myśleć i zadawać podświadomie pytania. Np. wyobraźmy sobie, że uczniowie ze szkoły branżowej mają niską motywację do uczenia się języka francuskiego, nie chcą uczyć się słówek, wszystko, co mówi nauczyciel, trafia w próżnię itd. W tym wypadku nie wolno się złościć, ale należy przekierować uwagę uczniów na nieco inne tory. Warto wtedy opowiedzieć historię o pewnej dziewczynie, która nie miała motywacji, aby uczyć się, ale pewnego razu, podczas wycieczki szkolnej przy Wieży Eiffła poznała chłopaka – Pierre'a, Francuza, w którym zakochała się od pierwszego wejrzenia i to stanowiło ogromny bodziec do nauki. Nauczyciel może również odwołać się do własnych doświadczeń, które mu towarzyszyły podczas nauki języka francuskiego. Opowiadanie o sobie zwiększa zainteresowanie uczniów oraz nadaje nam autentyczności. Słuchanie historii innych osób zwiększa empatię oraz buduje poczucie więzi. Uczniowie rozwijają kulturę słowa, wzbogacają słownictwo, kreują wyobraźnię, formułują myśli oraz kształtują wyobrażenie o świecie i innych ludziach. Storytelling sprawdza się przy rozwijaniu kompetencji w zakresie wielojęzyczności, ponieważ: ćwiczy umiejętności komunikowania się (aktywne słuchanie i mówienie), wzmacnia współpracę, budzi refleksje, kształtuje tolerancję na różnorodność, pozwala na zaprezentowanie i analizę doświadczeń. Idąc z duchem czasu, nie należy zaniedbywać wykorzystywania nowych technologii, dlatego warto skorzystać w metodzie storytelling z narzędzi TIK i materiałów multimedialnych tj.: audio, animacja czy grafika. Proponuje się wykorzystanie aplikacji Voki dostępnej w internecie: voki.com (dostęp 2.11.2022). Opowiadanie zostanie wzbogacone o animacje, dzięki czemu uczniowie będą mogli rozwijać kompetencje wizualne i medialne. Dodatkowo, powyższe czynności przyczynią się do wspierania uczenia się, szybkiego zapamiętywania poprzez dźwięk i obraz, rozwijania umiejętności pracy zespołowej, planowania i organizacji zarządzania czasem, umiejętności wyszukiwania informacji z różnych źródeł. Przykładowe tematy: osobiste historie uczniów dotyczące określonych wydarzeń, doświadczeń. Opowieści pokazujące problem współczesnego świata. Do ewaluacji wypowiedzi ucznia możemy wykorzystać arkusz obserwacji koleżeńskiej z przykładowymi pytaniami: Czy opowieść jest logiczna i zrozumiała? Czy przebieg wydarzeń jest interesujący? Czy temat został wyjaśniony? Czy uczeń korzystał z narzędzi multimedialnych?

Wykorzystanie gry Story Cubes wspiera cele językowe i pozajęzykowe tj. integrację grupy, rozwijanie wyobraźni i umiejętności kreatywnego myślenia, wypowiedzianie się oraz przełamywanie obawy przed mówieniem, ćwiczenie konkretnych struktur (np. czasu teraźniejszego, przeszłego czy przyszłego). Kostka (sześcian) ma na swoich ścianach różne obrazki lub początek zdania. Możemy je wykonać sami i umieścić na nich dowolne treści w zależności od tego, co będziemy chcieli sprawdzić. Uczeń może być oceniany podczas wypowiedzi. Nauczyciel notuje błędy i omawia je (lub prosi uczniów o poprawę) po zakończeniu wypowiedzi. Przykładowe tematy: człowiek (np. dane personalne, wygląd, cechy charakteru, uczucia i emocje itp.), miejsce zamieszkania (np. dom, pomieszczenia i wyposażenie domu, prace domowe, remont itp.), edukacja (szkoła, przedmioty nauczania, przybory szkolne, system oświaty itp.), praca (np. zawody, czynności z nimi związane, miejsce pracy, rynek pracy, warunki pracy, zatrudnienie itp.), życie prywatne (rodzina, znajomi i przyjaciele, czynności życia codziennego, określanie czasu, formy spędzania czasu, święta, styl życia itp.), żywienie (np. artykuły spożywcze, posiłki, przygotowanie, nawyki żywieniowe, lokale gastronomiczne itp.),

zakupy i usługi (np. rodzaje sklepów, towary, sprzedaż i kupno, finanse, promocja, reklama, usługi bankowe itp.), podróżowanie i turystyka (np. środki transportu, wycieczki, zwiedzanie, wypadki w podróży, ruch uliczny, bezpieczeństwo w podróży itp.), kultura (np. twórcy, dzieła, uczestnictwo w kulturze, tradycje i zwyczaje, media itp.), sport (np. dyscypliny sportu, obiekty sportowe, imprezy sportowe, uprawianie sportu, pozytywne i negatywne uprawiania sportu itp.), zdrowie (np. tryb życia, samopoczucie, choroby, niepełnosprawność, uzależnienia, pierwsza pomoc itp.), nauka i technika (np. odkrycia, wynalazki, korzystanie z urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych, szanse i zagrożenia itp.), świat przyrody (np. pogoda, pory roku, klimat, rośliny i zwierzęta, ochrona środowiska naturalnego, katastrofy itp.), państwo i społeczeństwo (np. wydarzenia i zjawiska społeczne, struktura państwa, urzędy, organizacje społeczne, polityka, gospodarka, problemy współczesnego świata itp.).

Metoda projektu ma na celu stworzenie warunków, w których uczeń zdobywa wiedzę samodzielnie, począwszy od formułowania problemu, samodzielnego przemyślenia, poprzez zaplanowanie rozwiązania i realizację projektu. Metoda ta rozwija kompetencje społeczne, w tym komunikację i współpracę w grupie, jak również integrację zespołu klasowego. Dodatkowo, metoda ta kształtuje samodzielność, odpowiedzialność uczniów oraz stwarza warunki do indywidualnego kierowania procesem uczenia się, który jest niezbędną umiejętnością na obecnym rynku pracy. Stosowanie metody projektu w szkole branżowej wdraża uczniów do nabywania umiejętności planowania oraz organizowania pracy własnej. Na zakończenie uczestnicy dokonują samooceny, co również wzmacnia samoświadomości i odpowiedzialność za dalszy proces uczenia się.

Metoda projektu realizowana jest zespołowo. Rolą nauczyciela będzie wspieranie uczniów. Nie należy zapominać o dostosowaniu wymagań wobec uczniów ze SPE, uwzględniając ich indywidualne możliwości. Realizacja przedsięwzięcia może mieć różny czas, np. podczas dwóch jednostek lekcyjnych, tygodnia, semestru, a nawet być projektem całorocznym.

Nowa podstawa programowa zaleca wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w ramach projektu szkolnego. Niezbędna jest zmiana metod, technik, pracy i strategii oceniania. Koniecznością staje się wykorzystywanie metod nauczania na rzecz kreatywnego uczenia się, poznawania i penetrowania wirtualnych zasobów przez samego ucznia. Wykorzystując przestrzeń internetu w projektach szkolnych, uczniowie pracują w grupach, wykorzystując do tego narzędzia TIK, dodatkowo, wzmacniają relacje, doskonałą kompetencje cyfrowe i wypracowują efekt końcowy, którym jest zrealizowany projekt. Takim przykładem może być realizacja przedsięwzięcia z zakresu tematycznego „człowiek” poszerzonego o moduł dotyczący zdrowego odżywiania. Uczniowie dobrani w pary i grupy, mają za zadanie przygotować plakat informacyjny: „Jak dbać o własne zdrowie we współczesnym świecie”.

Nauczanie zdalne utwierdziło nas w przekonaniu, że wszystko jest możliwe i że trudne sytuacje rodzą kreatywność, przedsiębiorczość oraz mobilizują zarówno uczniów, jak i nauczycieli do ciągłego uczenia się i poznawania nowych zjawisk. Co więcej, zdalne nauczanie pozwoliło nam również ocenić aktualne kompetencje uczniów i ustalić obszary, nad którymi należy jeszcze popracować. Należą do nich: samodzielność uczenia się i zdobywania wiedzy, organizacja pracy i nauki. Żeby temu zaradzić, zaleca się częstsze stosowanie metod projektowych, które rozwijają wspomniane obszary,

pozwalają uczniom odkryć nowe pasje, działać samodzielnie i być odpowiedzialnym za cały etap projektu.

Wykorzystywanie metody projektu wymaga wcześniejszego przygotowania uczniów i zaznajomienia ich ze sposobem wyszukiwania informacji i ich przetwarzania. Nie wystarczy wpisać słowo kluczowe do wyszukiwarki i kliknąć na pierwszą pojawiającą się pozycję. Wyposażenie uczniów w warsztat pracy pozwoli im na samodzielne odnajdywanie i przyswajanie wskazanych treści oraz wykorzystywanie ich w praktyce. Bez wątplenia, trzeba wskazać uczniom takie miejsca w internecie, które będą bezpieczne i dodatkowo interesujące np. strony: enseigner.tv5monde.com lub classetice.fr (dostęp 2.11.2022). Podczas realizacji projektu trzeba służyć radą i wsparciem. Każdy uczeń jest wyjątkowy, ma inne potrzeby i predyspozycje, dlatego nie można stosować jednego szablonu w stosunku do wszystkich.

Metodę projektu można wykorzystać do realizacji zadań międzyprzedmiotowych czy przedmiotowych. Współpraca nauczycieli może przynieść imponujące rezultaty, a sam przykład kooperacji pokaże uczniom, jak rozwijać współpracę partnerską.

Uczniowie ze SPE, z dysgrafią czy dysleksją, mogą demonstrować swoją wiedzę w formie grafik i symboli, np. poprzez mapę myśli czy infografiki. Osoby mające trudności w pisemnej prezentacji wiedzy mogą nagrywać swoje wypowiedzi na dany temat. Korzystając z darmowych i prostych aplikacji do obróbki audio i video, uczniowie mogą stworzyć pełnometrażowy film, co przyniesie im dużo satysfakcji.

Stosowanie metody projektu na lekcjach języka francuskiego to już nie tyle moda, co realna konieczność zapisana w nowej podstawie programowej. Praca z tą metodą oparta jest na działaniu wielozmysłowym, podczas którego uczniowie wykorzystują kompetencje kognitywne, angażują różne zmysły oraz kanały percepcji – wzrok, słuch, dotyk, ruch. Integracja wymienionych kompetencji i percepcji wraz z działaniem manualnym i pracą intelektualną wzmacnia efektywność uczenia się, autonomię ucznia oraz wywołuje pozytywne emocje.

4.3. Sposoby realizacji treści kształcenia uwzględniające zróżnicowane potrzeby uczniów

Realizując treści kształcenia, nie należy zapominać, iż uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi wymagają dostosowania wymagań edukacyjnych, organizacji, form oraz metod pracy. Uczeń musi przeżyć i doświadczyć możliwie jak najwięcej środków językowych w zaaranżowanych sytuacjach komunikacyjnych. Dlatego też ważne jest możliwie szerokie stosowanie czynności konkretnych, doświadczeń i obserwacji, zanim uczeń przejdzie do schematu. Nauka języka obcego powinna mieć charakter wielozmysłowy.

W niektórych przypadkach nauczanie języka poprzez angażowanie wielu zmysłów jest utrudnione lub wręcz niemożliwe i wówczas należy uwzględnić te trudności i ukierunkować proces uczenia się na pragmatyczny dla danego ucznia aspekt posługiwania się językiem. Uczniowie z deficytem słuchu mogą skuteczniej posługiwać się językiem obcym w formie pisemnej.

Podczas realizacji treści kształcenia należy stosować szeroko rozumianą zasadę pogłębłości i przedstawiać zagadnienia na konkretnych przykładach odwołujących się

do wydarzeń, których uczniowie byli uczestnikami. Dodatkowo należy demonstrować omawiane tematy za pomocą ilustracji, zdjęć itp. Warto stosować symulacje lub inscenizację, która wzbudzi zainteresowanie uczniów.

Ucząc słownictwa należy mieć na uwadze, że mogą wystąpić problemy z zastosowaniem go w praktyce przez uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Takie same problemy mogą pojawić się podczas uczenia piosenek czy wiersza na pamięć. Należy zatem dostosować materiał do możliwości uczniów – można kłaść większy nacisk na poprawne czytanie, fonetykę niż na pamięciowe opanowanie tekstu. Nie należy jednak zapominać, iż ucząc słownictwa specjalistycznego, stosujemy te same strategie, których używamy do nauczania i utrwalania słownictwa ogólnego.

Pamiętajmy, aby wszystkie ćwiczenia, z których korzystamy, były dopasowane do uczniów ze SPE. Będą się one różnić tylko typami zadań, ponieważ podstawa programowa jest taka sama. Przygotowując zadania dotyczące zrozumienia tekstu czytanego możemy ułożyć dwie wersje: 1. Pytania typu prawda/fałsz, 2. Pytania otwarte. Pracując nad zrozumieniem tekstu słuchanego możemy zastąpić pytania otwarte pytaniami zamkniętymi na a/b/c/d. Uczeń zdolny może również uzasadnić wybraną odpowiedź. Uczeń niedowidzący lub z dysleksją może mieć trudności z odróżnieniem elementów tekstu. Niezbędne może okazać się dzielenie tekstu na mniejsze fragmenty i użycie czcionki bezszeryfowej. Warto zadbać o to, aby teksty nie zawierały dużej liczby obrazków, gdyż mogą one przeszkadzać uczniowi ze SPE w skupieniu się na właściwej treści.

Uczeń z dysfunkcją słuchu (niedosłyszający), zagrożony niedostosowaniem społecznym lub z zespołem Aspergera powinien otrzymać krótki plan pracy na lekcji. Powyższe osoby czują się bezpieczniej, jeśli wiedzą, jak będzie przebiegać lekcja.

Uczeń z zaburzoną motoryką małą może mieć trudności z pisaniem, dlatego warto pomyśleć o ćwiczeniach dla niego w formie łączenia, wstawianiu gotowych elementów.

Nie ulega wątpliwości, że nauczanie wymaga kompetentnego, refleksyjnego i odpowiedzialnego działania. Dlatego nauczyciel powinien zgromadzić informacje i zalecenia, które pojawiają się w opiniach i orzeczeniach poradni psychologiczno-pedagogicznych. Musi też zabiegać o stały kontakt z rodzicami, ponieważ oni posiadają pełną wiedzę o swoim dziecku.

ROZDZIAŁ V

Monitorowanie i ocenianie postępów ucznia

Nauczyciel jest odpowiedzialny za monitorowanie i ocenianie postępów ucznia (Artykuł 44b ustawy o systemie oświaty) w stosunku do wymagań, które są określone w podstawie programowej kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. 2021, poz. 983) oraz wymagań edukacyjnych wynikających z realizowanych w szkole programów nauczania.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 roku w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych określa, iż „ocenianie bieżące z zajęć edukacyjnych ma na celu monitorowanie pracy ucznia oraz przekazywanie uczniowi informacji o jego osiągnięciach edukacyjnych pomagających w uczeniu się, poprzez wskazanie, co uczeń robi dobrze, co i jak wymaga poprawy oraz jak powinien dalej się uczyć” (Dz. U. 2020, poz. 373). W praktyce oznacza to informowanie uczniów o ich postępach, udzielanie pomocy, motywowanie oraz wspieranie ich, również tych ze SPE. Dla rodziców jest to również informacja o postępach, jakie robią ich dzieci lub trudnościach napotykanym na drodze. Dla uczniów ocena bieżąca ma służyć do motywowania do dalszej i systematycznej pracy.

Ewaluacja pozwala nauczycielowi rozpoznać skuteczność nauczania i na podstawie tej analizy modyfikować wszelkie działania pedagogiczne w taki sposób, by sprzyjały skutecznemu nauczaniu języka francuskiego. Oceniając, gromadzimy informację o mocnych i słabych stronach ucznia.

5.1. System oceniania spójny z programem i dostosowany do III etapu edukacyjnego

Przedmiotowy system oceniania (PSO) to wewnętrzny zestaw zasad oceniania uczniów z danego przedmiotu. PSO jest zgodny z podstawą programową, która określa umiejętności, jakie uczeń powinien opanować. Jest on elementem wewnętrznego systemu oceniania (WSO) i powinien być z nim spójny, gdyż jego opracowanie i dostosowanie do specyfiki przedmiotu, w tym przypadku języka francuskiego, powinno być w zgodzie z ogólnymi wymaganiami dotyczącymi oceniania przyjętymi przez grono pedagogiczne danej szkoły, np. jeśli WSO pozwala uczniom poprawić każdą ocenę niedostateczną, to w PSO nie można wykluczyć takiej możliwości. Warunki szczegółowe oceniania określa statut szkoły.

Rola rodziców zostanie omówiona w dalszej części poradnika, jednakże należy wspomnieć, że rodzice powinni zostać zapoznani z celami i założeniami nowego oceniania, ma to związek m.in. z ocenianiem kształtującym. Rolą nauczyciela będzie również uświadomienie rodziców, że nie tyle istotne są oceny, co umiejętności, które nabędą uczniowie, gdyż to właśnie one będą potrzebne na rynku pracy. W tym przypadku zaleca się, aby każdy nauczyciel danego przedmiotu wysłał rodzicom PSO, np. korzystając z dziennika elektronicznego.

Uczniowie powinni zostać zaznajomieni z PSO na pierwszej lekcji. Wymagania, które tam się znajdują są bardzo ważne, gdyż posłużą do weryfikacji wiedzy i umiejętności podczas kontroli śródrocznej i rocznej. Znajdują się tam również informacje odnośnie

do prawa do zgłoszenia nieprzygotowania lub braku zadania domowego (zazwyczaj jest to jedno nieprzygotowanie/brak zadania na semestr, jeśli lekcja francuskiego jest raz w tygodniu lub dwa razy na semestr, kiedy uczeń ma więcej godzin francuskiego). Nieprzygotowanie powinien zgłosić na początku zajęć. Prawo to nie przysługuje, jeśli nauczyciel zapowiedział kartkówkę, sprawdzian itp. Niezaliczone kartkówki, sprawdziany, testy podlegają poprawie, dotyczy to również ocen, które ucznia nie satysfakcjonują. Uczeń nieobecny ma również obowiązek nadrobienia i napisania sprawdzianu czy testu w wyznaczonym przez nauczyciela terminie.

Wymagania w PSO oparte są na zapisach podstawy programowej dla III etapu edukacyjnego dla szkoły branżowej I i II stopnia i zawsze powinny być z nią spójne. Należy unikać sytuacji, w których PSO zawiera subiektywne przekonania co do wymagań stawianych uczniowi.

Nauczyciel monitoruje postępy uczniów na bieżąco na podstawie m.in.: ćwiczeń, kartkówek, sprawdzianów, testów, projektów. Nauczyciel może również wymagać od uczniów zamieszczenia prac np. na zintegrowanych platformach edukacyjnych, Teams lub poprosić o samodzielne wykonanie pracy w domu i udokumentowanie jej, np. w postaci zdjęcia przesłanego drogą mailową. Terminy sprawdzianów, kontroli semestralnej, rocznej zapowiadane są z wyprzedzeniem (1–2 tygodniowym).

Głównym celem oceniania umiejętności i wiadomości ucznia jest udzielenie mu informacji zwrotnej o jego postępach w nauce języka francuskiego. Nauczyciel wskazuje to, co uczeń zrobił dobrze i określa obszary, nad którymi powinien jeszcze popracować. Tak udzielona informacja zwrotna pomoże samodzielnie planować własny rozwój ucznia.

Zasady oceniania mają na celu wskazanie elementów (oraz ich wagi), które będą podlegały ocenianiu, oraz sposobu sprawdzania postępów uczniów. Dodatkowo należy zawrzeć wymagania edukacyjne, które będą niezbędne do uzyskania poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych z języka francuskiego wynikające z realizowanego programu nauczania na III etapie edukacyjnym w szkole branżowej I i II stopnia.

Ocenianiu podlegać będą na przykład następujące rodzaje aktywności uczniów:

1. Sprawdziany (dotyczące umiejętności językowych: słuchania, czytania, mówienia, pisanie, mediacji oraz zagadnień gramatyczno-leksykalnych).
2. Projekty indywidualne.
3. Projekty zespołowe.
4. Zadania domowe.
5. Aktywne uczestnictwo w zajęciach.

Przykładowa skala ocen:

- 100% – ocena celująca;
- 90% – ocena bardzo dobra;
- 75% – ocena dobra;
- 60% – ocena dostateczna;
- 45% – ocena dopuszczająca;
- 44% – ocena niedostateczna.

Ocenianie sumujące kończy i podsumowuje proces nauczania na danym etapie, ponieważ służy rozliczaniu z wykonania założeń programu. Przykładem oceniania sumującego jest ocena semestralna i końcowa. Oceny semestralne lub końcowe można oprzeć na średniej ważonej, która stanowi minimalną ocenę proponowaną, i może zostać podwyższona przez nauczyciela na podstawie wszystkich wyżej wymienionych czynności w danym roku szkolnym. Za skalę przyjęto następujące średnie:

- 2,00 – ocena dopuszczająca;
- 2,70 – ocena dostateczna;
- 3,70 – ocena dobra;
- 4,70 – ocena bardzo dobra;
- 5,30 – ocena celująca.

Przyjęto następujące wagi:

- Waga 2:
 - kartkówka/odpowiedź z ostatniej lekcji;
 - zadanie domowe;
 - aktywność.
- Waga 4:
 - sprawdzian;
 - krótsza wypowiedź pisemna: e-mail, blog;
 - test z czytania/słuchania;
 - projekt.
- Waga 5:
 - dłuższa wypowiedź ustna, np. zestaw maturalny – w szkole branżowej II stopnia;
 - dłuższa wypowiedź pisemna na lekcji: list formalny, wypracowanie;
 - sprawdzian przekrojowy.

Przykładowe wymagania edukacyjne na poszczególne oceny:

- **ocena celująca** – uczeń spełnia wymagania określone w opisie oceny bardzo dobrej, uczeń podejmuje dodatkowe zadania, uczestniczy w konkursach przedmiotowych, projektach;
- **ocena bardzo dobra** – uczeń swobodnie wypowiada się w mowie i piśmie na tematy określone w obowiązującej podstawie programowej, mówi i pisze płynnie, spójnie, bezbłędnie, posługuje się bogatym zasobem leksykalno-gramatycznym, bezbłędnie stosuje reguły gramatyczne, prawidłowo stosuje rejestr językowy, swobodnie prowadzi rozmowy, prawidłowo formułuje notatki i dłuższe wypowiedzi pisemne, bez problemów określa główną myśl tekstu, wyszukuje szczegółowe informacje oraz wyczerpująco odpowiada na pytania, aktywnie uczestniczy w ćwiczeniach wykonywanych na lekcjach;
- **ocena dobra** – uczeń w większości wypowiada się swobodnie na tematy obowiązujące w podstawie programowej, w wypowiedzi ustnej i pisemnej pojawiają się nieliczne błędy językowe, czasami wypowiedź jest niespójna, stosuje dość bogate słownictwo i urozmaicone zasoby leksykalno-gramatyczne, potrafi zastosować większość poznanych reguł gramatycznych, bezbłędnie rozróżnia rejestr językowy i w większości prawidłowo go stosuje, raczej swobodnie prowadzi rozmowę, w większości prawidłowo formułuje i redaguje notatki i dłuższe wypowiedzi pisemne,

w większości prawidłowo określa główną myśl tekstu i wyszukuje szczegółowe informacje, potrafi odpowiedzieć na większość pytań, aktywnie uczestniczy w ćwiczeniach na lekcjach;

- **ocena dostateczna** – uczeń potrafi udzielić wypowiedzi na większość tematów określonych w obowiązującej w podstawie programowej; jednak wypowiedzi mogą być niespójne i zawierać dość liczne błędy językowe, które w większości nie zakłócają komunikacji; stosuje raczej ubogie słownictwo i powtarzające się, dość proste struktury gramatyczne, potrafi wymienić poznane reguły gramatyczne, rozpoznać i wskazać prawidłowe struktury gramatyczne, ale może mieć jednak trudności z zastosowaniem tych reguł w ćwiczeniach; może mieć problemy z prawidłowym wypowiedzianiem francuskich słówek; potrafi w większości rozróżnić rejestr językowy i w większości prawidłowo go stosuje, jednak może mieć pewne trudności w prowadzeniu rozmów i redagowaniu notatek i dłuższych wypowiedzi pisemnych; w większości prawidłowo określa główną myśl tekstu i wskazuje szczegółowe informacje, potrafi odpowiedzieć na niektóre pytania, jednak czynności te mogą sprawiać mu pewną trudność i czasami potrzebna jest pomoc nauczyciela, w miarę możliwości aktywnie uczestniczy w ćwiczeniach wykonywanych na lekcjach;
- **ocena dopuszczająca** – uczeń potrafi udzielić krótkich wypowiedzi na większość tematów określonych w podstawie programowej, jednak wypowiedzi te są niespójne i zawierają liczne błędy językowe, które w większości zakłócają komunikację; stosuje bardzo ubogie słownictwo i powtarzające się, proste struktury gramatyczne, potrafi wymienić większość poznanych reguł gramatycznych, czasami rozróżnić i wskazać prawidłowe struktury gramatyczne, może jednak mieć duże trudności z zastosowaniem tych reguł w ćwiczeniach, potrafi czasami rozróżnić rejestr językowy i czasami prawidłowo go stosuje, jednak prowadzenie rozmów może sprawiać trudności; potrafi zaplanować dłuższą formę pisemną, ale może mieć duże trudności z doбором odpowiednich słów, struktur czy argumentów; przekazuje treść notatki, ale może mieć problemy z poprawnością językową; czasami prawidłowo określa główną myśl tekstu i wskazuje niektóre szczegółowe informacje, potrafi znaleźć odpowiedzi na niektóre pytania, jednak czynności te mogą sprawiać dużo trudności i często potrzebna jest pomoc nauczyciela, w miarę możliwości włącza się w ćwiczenia wykonywane na lekcjach;
- **ocena niedostateczna** – uczeń nie spełnia wymagań określonych w opisie oceny dopuszczającej.

Podczas oceniania uczniów nie należy zapominać o dostosowaniach przedmiotowego oceniania z języka francuskiego do możliwości uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Uczniowie, którzy posiadają opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej traktowani są indywidualnie i oceniani z uwzględnieniem zaleceń. Nauczyciel dostosowuje wymagania edukacyjne do ich możliwości i potrzeb edukacyjnych oraz psychofizycznych. Należy pamiętać, że uczniowie ze stwierdzoną dysfunkcją potrzebują w szczególności wzmocnienia poczucia własnej wartości, zmotywowania do nauki oraz zapewnienia większego poczucia bezpieczeństwa.

Stosując projekty na lekcjach francuskiego, nauczyciel powinien poinformować uczniów na samym początku o wymaganiach i zasadach oceniania. Będą mogli się

bardziej zmobilizować i spełnić określone wymagania. Przy ocenie **projektu** warto wziąć pod uwagę **uzyskany efekt** (techniki wykonania, rozwiązania problemu, estetykę, włożoną pracę i innowację). Oceniając prezentację, zwróćmy uwagę na zaangażowanie, przejrzystość i logiczne przedstawienie oraz czy uczeń wykorzystał np. prezentację PowerPoint. Warto zwrócić uwagę, czy była ona wykonana starannie i czy zawierała elementy innowacyjności. Zarówno projekt, jak i prezentacja powinny zostać ocenione pod kątem terminowości. Jeśli uczeń oddał pracę w wyznaczonym terminie, powinien zostać za to doceniony. Należy uwzględnić przyczyny losowe i usprawiedliwioną nieobecność.

Na lekcjach języka francuskiego warto stosować plusy za aktywność na lekcji tj. rozwiązywanie ćwiczeń, czytanie dialogów itp. Po uzbieraniu na przykład pięciu plusów, nauczyciel zamienia je na ocenę: bardzo dobry. Za brak zadania należy jednak postawić minus. Także i w tym przypadku – pięć minusów skutkuje oceną niedostateczną.

Uczeń powinien zostać poinformowany o zakazie korzystania z niedozwolonych form pomocy, takich jak: komórka, ściągki, odpisywanie od kolegi podczas kartkówki, sprawdzianu czy testów. W przypadku nieprzestrzegania ustalonych zasad uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną.

Nie należy zapominać o konkursach szkolnych, międzyszkolnych, zajęciach dodatkowych. Warto uczniów nagradzać, nie zawsze musi być to ocena czy plus. Pochwała lub komentarz zwrotny będzie również miłą informacją dla uczniów.

5.2. Cele monitorowania i diagnoza postępów uczniów oraz ewaluacja kompetencji kluczowych

Nauczyciel określa z uczniami cele i kryteria oceny. Pozwoli to na osiągnięcie lepszych efektów uczenia się, które nauczyciel powinien zaobserwować u swoich uczniów i co najważniejsze, każde osiągnięcie powinien docenić. Należy pamiętać, że na sukces składają się małe elementy.

Jednym ze sposobów na docenienie postępów uczniów jest ich obserwacja. Należy zatem przygotować się do niej i mieć na uwadze kompetencje językowe, które chcemy ocenić. Następnie należy nasze spostrzeżenia spisać lub zarejestrować (audio-video). Najtrudniejszym etapem jest interpretacja zapisów. W celu ułatwienia tego zadania należy zebrać jak najwięcej informacji, dzięki czemu będziemy w stanie obiektywnie wystawić ocenę.

Obserwacja postępów uczniów powinna być uzupełniona o regularne i krótkie kartkówki, sprawdziany, odpowiedzi ustne i pisemne. Wymienione sposoby analizy umiejętności pozwolą uczniom bardziej zaangażować się w regularną pracę i będą pełnić funkcję wychowawczą.

Rzetelnie sprecyzowane cele, które powinny być osiągnięte po zrealizowaniu danej jednostki lekcyjnej, rozdziału czy semestru, pozwolą określić postępy uczniów.

Cele powinny mieć taką formę, która pozwoli zarówno nauczycielowi, jak i uczniowi zmierzyć nabyte umiejętności. Dlatego, planując lekcję, nauczyciel powinien odpowiednio je wyznaczyć i zoperacjonalizować tzn. określić, co dzięki kształceniu osiągną uczniowie. Operacjonalizacja celów, które mogą mieć charakter bardziej ogólny lub szczegółowy, przyjmuje formę zadań, które uczniowie powinni umieć wykonać po

zrealizowanej lekcji. Przykładowo, w przypadku tematu „żywność” cel ogólny może brzmieć: „Opisywanie dań”.

Cele szczegółowe konkretyzują umiejętności, które uczeń powinien opanować, dlatego należy je również zoperacjonalizować w kategorii umiejętności i sprawności oraz wyrażać za pomocą czasowników: wie, potrafi, rozumie. I tak cel ogólny „Opisywanie dań” może zostać w sposób szczegółowy zoperacjonalizowany jako:

- Uczeń wie, jak się nazywają po francusku owoce i warzywa.
- Uczeń rozumie wypowiedź nauczyciela lub treść nagrania opisującą proces przygotowania danej potrawy.
- Uczeń potrafi powiedzieć, jak przygotować daną potrawę.

Inną formą sprawdzenia nabytych wiadomości jest skorzystanie z portfolio językowego, które pozwala uczniowi dokonać samooceny. Autoewaluacja pozwala mu określić własne mocne i słabe strony. Dzięki określeniu tych ostatnich, uczeń może zaplanować formę poprawy, aby zmienić je na mocne strony. Natychmiastowa ewaluacja daje realny obraz wiedzy i umiejętności nie tylko uczniowi, ale również rodzicom.

Wykorzystanie nowych technologii w procesie oceniania i monitorowania pozwala na usprawnienie i zaoszczędzenie czasu przez nauczyciela. Do sprawdzenia znajomości słownictwa można wykorzystać Quizlet, Kahoot! czy aplikację Plickers. Uczniowie potrzebują do tego smartfona lub tableta. Nauczyciel tworzy quiz przed zajęciami, a na zajęciach udostępnia uczniom kod, dodatkowo może ustawić czas na wykonanie zadania. Po ich wykonaniu przez uczniów nauczyciel otrzymuje automatycznie wyniki oraz statystyki dotyczące klasy.

Ocena koleżeńska to informacja zwrotna przekazana przez rówieśników. Wymaga jednak dokładnego objaśnienia ze strony nauczyciela oraz monitoringu. Wykorzystanie tej formy na lekcji pozwala na kształtowanie relacji między uczniami i rozwija odpowiedzialność.

5.3. Sposoby monitorowania i oceniania postępów ucznia z uwzględnieniem procesu kształtowania kompetencji kluczowych

Na lekcjach języka francuskiego oprócz treści przedmiotowych rozwijane są także kompetencje kluczowe, które stanowią połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji. Są one istotne dla potrzeb samorealizacji, rozwoju osobistego, integracji społecznej, do bycia aktywnym obywatelem oraz zatrudnienia na rynku pracy. Celem kształcenia kompetencji kluczowych jest wyrównanie szans i możliwości każdego z obywateli UE (Dz. Urz. UE 2018, C189/1). Warto przypomnieć, że w podstawie programowej znajdziemy cele kształcenia, które są sformułowane jako wymagania ogólne, oraz treści nauczania – wymagania szczegółowe. Szczegółowe wymagania są wymaganiami wewnętrznymi i pozwalają na realizację celów na zajęciach z języka francuskiego. Natomiast treści nauczania to umiejętności, które uczeń powinien opanować, aby osiągnąć zamierzone cele ogólne i przygotować się do dalszego etapu edukacyjnego.

Rozwijanie kompetencji kluczowych na III etapie jest możliwe pod warunkiem, że nauczyciel stworzy uczniom odpowiednie sytuacje dydaktyczne. W praktyce oznacza to, że uczniowie sami muszą się zaangażować i wziąć sprawę w swoje ręce, aby

mogli rozwijać kompetencje kluczowe. Monitorowanie ich może przyjąć różną formę, np. na podstawie bieżących osiągnięć, na podstawie wykonanych prac pisemnych, ćwiczeń, projektów, po pracę w parach, grupie. Mierząc efekty kształcenia, nauczyciel wskazuje uczniowi sposób i formę realizacji zagadnień, wspiera uczniów w procesie dydaktycznym, motywuje do systematycznej pracy oraz docenia jego starania.

W szkole branżowej możemy sprawdzać kompetencje na wiele sposobów, np. poprzez portfolio, arkusze obserwacji uczniów, które zawierają pytania opisowe odnośnie do nabytych umiejętności, quizy, konkursy. Warto wykorzystać potencjał uczniów i poprosić ich o napisanie kilku zdań na temat kompetencji, które zdobyli, np. podczas lekcji, podczas pracy w parach, zespole, czy podczas realizacji metody projektu. Poniżej przedstawione zostały sposoby monitorowania i oceniania postępów ucznia na podstawie ośmiu kompetencji kluczowych.

Kompetencja komunikacyjna (**w zakresie rozumienia i tworzenia informacji**) jest rezultatem opanowania języka ojczystego i związana jest z rozwojem indywidualnych zdolności poznawczych, dzięki czemu uczeń jest w stanie interpretować świat i relacje z innymi ludźmi. Współczesny rynek pracy wymaga od kandydata porozumiewania się przynajmniej w jednym języku obcym (**kompetencje w zakresie wielojęzyczności**). Umiejętność ta opiera się na takich samych zdolnościach, co porozumiewanie się w języku ojczystym. Uczeń rozumie komunikat, wyraża i interpretuje myśli, pojęcia, opinie i fakty w mowie i piśmie (4 kompetencje językowe: sprawność rozumienia ze słuchu, sprawność czytania, sprawność mówienia i pisanie) w określonym zakresie.

Skuteczne porozumiewanie się wymaga znajomości słownictwa, gramatyki funkcjonalnej i funkcji języka, ale również wymaga umiejętności takich, jak: krytyczne myślenie, rozwiązywanie problemów, pracy zespołowej, negocjacji oraz kreatywności. Wspomniane umiejętności możemy sprawdzić na lekcjach języka francuskiego, stosując metodę projektów. Preambuła podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej (Dz. U. 2017 poz. 356) uwypukla tę metodę, ponieważ zakłada ona znaczną samodzielność i odpowiedzialność uczestników, co stwarza uczniom warunki do indywidualnego kierowania procesem uczenia się. Metoda ta wspiera integrację zespołu klasowego, w którym uczniowie komunikują się pomiędzy sobą, planują organizację pracy grupy, selekcionują informacje, diagnozują potrzeby, rozwiązują problemy, podejmują decyzje, przyjmują odpowiedzialność, oceniają przebieg i efekty własnej pracy oraz publicznie prezentują swoje dokonania. Nauczyciel podczas pracy zapisuje informacje o każdym uczniu (tj. jak radzi sobie z komunikacją w grupie, czy uczeń aktywnie bierze udział, czy korzysta z pomocy innych itp.), a następnie omawia podczas ewaluacji. Po skończonym projekcie uczniowie mogą otrzymać arkusz samooceny albo arkusz oceny koleżeńskiej, aby sami mogli dostrzec, jakie umiejętności opanowali podczas wykonywanej pracy. Europejskie Portfolio Językowe dla młodzieży można zaliczyć do niestandardowych sposobów oceniania. Dzięki EPJ uczniowie kształtują kompetencje kluczowe w zakresie wielojęzyczności, utrwalają umiejętności językowe i interkulturowe. Portfolio pomaga uczniowi w analizie własnych osiągnięć.

Kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne rozwijają kompetencje myślenia w celu rozwiązywania problemów wynikających z codziennych sytuacji. Na lekcjach języka francuskiego uczeń wykorzystuje wiedzę matematyczną m.in. do rozwiązywania problemów w codziennych sytuacjach (np.

zakupy, analiza danych itp.). Dodatkowo, uczeń korzysta ze zdolności myślenia i prezentacji (wzory, wykresy, tabele). Kompetencje naukowo-techniczne oparte są na obserwacji, formułowaniu pytań, w tym wyciągania wniosków opartych na tekstach (np. podczas czytania ze zrozumieniem). Monitorowanie rozwoju kompetencji matematycznych i naukowo-technicznych można oprzeć na zadaniach z czytania ze zrozumieniem. Uczeń otrzymuje tekst oraz zestaw pytań do niego. Znalezienie odpowiedzi wiąże się nie tylko ze znajomością środków językowych, ale również z obserwacją, krytycznym myśleniem i formułowaniem wniosków. Ewaluacja wspomnianego zadania może zostać oparta na arkuszu samooceny ucznia.

Kompetencje informatyczne (**cyfrowe**) rozwijają umiejętność wykorzystywania technologii społeczeństwa informacyjnego w szkole, w pracy i w porozumiewaniu się. Obejmują krytyczne i odpowiedzialne korzystanie z technologii do celów uczenia się, pracy i aktywności społecznej. W praktyce oznacza to, że uczeń świadomie korzysta z informacji i danych, rozwijając przy tym umiejętność komunikacji i kreatywności. Ważna jest również świadomość związanych z nimi możliwości, ale też zagrożeń. Na lekcjach języka francuskiego kompetencje cyfrowe rozwijane są w zakresie TIK, tj. wykorzystywanie urządzeń elektronicznych do szukania, prezentowania i przekazywania informacji itp. Przy realizacji projektu wskazane jest wykorzystywanie tych właśnie technologii. Współcześnie trudno wyobrazić sobie jakąkolwiek pracę projektową bez wykorzystania TIK. Rozwijanie kompetencji uczniowskich w tym zakresie to podstawa większości przedsięwzięć. Do ewaluacji kompetencji cyfrowych możemy wykorzystać arkusz obserwacji koleżeńskiej, w którym umieścimy pytania, np. „Czy kolega/koleżanka korzysta ze słownika online np. na telefonie komórkowym, tablecie lub komputerze stanowiącym wyposażenie klasy czy biblioteki?”. Należy jednak uczniów do tego przygotować, muszą być świadomi, że oceniają pracę koleżanki, a nie samą koleżankę. Nauczyciel, który rozmawia z uczniami na temat poziomu opanowania materiału, poziomu wykonania projektu rozwija u uczniów analityczne i krytyczne myślenie oraz pozwala uczniowi na wymianę poglądów. Temat samooceny i oceny koleżeńskiej zostanie szerzej omówiony w podrozdziale 5.6.

Kompetencje uczenia się (**osobiste**) są niezmiernie ważne dla młodego człowieka, ponieważ rozwijają świadomość nieustannego uczenia się przez całe życie, które jest przydatne na rynku pracy. Dodatkowo, kompetencje te uczą organizowania procesu uczenia się, zarządzania czasem i informacjami, konstruktywnej pracy z innymi osobami, określania swoich możliwości, koncentracji, radzenia sobie ze złożonością zadań, krytycznej refleksji i podejmowania decyzji. Kompetencje te opierają się na współpracy i zdolności do określania i wyznaczania celów, motywowania się i dążenia do osiągnięcia sukcesów w uczeniu się. Dodatkowo nastawione są na rozwiązywanie problemów i korzystanie z dotychczasowych doświadczeń. Korzystając z lekcji odwróconej (*la classe inversée*), nauczyciel jest w stanie ocenić kompetencje osobiste ucznia. Jednocześnie pozwala również uczniom sprawdzić nabyte umiejętności i kompetencje np. kolegi/koleżanki z ławki. Podczas ewaluacji możemy wykorzystać arkusz oceny koleżeńskiej (dokładny opis znajduje się w 5.6).

Kompetencje społeczne i obywatelskie zawierają w sobie zakres zachowań przygotowujących osoby do konstruktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym. Do podstawowych umiejętności w zakresie tej kompetencji możemy

wyróżnić: wykazywanie się tolerancją, wyrażanie i rozumienie różnych punktów widzenia, negocjowanie czy wyrażanie empatii.

Inicjatywność i przedsiębiorczość to kompetencje, które odnoszą się do zdolności przekształcania idei w czyny. Obejmują one: kreatywność, innowacyjność, podejmowanie decyzji, planowanie pracy i zmierzanie do osiągnięcia celów. Kompetencje te rozwijane są na lekcjach poprzez wystąpienia przed uczniami, udział w przedsięwzięciach szkolnych itp. Do sprawdzenia tej kompetencji warto również wykorzystać metodę projektu a do ewaluacji użyć np. ankiety. Nauczyciel przygotowuje tabelkę, w której znajduje się wspomniana kompetencja oraz umiejętności, które uczeń powinien nabyć lub rozwinąć podczas wykonywania projektu.

Innym rozwiązaniem może być wykorzystanie ankiety, w której uczeń będzie musiał zaznaczyć, jakie kompetencje nabył, które kompetencje rozwinął itp.

Świadomość i ekspresja kulturalna to umiejętność wyrażania idei, uczuć za pośrednictwem szeregu środków wyrazu, m.in. muzyki, sztuki czy literatury. Kompetencja ta przejawia się w szkole branżowej poprzez organizowanie wyjazdów do miejsc kultury, spotkania z ludźmi kultury w szkołach, ale również poprzez przedstawienia i pokazy uczniowskie. Młody człowiek, wkraczając na rynek pracy, będzie nieustannie podlegał ocenie, dlatego korzystanie z ankiet, arkuszy oceny koleżeńskiej czy samooceny pozwoli mu, na wykształcenie świadomości, że nabywane kompetencje przydadzą mu się w życiu zawodowym.

Stosując odpowiednie narzędzia, nauczyciel jest w stanie ocenić zarówno przyrost umiejętności stricte językowych, jak i kompetencji kluczowych. W świetle obowiązujących przepisów nie należy zapominać, że ocena musi być dostosowana również do możliwości uczniów ze SPE. Rozwój i proces nabytych kompetencji kluczowych u ucznia można również ocenić za pomocą oceny formatywnej i sumującej.

Ocenianie sumujące i formatywne wpływają na kształtowanie kompetencji kluczowych i uniwersalnych. Ocena formatywna wskazuje na postępy ucznia, drogę, jaką musi przejść, aby osiągnął sukces edukacyjny. Należy dokonywać jej regularnie z zachowywaniem filozofii oceniania kształtującego. Ocena formatywna może być oceną formalną w formie liczbowej lub oceną nieformalną w formie komentarza. Ocenianie formatywne to także praca na lekcji, podczas której nauczyciel indywidualnie komentuje poprawność wykonanych zadań na tzw. plusiki itp.

Ocena sumująca podsumowuje pewien etap, który uczeń zakończył, np. dany rozdział, moduł, półrocze czy cykl kształcenia. Opiera się ono na porównaniu z przygotowanym wcześniej planem i diagnozy wstępnej. Formę tę nauczyciel może wykorzystać, aby sprawdzić stan wiedzy ucznia.

Oba opisane powyżej rodzaje oceniania są częścią procesu nauczania w polskich realiach szkolnych i służą rozwijaniu wiedzy i umiejętności ucznia. W ocenianiu nie jest istotna sama ocena, ale częstotliwość i proces uczenia. Ocenianie sumujące i kształtujące ma związek z planowaniem (rozdział I) i realizowane jest od początku do końca procesu dydaktycznego. Należy zatem podkreślić, jak istotne jest planowanie (sprawdzianów, metod nauczania) i sprecyzowanie celów oraz kryteriów, które będą motywować uczniów oraz ich inspirować, dodatkowo kształcąc kluczowe elementy procesu uczenia się. Uczniów należy zaznajomić i uświadomić, że ocenianie nie zakończy

się wraz ze skończeniem szkoły, ale będzie towarzyszyć im przez całe życie, kształtując kompetencje kluczowe i uniwersalne. Uczeń musi być świadomy celu lekcji, który powinien być jasny i zrozumiały do osiągnięcia. Rzetelne zaplanowanie i określenie celów, kryteriów oraz ich realizacja pozwoli na weryfikację i ocenę wiedzy i umiejętności uczniów. Nabywanie sprawności powinno odbywać się w autentycznych warunkach, uczniowie powinni doświadczyć użyteczności uczenia się danej partii materiału, by łatwiej go przyswoić. Pozwoli to na kształtowanie kompetencji uczenia się.

Kompetencje kluczowe można również ocenić w oparciu o miękkie (alternatywne) metody ewaluacji. Na stronie: npseo.wzks.uj.edu.pl (dostęp 2.11.2022) opisano metody, które pozwolą nauczycielowi na zaoszczędzenie czasu, urozmaicenie zajęć i otrzymanie szybkiej informacji zwrotnej (np. tarcza strzelnicza). Innym narzędziem, które pozwoli nam ocenić kompetencje kluczowe w danej klasie, jest analiza SWOT (Tylińska 2005). Nazwa jest skrótowcem od angielskich słów: **Strengths** (mocne strony), **Weaknesses** (słabe strony), **Opportunities** (szanse) oraz **Threats** (zagrożenia). Nauczyciel analizuje arkusze samooceny uczniów wraz z arkuszami obserwacji koleżeńskiej. Zwraca uwagę, w jakim stopniu się one pokrywają. Szczegółowe informacje odnośnie do analizy znajdziemy w *Narzędziach pomiaru dydaktycznego i narzędziach do ewaluacji procesu rozwijania kompetencji kluczowych*. Analiza SWOT pozwoli na ujawnienie, które kompetencje wymagają naprawy, a które zostały dostatecznie opanowane przez uczniów.

Podsumowując, oceniając ucznia, zwracamy uwagę na jego postępy, a nie braki. Weryfikacja wiedzy ucznia pozwala również na analizę skuteczności wybranych przez nauczyciela metod. Jeśli uczniowie nie osiągają dobrych ocen, oznacza to, że należy przemyśleć wybrane metody i techniki, które wykorzystujemy na lekcjach francuskiego i być może należy je zmienić. Dodatkowo, błędne odpowiedzi na sprawdzianie u wszystkich uczniów świadczyć mogą, że należy wrócić do danego zagadnienia, powtórzyć je i przećwiczyć ponownie.

5.4. Funkcje i znaczenie oceniania sumującego i kształtującego

Na lekcjach języka francuskiego wiedza uczniów jest sprawdzana, a następnie oceniana. Ocenianie i monitorowanie postępów uczniów posiada również aspekty wychowawcze, kształtuje kompetencje kluczowe oraz systematyczną pracę. Specjaliści od ewaluacji wyróżniają osiem podstawowych funkcji oceniania: wspierającą, diagnostyczną, afirmacyjną, kształtującą, informacyjną, motywacyjną, wychowawczą i społeczną.

Głównym założeniem oceniania jest podkreślenie osiągnięć uczniów, a nie ich braków. **Funkcja wspierająca** uwzględnia potrzeby i zainteresowania uczniów, dzięki czemu przyczynia się do indywidualizacji kształcenia. Rolą nauczyciela jest określenie zasad i kryteriów oceniania.

Kontynuacja nauki języka francuskiego odzwierciedla się w **funkcji diagnostycznej**, dzięki której nauczyciel ocenia poziom opanowania języka, wskazuje mocne i słabsze strony uczniów. Do weryfikacji może użyć testów poziomujących, testów na zakończenie rozdziału, leksykalnych czy gramatycznych. Dzięki funkcji diagnostycznej nauczyciel jest w stanie wychwycić słabe strony uczniów, które należy wzmocnić przed wprowadzeniem nowego materiału.

Proces uczenia powinien być wspierany przez **funkcję afirmacyjną**. Oznacza to, że nauczyciel musi doceniać pracę ucznia oraz stwarzać takie warunki, aby wzmacniać jego poczucie wartości. Należy kierować się zasadą, iż każdy potrzebuje słowa uznania i wsparcia. Uczniowie potrzebują tego najbardziej, gdyż wielu z nich poświęca dużą ilość czasu na opanowanie materiału i dlatego należy ich docenić np. poprzez informację zwrotną podczas odpowiedzi ustnej.

Ocenianie uczniów pozwala nauczycielowi na refleksję odnośnie do stosowanych metod i technik pracy, weryfikowania i udoskonalania programu nauczania. Nauczyciel powinien szukać nowych rozwiązań, pomocy dydaktycznych i sam również powinien tworzyć materiały wspierające proces uczenia (**funkcja kształtująca**). Rolą oceny kształtującej dla ucznia jest zachęcanie ucznia do pracy oraz rozwijanie zainteresowania związanego z przedmiotem.

Bieżące monitorowanie postępów ucznia pozwala na weryfikację systematycznej pracy oraz informuje uczniów o ich osiągnięciach i postępach, jakie czynią. Dla nauczyciela jest to również istotna informacja, która określa czy należy zatrzymać się i przećwiczyć jeszcze raz dany materiał, czy może realizować nowy (**funkcja informacyjna**).

Nauczanie wiąże się również z motywowaniem ucznia do dalszej pracy (**funkcja motywacyjna**). Należy zatem uwzględniać zainteresowania uczniów i wykorzystywać to podczas doboru metod i technik. Odpowiedni komentarz do ocen zachęci do pracy. Informacja zwrotna powinna zawierać elementy, które wskazują mocne strony ucznia oraz elementy, które należy poprawić wraz z informacją, jak to zrobić. Dodatkowo należy zasugerować uczniowi, jak pracować dalej, aby rozwijać się językowo (**kompetencje uczenia się**). Wystawiając ocenę cyfrową, nauczyciel informuje, jakie miejsce w skali 1–6 uczeń zajmuje pod względem posiadanych umiejętności i wiedzy. Ważne, żeby uczeń znał wymagania na konkretne oceny. Niskie wyniki mogą wywołać u ucznia lęk, depresję, niską samoocenę oraz przyczynić się do negatywnej postawy w stosunku nauczyciela i szkoły. Uczeń powinien mieć szansę poprawienia oceny, co pozwoli mu na zwiększenie motywacji. Uczeń ma możliwość poprawienia ocen cząstkowych (niedostatecznych, dopuszczających i dostatecznych). Poprawa następuje jednorazowo w terminie ustalonym przez nauczyciela.

Każde zaangażowanie, staranność, wkład ucznia oraz warunki środowiskowe należy docenić (**funkcja wychowawcza**). Już na samym początku warto, aby nauczyciel wypracował z uczniami zasady pracy na lekcji, aby byli świadomi, że proces nauczania nie kończy się w klasie, ale trwa również w domu. Pozwoli to na wyrobienie nawyku systematyczności pracy nie tylko na lekcjach języka francuskiego.

Funkcja społeczna oceny wskazuje miejsce ucznia w klasie, daje informację o tym, jaka jest obecna sytuacja i jakie mogą być prognozy na przyszłość. Ma ona swoje odzwierciedlenie również w procesie kształtowania kompetencji kluczowych. Należy zatem stosować techniki, które opierają się na pracy w grupach i ocenie koleżeńskiej oraz umożliwią rozwijanie kompetencji społecznych i obywatelskich oraz przedsiębiorczości i innowacyjności np. metody projektu.

Ocenianie to proces, w którym nauczyciel otrzymuje informacje o opanowaniu przez ucznia danego materiału, dla ucznia zaś jest to dodatkowy bodziec motywujący.

Ocenianie możemy podzielić na sumujące i kształtujące, ale należy pamiętać, iż oba rodzaje wzajemnie się uzupełniają jednocześnie mając odmienne funkcje i cele i konsekwencje w nauczaniu.

Ocenianie sumujące to nic innego jak podsumowanie partii pracy np. rozdziału, semestru czy cyklu kształcenia. Ocenianie to sprawdza się doskonale, jeśli nauczyciel potrzebuje informacji o stanie wiedzy aktualnej ucznia, a w przypadku braków jest to informacja zwrotna, że należy zmodyfikować plan nauczania.

Ten rodzaj oceniania nie ma na celu skłonienia uczniów do refleksji nad własnym procesem nauki, ponieważ pokazuje osiągnięcia i zaległości, które uczeń już nadrobił. Co więcej, zdarza się, że dwóch uczniów z taką samą oceną może mieć różny poziom wiedzy, dlatego stosując ocenę sumującą, należy mieć na uwadze, że jest ona mocno uogólniająca. Mimo tej wady, warto ją jednak stosować, gdyż w życiu codziennym jest wykorzystywana np. podczas egzaminów (informuje tylko ucznia o stopniu opanowania wiadomości sprawdzanych na tym egzaminie), zachęca do rywalizacji. Danuta Sterna (2014) usłyszała w Paryżu bardzo trafne porównanie: *Gdy kucharz próbuje zupy w czasie gotowania, to ocenia ją kształtująco, a kiedy opinię wyraża już klient, który ją zamówił, jest to już tylko ocena sumująca.* W praktyce oznacza to, że podczas procesu uczenia jesteśmy w stanie nakierować odpowiednio ucznia i wskazać mu właściwe metody i techniki pracy, ponieważ podczas sprawdzianu, testu czy egzaminu nic już nie zrobimy. Informacje muszą być podawane uczniowi na bieżąco, aby ten mógł świadomie się uczyć.

Ocenianie kształtujące pomaga nauczycielowi nauczać a uczniom się uczyć. Należy mieć na uwadze, że każde podjęte działanie wymaga sprawdzenia efektów i wiąże się ze świadomością procesu dydaktycznego. Funkcją oceniania kształtującego jest pozyskanie informacji zarówno przez nauczyciela, jak i ucznia odnośnie do przebiegu procesu uczenia. Informacja ta, jest potrzebna, aby nauczyciel mógł modyfikować dalsze nauczania, a uczeń mógł otrzymać informację zwrotną, która pomoże mu osiągać jeszcze lepsze wyniki w uczeniu się. Informacja zwrotna wzmacnia w uczniach poczucie wartości, zwiększa ich zaangażowanie w naukę, zachęca do samodzielności, stwarza uczniom warunki do współpracy, pogłębia świadomość uczenia się i pozwala wziąć odpowiedzialność za własną naukę.

Ucząc, musimy być świadomi: po co to robimy? Co uczniowie wiedzą na ten temat? Należy zatem zastanowić się, dokąd zmierzamy i co chcemy osiągnąć. Cele lekcji (dokładnie sprecyzowane przez nauczyciela na początku lekcji) oraz kryteria (które będą brane pod uwagę podczas oceniania) musimy również przekazać uczniom, aby świadomie brali udział w lekcji. Cel powinien zostać przez nauczyciela wyrażony w formie efektu, a nie procesu. Wyraża wtedy stan, a nie drogę do niego, np.:

- cel dla nauczyciela: rozszerzenie słownictwa dotyczącego pracy oraz kształcenie umiejętności mówienia;
- cel dla ucznia: po lekcji będziesz mógł swobodnie zaprezentować swoje stanowisko pracy.

Na zakończenie zajęć, nauczyciel powinien zweryfikować, jakie cele zostały osiągnięte, jaką wiedzę uczniowie przyswoili i jak potrafią ją wykorzystać. Taki zabieg pozwoli na rzetelną ewaluację lekcji. Możemy do tego wykorzystać metodę zdań podsumowujących. Nauczyciel prosi uczniów o dokończenie zdań, np.: *Dziś nauczyłem się/nauczyłam się...*,

Zrozumiałem/zrozumiałam, że..., Zaskoczyło mnie, że..., Osiągnąłem/osiągnęłam założony cel, ponieważ... Powyższe zdania można także zrealizować w formie pisemnej na małych karteczkach. Jest to forma **samooceny** i uświadamia uczniom ich możliwości i braki.

Sformułowanie czytelnych celów pozwala nauczycielowi na dobranie odpowiednich form, ćwiczeń, metod i technik oraz na ustalenie, **na co będzie zwracać uwagę** przy ocenianiu (NaCoBeZU). Stosowanie tej techniki przełoży się na pozytywne oceny i wzrost jakości pracy uczniów na lekcjach.

Ocenianie kształtujące należy stosować na bieżąco, na każdej lekcji, ponieważ daje uczniowi informację o zdobytej wiedzy i umiejętnościach i jest ukierunkowane na proces uczenia się. Nauczyciel wskazuje, że popełnianie błędów jest czymś naturalnym oraz że uczy się poprzez doświadczenie. Każdy ma prawo do popełniania błędów i ich analizowania, aby wyciągnąć z nich wnioski do dalszej pracy, poszerzając przy tym umiejętności samooceny oraz wzmacniając poczucie wiary we własne możliwości. Uczeń traktowany jest przez nauczyciela indywidualnie, co pozytywnie wpływa na współpracę pomiędzy nimi. Kiedy informację zwrotną mają przekazać sobie rówieśnicy, dostają możliwość rozwijania umiejętności analizowania wypowiedzi ustnych i pisemnych w stosunku do kryteriów oceniania. Dodatkowo takie podejście kształci umiejętności w zakresie uczenia się, umiejętności cyfrowych oraz świadomości i ekspresji kulturalnej.

5.5. Ocenianie bieżące, śródroczne i końcowe

Ocenianie osiągnięć edukacyjnych uczniów na III etapie nauczania określone jest przez rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz. U. 2017, poz. 1534). Zgodnie z rozporządzeniem ocenianiu wewnątrzszkolnemu podlegają osiągnięcia edukacyjne uczniów oraz jego zachowanie. Zadaniem nauczyciela jest rozpoznanie poziomu i opanowania przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań edukacyjnych wynikających z podstawy programowej i realizowanych w szkole programów nauczania. Ocenianie osiągnięć edukacyjnych, zarówno w mowie, jak i w piśmie, odbywa się w odstępach czasowych: **ocenianie bieżące** dokonywane w ciągu roku szkolnego, **ocenianie śródroczne** – podsumowujące wyniki okresowe uczenia i **ocenianie końcoworoczne**, którego celem jest podsumowanie wyników rocznej pracy ucznia.

Kontrola bieżąca opiera się na weryfikacji wiedzy i umiejętności z bieżącej partii materiału. Pisemna forma kontroli ma pewne zalety, gdyż obejmuje wszystkich uczniów, a błędy w pracy pisemnej są łatwiejsze do zakwalifikowania i przeanalizowania niż w odpowiedzi ustnej. Zdarza się, że podczas kontroli ustnej uczniowie wypowiadają zdanie, a następnie je poprawiają lub zaczynają kolejne. Mobilizuje to uczniów do uczenia się i pozwala ocenić, czy można realizować nowy materiał, a młodzież uczy systematyczności.

Do kontroli bieżącej możemy zaliczyć:

- **Odpowiedź ustną**, która pozwala na sprawdzenie opanowania np. słownictwa i wyrażeń z ostatniej lekcji, konstrukcji gramatycznych oraz poprawność językową. Należy podkreślić, że kontrola ustna wiąże się ze zwiększonym stresem, zwłaszcza u uczniów ze SPE.

- **Kartkówkę** – sprawdza materiał z trzech, dwóch lub jednej lekcji i nie musi być zapowiedziana. Kartkówka sprawdza się do weryfikacji opanowania słownictwa i gramatyki w formie pisemnej, ponieważ pozwala dostrzec błędy gramatyczne i ortografię, co trudno jest wychwycić podczas odpowiedzi ustnej.
- **Pracę domową** – np. pisemna w zeszytach, zeszytach ćwiczeń, podręczniku lub w innej formie np. w parach. Ważne jest, żeby nauczyciel weryfikował, czy uczniowie odrabiają zadania domowe, np. sprawdzając z innymi treściami, tzn., jeśli uczeń miał na zadanie wstawić odpowiednie formy czasownika, to można ustnie przepytac uczniów podczas sprawdzania obecności. Jeśli sprawdzamy prace domowe w parach, należy chodzić po klasie i przysłuchiwać się odpowiedziom uczniów. W ramach weryfikacji można wybrać kilka osób do przeczytania. Istotną kwestią jest poinformowanie o zasadach i wymaganiach, które będą sprawdzane przy zadaniu domowym. Pozwoli to uczniom na zrozumienie, czego się od nich oczekuje.
- **Quiz** – wykorzystując aplikację Kahoot!, możemy sprawdzić opanowanie słownictwa z ostatniej lekcji przez całą klasę. Tworząc pytania zamknięte (a/b/c/d), możemy również sprawdzić np. odmianę czasowników, rodzajniki, stosowanie czasów itp.
- **Aktywność na lekcji** – warto docenić ucznia np. za poprawne odpowiedzi i dobrowolne zgłaszanie się, np. pięć plusów można zamienić na ocenę – bardzo dobry.
- **Bieżąca obserwacja** – prowadzenie indywidualnej karty obserwacji ucznia pozwoli nauczycielowi na holistyczne spojrzenie na rozwój językowy ucznia z uwzględnieniem jego uzdolnień oraz ewentualnych niepowodzeń edukacyjnych. Taki dzienniczek stanie się **spersonalizowaną oceną postępów i osiągnięć** np. nauczyciel zapisuje błędy ucznia popełnione podczas pracy w grupie. W praktyce oznacza to, że nauczyciel bazując na swoich notatkach, przeprowadza z uczniem rozmowę, w której informuje ucznia o jego postępach, co mu dobrze wychodzi, na co powinien zwrócić uwagę itp.
- **Samooceny uczniów** – np. uczeń otrzymuje arkusz samooceny po zrealizowanym projekcie.

Kontrola okresowa odbywa się raz lub dwa razy na semestr. Nauczyciel sprawdza opanowanie określonego materiału, który został zrealizowany w danym przedziale czasowym. Należy podkreślić, że kontrola okresowa nie może być fragmentaryczna, dlatego powinna zawierać umiejętności i wiedzę z całego odcinka czasu, którego dotyczy. Zarówno kontrola, jak i ocena będzie działaniem dobrze zorganizowanym i sprawiedliwym, kiedy jasno określimy:

- umiejętności, które chcemy sprawdzić;
- rodzaj materiału językowego, w tym słownictwo i gramatykę;
- zakres tekstów i ćwiczeń z podręcznika i zeszytu ćwiczeń, z których uczniowie będą mogli się przygotować samodzielnie.

Kontrola okresowa zazwyczaj przybiera formę pisemną, dłuższą. Powinna być poprzedzona lekcjami powtórkowymi, które pozwolą uczniom wrócić do omówionego materiału. Do takich lekcji możemy wykorzystać quizy leksykalne, gramatyczne, tekst z pytaniami otwartymi i zamkniętymi, krótkie audycje. Warto bazować na potencjale uczniów i poprosić ich o przygotowanie testów w aplikacji Kahoot! czy Quizlet. Uczniowie przesyłają testy, które przygotowali np. po zakończonym dziale,

zaś nauczyciel sprawdza je pod kątem poprawności. Może je później wykorzystać jako podsumowanie po każdym dziale oraz przed kontrolą okresową, udzielając uczniom dostępu do ich wypełnienia. Taka forma powtórki pomaga uczniom uzmysłowić, ile już wiedzą, a ile jeszcze muszą się nauczyć.

Kontrolę okresową możemy przeprowadzić w formie testu, sprawdzianu lub na podstawie portfolio. W jego skład mogą wchodzić wszelkie wykonane prace, kartkówki, testy, prace projektowe, prace pisemne zrealizowane w danym odcinku czasu. Należy podkreślić, że portfolio dostarcza nauczycielowi pełniejszych, bardziej szczegółowych danych na temat przebiegu procesu uczenia się, dodatkowo promuje ideę wielojęzyczności.

Na lekcjach języka francuskiego kontrolę okresową możemy również przeprowadzić, badając przyrost umiejętności: słuchania, czytania, pisanie i mówienia. Warto wykorzystać do tego testy np. Delf.

Kontrola śródroczna i roczna podsumowuje osiągnięcia uczniów oraz klasyfikuje je. Klasyfikacja śródroczna przeprowadzana jest w terminach, które zostały przyjęte w statucie szkoły. Zdarza się, iż narzuca on przeprowadzanie tego typu testu dwa lub trzy razy do roku. Dlatego warto zapoznać się z uchwałami, które zostały przyjęte w danej szkole. Do weryfikacji wiedzy i umiejętności możemy wykorzystać sposoby, które zostały opisane przy kontroli okresowej. Dodatkowo, możemy skorzystać z testów proponowanych przez wydawnictwa, arkuszy maturalnych, czy testów poziomujących.

Świadomość tego, czego się nie wie, jest krokiem milowym w procesie uczenia się i pozwala precyzyjnie określić cel powtórki oraz dobrze zaplanować nakład czasowy niezbędny do opanowania materiału. Znajomość języka jako narzędzia komunikacji nie jest wiedzą, którą można ocenić jedynie za pomocą wspomnianych form ustnych i pisemnych. Wynika to z faktu, że znajomość języka to również skuteczność przekazu, efektywny odbiór oraz gotowość do reagowania stosownie do zaistniałej sytuacji. Uczeń musi być świadomy różnic językowych i kulturowych, rozwijać logiczne myślenie i przetwarzać właściwie informacje, dlatego systematyczna obserwacja uczniów pozwala ocenić ich zaangażowanie w proces dydaktyczny i przyczynia się do postępów w nauce. Nie należy zapominać, że każdy uczeń musi być oceniany w stosunku do jego predyspozycji, indywidualnych możliwości i umiejętności. Zatem nie wolno mierzyć uczniów jedną miarą. Indywidualne ocenianie pozwala dostrzec postęp każdego, tym samym motywując go do dalszej pracy.

5.6. Samoocena i ocena koleżeńska

Samoocena jest elementem kluczowym nie tylko w nauce języka obcego, ale również innych przedmiotów. Pozwala na zdiagnozowanie mocnych i słabych stron ucznia oraz zindywidualizowanie celów uczenia się i samego procesu kształcenia. Zaleca się, aby uczniowie dokonywali samooceny np. na zakończenie lekcji, w oparciu o podane im na początku lekcji cele (forma tabelki lub zdania typu: nauczyłem się ..., zrozumiałem ..., potrafię...). Samoocena sprzyja rozwojowi niezależności i autonomii ucznia oraz ma ogromny wpływ na podnoszenie świadomości uczenia się. Dokonując samooceny poprzez autorefleksję, uczeń staje się świadomy zarówno swoich mocnych stron, jak również tych aspektów, które wymagają jeszcze pracy.

Samoocena jest umiejętnością, nad którą należy pracować, tak jak nad każdą inną. Uczeń powinien nauczyć się dokonywać samooceny, ponieważ jest to jeden z celów kształcenia, który będzie doskonalony przez całe życie. Osoba potrafiąca ocenić swoje umiejętności samodzielnie weryfikuje swój rozwój i realizuje plany. Samoocena i samokontrola w murach szkoły kształtuje proces odpowiedzialności za własną edukację oraz wzmacnia świadomość potrzeb i możliwości.

Nauczyciel powinien uświadomić ucznia o przebiegu procesu samooceny. Powinien on zachodzić stopniowo i być często omawiany przez nauczyciela. Należy ukierunkować ucznia, że oprócz niedociągnięć czy braków w wiedzy podczas wykonywania samooceny, musi również zwracać uwagę na mocne strony, w przeciwnym razie samoocena może prowadzić do poczucia, że uczenie się języka francuskiego jest postrzegane jako seria porażek. W miarę zdobywania przez ucznia doświadczenia, omówienie może zostać zminimalizowane. Zadanie samooceny powinno być poprzedzone przedstawieniem kryteriów, według których taka samoocena powinna przebiegać.

W pierwszej kolejności uczeń powinien wzbudzić refleksję nad własnymi osiągnięciami, umiejętnościami i wiedzą. W praktyce, oznacza to, że uczeń „prześwietla” daną lekcję i zastanawia się, co udało mu się osiągnąć, co teraz potrafi, czego się nauczył (np. jakie wyrażenia poznał, jakie struktury gramatyczne opanował i w jakim stopniu, czy jego wymowa w języku francuskim polepszyła się itp.). Następnie, odpowiada sobie na pytania, co teraz potrafi (np. po przeczytaniu, po wysłuchaniu nagrania), jak potrafi się komunikować z innymi (pisemnie/ustnie). Taka refleksja może odnosić się do procesu uczenia się (tj. treści uczenia), jak i sprawności oraz kompetencji językowych.

Samoocena w nauczaniu języków obcych pojawiła się nie tylko w Europejskim Portfolio Językowym w części Biografia językowa, jak i w części Dossier, ale również znalazła się w podstawie programowej dla III etapu edukacyjnego i stanowi jedno z wymagań szczegółowych. W części Treści nauczania – wymagania szczegółowe znajduje się zapis mówiący o umiejętności dokonywania przez ucznia samooceny i wykorzystywania technik samodzielnej pracy nad językiem (Dz. U. 2018, poz. 1679).

Na III etapie edukacyjnym warto skorzystać ze strony EPJ, na której znajdziemy gotowe karty do samooceny. Warto też zajrzeć na stronę ore.edu.pl (dostęp 2.11.2022), na której znajdziemy zestaw: biografia, dossier, paszport językowy oraz przewodnik metodyczny. Karty opracowane są w formie: umiem, potrafię, znam. Można również takie karty zaadaptować do własnych potrzeb i umieścić np. pod sprawdzianem, kartkówką, testem. Zadaniem ucznia będzie zaznaczenie, czy dane zadanie sprawiło mu trudności.

Ocena koleżeńska to informacje zwrotne (patrz 3.5.) przekazane przez rówieśników. Ocena zawiera w sobie czynnik motywujący i przyczynia się do dalszej nauki. Należy jednak przygotować uczniów do udzielania informacji zwrotnych (można na początku roku szkolnego stworzyć z uczniami listę zasad oceniania np. w formie plakatu, który będzie umieszczony w centralnym punkcie klasy, na której znajdą się informacje, jak udzielać dobrej informacji zwrotnej). Jeśli pominiemy ten etap, może się okazać, że informacje zwrotne będą miały negatywny charakter i zniechęcą ocenianego ucznia. Młodzież musi mieć świadomość, że na pierwszym miejscu mają docenić mocne strony kolegi/koleżanki i nie rozpoczynać od wyliczania błędów. Warto, aby również wskazać

uczniom przykłady: „Mocną stroną/atutem twojej pracy jest...”, „Podoba mi się, że ...”, „Cieszę się, że ...”, „Doceniam...”, „Zrobiło na mnie wrażenie, że...” itd. Oceniany uczeń musi wiedzieć, czego ta ocena dotyczy.

Komunikaty krytyczne powinny mieć przyjazną formę, która pozwoli na ich przyjmowanie, dlatego warto skorzystać ze sformułowań jak: „Widzę, że w twojej wypowiedzi brakuje...”, „Zaobserwowałem, że...”, „Wychwyciłem następujące błędy...”, „Odnotowałem tylko kilka błędów...”. Należy unikać sformułowań, takich jak: „Niedobrze zrobiłeś...”, „Źle powiedziałaś...”, „Niepoprawnie użyłeś ...” itp. Oceniany uczeń powinien mieć pewność, że kolega jest mu życzliwy i chce mu pomóc. Dlatego powinien również przekazać mu precyzyjne instrukcje, w jaki sposób powinien poprawić błędy, jak skorygować braki. Może do tego wykorzystać następujące sformułowania: „Zwróć uwagę...”, „Zastąp”, „Zamień...” itp. Wskazówki muszą być konkretne, sformułowane w jasny i zwięzły sposób tak, aby uczeń mógł postępować zgodnie z instrukcjami. Warto zapytać uczniów, czy informacje zwrotne, które otrzymują, są zrozumiałe i przydatne.

Uczniowie nie stawiają ocen, a jedynie wskazują aspekty do poprawy w delikatny sposób (wymieniony powyżej). Co więcej, warto zachęcić uczniów do wzajemnej pomocy w poprawie słabych stron. Wspólna praca nad usterkami pozwoli im na kształtowanie umiejętności zaufania do siebie. Warto uczulić uczniów, aby wskazywali mocne strony rówieśnika i umiejętności, nad którymi trzeba jeszcze popracować. Warto wykorzystać do tego samoprzylepne karteczki (post-it), na których uczniowie z jednej strony zapisują pozytywne komentarze, a na odwrocie rzeczy, które należy powtórzyć lub dopracować.

Dobra ocena koleżeńska integruje klasę i odgrywa nieocenioną rolę, kiedy w klasie mamy osoby ze SPE, ponieważ daje poczucie bezpieczeństwa oraz kształtuje dialog z uczniami.

W szkole branżowej zaleca się również wdrożenie anonimowego systemu oceniania. W tym przypadku uczniowie zapisują na małych karteczkach informacje zwrotne i przekazują nauczycielowi np. po odpowiedzi ustnej. Podczas edukacji zdalnej karteczki można zamienić na Microsoft Forms, w które nauczyciel utworzy pytania otwarte i przekaże uczniom link, aby mogli uzupełnić ankietę podczas oceniania ucznia.

Ocena koleżeńska pozwala nauczycielowi przyjrzeć się aspektom, na które sam by nie zwrócił uwagi. Dodatkowo, należy pochylić się nad sposobem przekazywania informacji zwrotnej przez uczniów. Może warto więc zacząć od anonimowego systemu oceniania, a następnie przejść do oceny koleżeńskiej. Wszystko tak naprawdę zależy od klasy. Klasa zintegrowana to klasa, w której uczniowie szanują się i jednoczą, dlatego warto stosować takie strategie oceniania, które jeszcze mocniej wzmocnią klasę.

5.7. Sprawdzanie wiedzy i umiejętności z uwzględnieniem spersonalizowanej oceny osiągnięć i postępów uczniów o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych

Każdy trud i wysiłek ucznia należy docenić. Nauczyciel powinien szukać pozytywnych stron, a te negatywne postarać się przekuć w pozytywne. Zamiana pozwoli na zbudowanie lepszej relacji uczeń – nauczyciel. Nauka jest procesem, czasami długoterminowym, dlatego brak postępów nie powinien podlegać wartościowaniu

negatywnemu. Niektórzy uczniowie potrzebują więcej czasu, więcej ćwiczeń, więcej bodźców zewnętrznych do przyswojenia danej partii materiału. Uczniowie ze stwierdzoną dysfunkcją potrzebują w szczególności wzmacniania poczucia własnej wartości, zapewnienia bezpieczeństwa i zwiększania motywacji do nauki.

Ocenianie uczniów ze SPE musi być szczególnie dostosowane do ich potrzeb (oceniając uwzględniając zalecenia poradni psychologiczno-pedagogicznej) oraz ich możliwości. Nauczyciel powinien oceniać konkretne osiągnięcia, które wynikają z kryteriów i są one również znane uczniom. Ci zaś powinni za każdym razem otrzymywać informację zwrotną dotyczącą bieżącej weryfikacji, ale również dobrze byłoby, gdyby dysponowali dodatkowymi informacjami, które pozwolą im na efektywniejszą naukę, np. jeśli uczeń nie opanował danego słownictwa, to można go poprosić o przygotowanie fiszek papierowych, elektronicznych. Podczas pracy będzie miał możliwość wstępnej nauki. Następnie fiszki te można wykorzystać na lekcji. Uczniowie mogą wykorzystać je do odpytywania siebie nawzajem np. podczas przerwy.

Dostosowanie obejmuje następujące obszary: warunki procesu dydaktycznego, warunki odnoszące się do sprawdzania wiedzy i umiejętności w tym ocenianie oraz zewnętrzną organizację nauczania.

Uczeń z dysleksją powinien zostać oceniony przez nauczyciela w oparciu o zawartość merytoryczną jego pracy. Nauczyciel powinien pominąć błędy ortograficzne i interpunkcyjne. Uczniowie mogą korzystać ze słowników ortograficznych. Uczniowie z dysleksją lepiej stosują praktyczne zasady niż są w stanie je opisać. Dostosowanie wymagań wiąże się z wydłużeniem czasu na sprawdzanie o 5–10 minut (w zależności od rodzaju pracy). Nauczyciel powinien sprawdzić, czy polecenia na sprawdzanie, testach, kartkówkach zostały przez uczniów dobrze zrozumiane. Zaleca się stosowanie krótkich i prostych poleceń. Podczas odpowiedzi ustnych zaś naprowadzanie lub zadawanie pytań pomocniczych. Jeśli zajdzie taka potrzeba, nauczyciel może podzielić materiał na mniejsze części. Należy jednak pamiętać, że przed wezwaniem ucznia do odpowiedzi, trzeba dać mu czas na powtórzenie materiału i skoncentrowanie się. Sprawdzonej formą oceniania jest wypowiedź ustna, ale trzeba być również ostrożnym, gdyż u niektórych uczniów wywołuje ona ogromny stres. Nauczyciel, przepytując ucznia, powinien opierać się na jego mocnych stronach, ale udzielając informacji zwrotnej, powinien wspomnieć o słabych stronach i wskazać formę ich poprawy.

Uczeń z dysgrafią powinien mieć możliwość odczytania swojej pracy na głos lub napisania jej na komputerze. Nauczyciel nie powinien oceniać charakteru pisma ani poprawności zapisu. Należy jednak zwrócić dużą uwagę na treści merytoryczne. Nie zaleca się, aby uczniowie z dysgrafią pisali dyktanda.

Uczeń z dyskalkulią ma skłonności do przestawiania cyfr. Wszelkiego rodzaju zadania z liczeniem, z wpisywaniem cyfr mogą stanowić problem u takiego ucznia. Należy to wziąć pod uwagę, oceniając prace.

Uczeń z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim powinien być oceniany na podstawie efektów, ponieważ wzmacnia to jego nastawienie i motywuje do dalszego działania. Zaleca się korzystanie z gier i zabaw dydaktycznych do uzyskania jeszcze lepszych rezultatów. Nauczyciel powinien zatem oceniać konkretne umiejętności i wiedzę oraz wkład własny ucznia.

Uczeń z dysfunkcją narządu wzroku, słabowidzący czy **uczeń niewidomy** powinien być oceniony przez nauczyciela na podstawie włożonego wysiłku, nie zaś efektu końcowego. Nauczyciel powinien posadzić ucznia w pierwszej ławce, zapewnić właściwe oświetlenia. Podczas kartkówek, testów, sprawdzianów wydłużyć mu czas na wykonanie określonych zadań, ale również na opanowanie nowego materiału. Uczeń powinien mieć również szansę na zaliczanie materiału partiami. Pracując z uczniami z dysfunkcją wzroku, zaleca się częstsze korzystanie z materiałów audio, dostarczanie tekstów drukowanych w wersji powiększonej. Nauczyciel powinien motywować ucznia do większego wysiłku i pokonywania trudności. Ocenie nie podlega graficzna strona pisma.

Uczeń z dysfunkcją narządu słuchu powinien być oceniony na podstawie wysiłku, jaki włożył w opanowanie materiału oraz umiejętności, jakie nabył. Należy pamiętać, iż forma oceniania powinna sprzyjać budowaniu pozytywnego obrazu u ucznia. Nauczyciel musi również zadbać, aby w klasie była dobra akustyka, w razie potrzeby należy zamknąć okna. Ważne jest, aby uczeń z zaburzeniami funkcji słuchowo-językowych znajdował się blisko nauczyciela, gdy przekazuje informację słowną, dlatego warto posadzić go w pierwszej ławce. Dostosowanie wymagań wiąże się z wydłużeniem czasu na udzielenie odpowiedzi (np. uczeń jękający się) oraz na uczenie się nowego słownictwa. Podczas sprawdzianu należy dopilnować, by uczeń dobrze zrozumiał treść polecenia, w razie potrzeby udzielić dodatkowych wskazówek. W odniesieniu do uczniów z dysfunkcją narządu słuchu warto wykorzystywać metody pobudzające zmysł wzroku – pomoce wizualne np. historyjki obrazkowe, ilustracje.

Uczeń z zespołem Aspergera mieści się w normie intelektualnej, ponadto może posiadać szczególne uzdolnienia, dlatego chętnie będzie je rozwijał na zajęciach, które lubi. Nauczyciel przy ocenianiu powinien brać pod uwagę zalecenia poradni psychologiczno-pedagogicznej. Dostosowanie wymagań wiąże się z wydłużeniem czasu na wykonanie zadania, podaniem dodatkowych pytań lub pytań sformułowanych w prosty sposób.

Uczeń z autyzmem powinien zostać oceniony przez nauczyciela na podstawie możliwości komunikacyjnych. Należy nagradzać go za dobrze rozwiązane zadanie lub jego część. Warto zadawać dodatkowe pytania. Zaleca się przeprowadzanie sprawdzianów wiedzy i testów, ale należy przy tym pamiętać, iż taki uczeń potrzebuje więcej czasu na przetworzenie komunikatu i wykonanie zadania.

Uczeń z zespołem nadpobudliwości psychoruchowej, z zaburzeniami koncentracji uwagi, z ADHD nie powinien być oceniany, kiedy jest w stanie silnego pobudzenia i kiedy jest zdekoncentrowany. Trzeba go zachęcić i stworzyć odpowiednie warunki do pracy, pozwoli to na podniesienie jego samopoczucia i lepszy wynik. Dostosowanie wymagań wiąże się ze stosowaniem krótkich poleceń, używając zdecydowanego tonu, z wyznaczaniem jasnego celu i dzielenia materiału na mniejsze partie, z eliminowaniem bodźców rozpraszających z otoczenia, z używaniem jednoznacznego języka (wyjaśnianie metafor, wyrazów wieloznacznych).

Uczeń z niepełnosprawnością ruchową powinien mieć dopasowany stół i krzesło do jego potrzeb fizycznych. W określonych przypadkach należy zapewnić mu asystenta, który będzie pomagał w poruszaniu się po klasie czy szkole. Warto jednak porozmawiać

z uczniami i zachęcić ich do takiej pomocy. Pomoc koleżeńska w tym przypadku będzie rozwijać kompetencje społeczne. Jeśli niepełnosprawność wiąże się z brakiem możliwości pisania, nauczyciel powinien zapewnić uczniowi materiały skserowane albo w formie audiowizualnej.

Uczeń niedostosowany społecznie lub **zagrożony niedostosowaniem społecznym** powinien zostać objęty szczególną uwagą przez nauczyciela, ponieważ może być to osoba przewrażliwiona na punkcie ocen i kompromitacji. Dlatego warto zastosować system nagród i gratyfikacji, co pozwoli na pozytywne nastawienie ucznia. Warto dodatkowo przypomnieć takiemu uczniowi o sprawdzianie, jego formie, zakresie i terminie.

Uczniowie w sytuacji kryzysowej, traumatycznej oraz z chorobami przewlekłymi powinni być oceniani przez nauczyciela w taki sposób, by nie czuli strachu, stresu oraz by ocenianie nie wywoływało u nich negatywnych emocji. Dostosowanie wymagań należy zacząć od dostosowania tempa zajęć, zadania domowe powinny być dostosowane do ich możliwości zdrowotnych. W tym celu należy podzielić sprawdzian na mniejsze części i jeśli zajdzie taka potrzeba, pozwolić uczniowi pisać w innym terminie. Dodatkowo warto mu zapewnić wydłużony czas na pisanie sprawdzianu lub odpowiedź ustną. Uczniowie w sytuacji traumatycznej nie powinni być odpytywani na forum klasy ze względu na stres i negatywne emocje, które się pojawiają. Jeśli zajdzie taka potrzeba, należy zwolnić tempo pracy, udzielić pomocy, wyjaśnień oraz zmotywować ucznia do pracy. Szczególny nacisk należy kłaść na wsparcie emocjonalne.

Uczeń zdolny powinien otrzymać szansę od nauczyciela na wykazanie się wiedzą wykraczającą poza podstawę programową. Sprawdziany mogą mieć dodatkowe zadanie. Zadania powinny oscylować w tematyce zainteresowań ucznia. Warto również zastosować ocenę koleżeńską do zwiększenia motywacji wśród uczniów.

Oceniając uczniów, nauczyciel powinien pamiętać o zachowaniu obiektywizmu. Wszelkie uprzedzenia dotyczące wyglądu, stylu, zachowania nie powinny wpływać na ocenę. Należy skoncentrować się na wysiłku i wkładzie ucznia, jego aktywności, zaangażowaniu, systematyczności, czyli na stosunku do obowiązków szkolnych, a nie tylko opanowaniu danego materiału. Oceniając prace uczniów ze SPE, nie należy brać pod uwagę błędów wynikających z ich deficytów, gdyż nie wolno karać uczniów za objawy choroby, co więcej, należy chronić takich uczniów przed przemocą ze strony grupy rówieśniczej.

Ocenianie powinno odbywać się w przyjaznej atmosferze, jeśli nauczyciel widzi, że uczeń się bardzo denerwuje powinien zastosować takie techniki, które pozwolą mu się uspokoić, np. zmienić na chwilę temat, uśmiechnąć się, pozwolić uczniowi nabrać kilka razy powietrze itp.

Ocenie nie podlegają tylko uczniowie. Nauczyciel również może poprosić uczniów o wypełnienie anonimowej ankiety lub o napisanie kilku zdań odnośnie do jego metod (co się sprawdza, co by zmienili). Takie działanie pozwoli na ewaluację naszych zajęć oraz pozwoli na wprowadzenie poprawek.

ROZDZIAŁ VI

Rola nauczyciela w realizacji założeń edukacji włączającej

Wszyscy uczniowie, w tym ze SPE oraz wszyscy wymienieni w punkcie 2.6 niniejszego programu mają takie samo prawo uczenia się w szkole. Przepisy zapewniają również uczniom niepełnosprawnym prawo do uczęszczania do placówki najbliższej swojego miejsca zamieszkania, przy tym wymuszają na niej obowiązek stworzenia warunków włączenia w proces edukacji, ale również do inkluzji społecznej (Dz.U. z 2017 r., poz. 1578 ze zm.). Osoby odpowiedzialne to: dyrektorzy, nauczyciele i pracownicy szkoły oraz rodzice uczniów.

Deklaracja z Salamanki (1994) określa wytyczne odnośnie do działań w zakresie specjalnych potrzeb edukacyjnych oraz podkreśla, że dziecko posiada charakterystyczne indywidualne cechy, takie jak: zainteresowania, zdolności oraz potrzeby w zakresie nauczania. Deklaracja podkreśla, iż systemy oświaty powinny być tworzone a programy edukacyjne wdrażane. Należy zatem uwzględnić zróżnicowanie charakterystycznych cech i potrzeb uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Oznacza to, że należy zapewnić uczniom dostęp do szkół o otwartej orientacji, które zwalczają dyskryminację oraz budują przyjazną społeczność. Uczeń powinien być w centrum zainteresowania, aby zaspokoić swoje potrzeby i zdobyć odpowiednie wykształcenie (tekst dostępny na stronie internetowej unesdoc.unesco.org; dostęp 2.11.2022).

6.1. Współpraca nauczyciela z rodzicami

W edukacji niezbędne jest partnerstwo rodzica/opiekuna prawnego z nauczycielem oraz całym personelem szkolnym. Zarówno rodzic, jak i nauczyciel powinni zadbać o stały kontakt ze sobą, a w szczególności w sytuacjach, kiedy pojawiają się problemy, które występują u uczniów szkół branżowych. Rolę i istotę kontaktu omawialiśmy we wcześniejszych rozdziałach.

Uczniowie ze SPE często posiadają orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego bądź opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej, ale należy pamiętać również, że uczeń ze SPE to też taki, który z różnych powodów wymaga uwagi nauczyciela i nie posiada takich dokumentów. Uczniowie ci często uczą się umiejętności radzenia sobie w różnych sytuacjach życiowych poza murami szkolnymi, dzięki czemu lepiej odnajdują się w placówce edukacyjnej. Na zajęciach należy zatem zwrócić szczególną uwagę na relacje, jakie zachodzą pomiędzy uczniami i stosować takie metody, które będą wzmacniać i budować przyjazne więzi. Każdy uczeń musi być akceptowany, niezależnie czy posiada orzeczenie czy też nie. Nauka akceptacji rozpoczyna się w klasie i rozwija w życiu dorosłym.

Zaleca się, aby nauczyciel języka francuskiego dbał o współpracę nie tylko z innymi nauczycielami czy poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, ale również z rodzicami, aby oni również o taki kontakt zabiegali. Partnerstwo obustronne (rodzic – nauczyciel) na każdym poziomie ma jeden cel: **wzajemne wspieranie i uzupełnianie się** do przygotowania młodego człowieka do życia we współczesnym świecie.

Uczeń ma zaufanie do rodziców i nauczyciela tylko wtedy, jeśli obie strony wzajemnie ze sobą współpracują i wspierają się nawzajem. Należy wykorzystać to partnerstwo do wzmocnienia relacji z uczniem. Pamiętajmy, że rodzic dzieli się informacjami z nami

o swoim dziecku, bo potrzebuje wsparcia a nie po to, aby porozmawiać. Zarówno rodzic, jak i dziecko potrzebuje naszej opieki, informacji zwrotnej, porady.

Rodzice uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oczekują od nauczyciela, aby respektował zalecenia zawarte w orzeczeniu, akceptował odmienność ucznia i stwarzał mu jak najlepsze warunki do nauki. Co więcej, oczekują od nauczyciela, aby ich dziecko traktował indywidualnie i stwarzać warunki do rozwijania się. Rozmowę z nimi zaczynamy od pochwały i stopniowo przechodzimy do spraw problemowych. Pamiętajmy, aby rozmawiać z rodzicami spokojnie, konkretnie przy równoczesnym okazywaniu wsparcia. Rodzice muszą poczuć, że jesteśmy profesjonalistami i takiego zachowania od nas wymagają.

W czasach nauczania zdalnego rodzic i uczeń napotyka trudności nie tylko w kwestiach technicznych, ale również psychicznych. Rola nauczyciela nie kończy się na przeprowadzeniu zajęć, ale powinien służyć uczniom. Pomoc rodzicom, jak i uczniom pozwala na zbudowanie relacji, która służy obu stronom.

6.2. Zasady współpracy z personelem

Stworzenie możliwie najlepszych warunków do wszechstronnego rozwoju ucznia wymaga współpracy nauczyciela z rodzicami ucznia, ale również z innymi pracownikami pedagogicznymi szkoły. Do personelu szkoły zaliczamy: dyrektora, wicedyrektora, nauczycieli, pedagoga, psychologa, logopedę oraz niepedagogicznych pracowników szkoły.

Pracownicy pedagogiczni szkoły są uprawnieni do współpracy z rodzicami. Kontakt ten, może zostać zrealizowany twarzą w twarz podczas spotkania (tzw. wywiadówka), może odbyć się drogą telefoniczną (w sytuacji pilnej lub w przypadkach losowych), za pomocą listu poleconego wysłanego za pośrednictwem sekretariatu szkoły, za pomocą SMS-a, e-maila czy dziennika elektronicznego.

Rodzice/opiekunowie prawni zapoznawani są z rocznym planem pracy, programem wychowawczo-profilaktycznym oraz innymi dokumentami stanowiącymi integralną całość ze statutem szkoły. Wychowawcy klasy na początku roku szkolnego zapoznają rodziców/opiekunów prawnych z obowiązującymi Wewnątrzszkolnymi Zasadami Oceniania.

Oddziałowe rady rodziców współpracują z wychowawcami klas podczas planowania działań wychowawczych.

6.3. Analiza potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów – szanse i możliwości obserwacji pedagogicznej

Szkoła jest miejscem, w którym uczeń rozwija się pod każdym względem. Nauczyciel dokonuje diagnozy poznawczej, tj. gromadzi informacje o uczniach oraz podejmuje odpowiednie decyzje. W praktyce oznacza to, że nauczyciel przed rozpoczęciem zajęć dowiaduje się, z jakimi uczniami będzie pracować w danym roku szkolnym (Pałuchowski 2007). Takie informacje może otrzymać od wychowawcy, pedagoga szkolnego czy nauczyciela języków obcych. Informacje te pozwolą na wybór odpowiednich narzędzi i metod (Stemplewska-Żakowicz 2009).

Bolesław Niemierko (2009) wyróżnia dwa etapy diagnozy: **unormowaną** i **nieformalną**. Diagnoza unormowana dokonywana jest za pomocą wystandaryzowanych narzędzi: testy, kwestionariusze oraz arkusze obserwacji. Taka diagnoza zarezerwowana jest dla psychologów czy specjalistów i wymaga ona odpowiedniego wyposażenia i podręczników. W murach szkoły możemy wykorzystać diagnozę nieformalną, która świetnie sprawdzi się w procesie edukacyjnym. Nauczyciel potrzebuje tylko narzędzia niewystandaryzowane, które sam przygotowuje na własny użytek np. wywiad, obserwacja, testy (Sztumski 2005).

Nauczyciel powinien uwzględniać powyższe działania, planując nauczanie i wybierając odpowiednie metody, techniki i formy pracy, dostosowując je do konkretnych uczniów. Warto pamiętać, iż dostosowanie zależne jest od tego, czy uczeń został objęty pomocą poradni psychologiczno-pedagogicznej, czy też nie.

Zarówno nauczyciele przedmiotów (w tym języka obcego), jak i wychowawca powinni wesprzeć ucznia poprzez dostosowanie pracy do jego możliwości. Nauczyciel powinien przeprowadzać obserwację pedagogiczną, która jest niezmiernie ważna i zalecana na każdym etapie edukacji np. poprzez założenie indywidualnej karty obserwacji, w którym będzie zapisywać zachowanie ucznia itp. Dzięki odpowiedniemu przygotowaniu pedagogicznemu nauczyciel jest w stanie dostrzec nieprawidłowości u ucznia. Diagnozę zaczynamy od analizy zaleceń poradni psychologiczno-pedagogicznej oraz utrzymujemy stały kontakt z rodzicami. Wskazówki, jak dokonywać diagnozy specjalnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych młodzieży, znajdziemy w poradniku przygotowanym przez ORE na stronie: bip.ore.edu.pl (PDF, 5,9 MB; dostęp 2.11.2022).

6.4. Specjalistyczne dostosowania do specjalnych potrzeb edukacyjnych

Praca w klasie zróżnicowanej pod względem potrzeb edukacyjnych wymaga od nauczyciela przygotowania. W klasie znajdują się osoby z problemami, ale również uzdolnione. Każdy uczeń wymaga odpowiedniego dostosowania.

Nie należy dzielić klasy na uczniów z deficytami i na uczniów zdrowych. Powinno się integrować młodzież ze sobą, np. poprzez różne projekty, prace w grupach itp.

Dostosowanie wymagań przez nauczyciela języka francuskiego i nie tylko, powinno być powiązane z obserwacją i realizowane, jeśli zajdzie taka potrzeba. Pomoc uczniowi nie może wynikać ze współczucia, nie można pobbązać w kontekście zadań, a tym bardziej nie można karać ucznia za jego niedostosowanie społeczne. Uczeń musi być akceptowany przez całą klasę. W tym celu powinniśmy przydzielać różne zadania (np. uczeń zdolny pomaga osobie, która tej pomocy potrzebuje), jeśli tylko jest taka możliwość. Uczeń powinien brać udział we wszystkich zajęciach nawet dodatkowych.

Wszyscy powinni być chwaleni oraz szanowani. Szacunek nauczyciela do ucznia, uczy go takiej samej postawy względem innych ludzi. Należy zatem zwrócić uwagę na sposób komunikowania się z uczniem i udzielania im informacji zwrotnych. Dostosowanie sposobu komunikowania się może wymagać odpowiedniego poziomu i sposobu przekazywania informacji.

Praca z uczniem ze SPE wymaga dostosowania metody i formy pracy. Należy zawsze mieć na uwadze możliwości ucznia, jego dysfunkcje oraz sytuację społeczną. Tworzenie prawidłowych warunków wiąże się np. z zachowaniem właściwego dystansu,

z wydłużeniem czasu pracy, ze zmianą formy zadań, z dzieleniem materiału na mniejsze partie, ze zmniejszeniem liczby zadań do wykonania, ze zwiększeniem ćwiczeń powtórzeniowych, z odwoływaniem się do konkretnych przykładów, z dostosowaniem bodźców związanych z procesem nauczania, z wykorzystaniem komputera lub innych narzędzi. Poniższe wskazówki zostały oparte na prezentacji Jolanty Rafał-Łuniewskiej (dostępnej na stronie internetowej: ore.edu.pl; dostęp 2.11.2022) i uzupełnione o doświadczenie autora tego poradnika metodycznego do programu nauczania języka francuskiego dla III etapu edukacyjnego w szkole branżowej I i II stopnia.

Zaleca się posadzenie **ucznia z dysfunkcją wzroku (niewidomy i słabowidzący)** blisko nauczyciela i tablicy, aby uniknąć odbicia pochodzącego z okna. Należy zapewnić mu odpowiednie światło i w razie potrzeby przypominać o stosowaniu okularów. Materiały przygotowane przez nauczyciela powinny uwzględniać odpowiednie czcionki dostosowane do potrzeb ucznia (nie zawsze powiększone) oraz być dobrej jakości. Można zastąpić prace pisemne pracami ustnymi lub pozwolić uczniom na korzystanie z dostosowanego komputera. Nauczyciel powinien pozwolić uczniowi na nagrywanie lekcji, jeśli jego wada wzroku jest duża.

Innym uczniem ze SPE, który powinien znajdować się blisko tablicy i nauczyciela, jest **uczeń z dysfunkcją słuchu**. Nauczyciel powinien zwracać uwagę, czy uczeń ma włączony aparat słuchowy i czy jest on sprawny. Zaburzenie słuchu często wiąże się z zaburzeniem mowy, uczeń ma problemy z czytaniem, myli głoski, gubi litery. Nauczyciel powinien zwracać szczególną uwagę na czytanie ze zrozumieniem oraz wydłużyć czas uczniowi na takie zadanie. Warto przy objaśnianiu zadania, przy wprowadzaniu nowego materiału korzystać z materiałów wizualnych, pozwoli to na uniknięcie porażki i lepsze zrozumienie. Trzeba pamiętać, iż wymaga się od nauczyciela, by mówił wyraźnie i wolniej. Uczeń z dysfunkcją słuchu często odczytuje mowę z ust. Należy wyeliminować hałas pochodzący z ulicy, poprzez zamknięcie okna oraz zadbać o ciszę w klasie.

Mocną stroną **ucznia z niepełnosprawnością intelektualną** jest kojarzenie i posiadanie pamięci mechanicznej, natomiast ma słabszą pamięć logiczną. Nauczyciel powinien wspierać mocne strony takiego ucznia, dostrzegać i nagradzać jego zaangażowanie. Należy dobierać takie ćwiczenia, które dadzą mu możliwość porozumiewania się z rówieśnikami np. praca w parach, w grupach, dyskusje.

Należy dostosować formy i metody odpowiednie do funkcjonowania **ucznia z autyzmem i zespołem Aspergera (ZA)**. Należy zapewnić mu kontakty społeczne, angażować w pracę w grupach, starać się podnosić samoocenę. Nauczyciel powinien wykorzystywać metody aktywizujące oraz omawiać bieżące problemy. Ocena ucznia z ZA nie powinna odbiegać od oceny ucznia zdrowego. Należy bazować na mocnych stronach przy rozwijaniu słabszych. Nauczycielom zaleca się publikację J. Świąćkiej (2010).

Każdy uczeń ze SPE powinien mieć dostosowane wymagania do jego możliwości, nie mniej należy zwrócić szczególną uwagę na **ucznia z obniżonymi możliwościami intelektualnymi**. Należy zapewnić mu udział w zajęciach dodatkowych oraz dostrzegać jego pozytywne strony i wzmacniać samoocenę i motywację do nauki.

Częste problemy z opanowaniem czytania, pisanie oraz uczeniem się nowych słów przejawiają się u **ucznia z dysleksją**. Wynika to z deficytów w percepcji lub pamięci

wzrokowej lub słuchowej (dysleksja, dysgrafia, dysortografia). Nauczyciel powinien odstąpić od odpytywania z czytania na forum klasy, aby nie stresować ucznia. Należy jednak zadbać o prawidłowy rozwój takiego ucznia i nauczyć go wiary we własne możliwości. W trakcie sprawdzianu wydłużyć czas – potrzeba taka wynika z wolnego tempa czytania i pisania). Wprowadzając nowy materiał, można zaopatrzyć ucznia w gotowe notatki. Naukę ortografii francuskiej można wesprzeć stosowaniem różnych kolorów, stosować tablice i mapy myśli.

Uczniowi z dysgrafią trzeba zapewnić dostęp do komputera i możliwość pisania drukowanymi literami. Taki uczeń ma trudności z czytelnym pismem. W razie konieczności nauczyciel powinien pozwolić mu na przeczytanie swojej pracy. Formy pisemne można zastąpić ustnymi.

Trudności z poprawną pisownią pod względem ortograficznym, fonetycznym i interpunkcyjnym pojawiają się u **ucznia z dysortografią**. Należy zatem zrezygnować z dyktand i zastąpić je zadaniami polegającymi na uzasadnianiu pisowni.

Trudności z prawidłową wymową, z zapamiętywaniem, odtwarzaniem słownictwa, treści oraz zdań występują u **ucznia z obniżonymi możliwościami intelektualnymi**. Ma on również problemy z odtworzeniem z pamięci dużych partii materiału ze względu na słabszą pamięć długotrwałą i operacyjną. Należy zatem odpytywać go z mniejszych partii materiału, często odpytywać po uprzednim poinformowaniu, kiedy i z czego dokładnie uczeń będzie odpowiadał. Długość zadania domowego powinna być dostosowana do możliwości ucznia. Oceniając pracę, należy zwrócić uwagę na samodzielność oraz wkład, jaki został włożony w wykonanie.

Problemy z zachowaniem występują u **ucznia z zespołem nadpobudliwości psychoruchowej (ADHD)**. Taki uczeń powinien być zaangażowany i zainteresowany zajęciami. Należy wykorzystywać jego aktywność ruchową w zadaniach. Nauczyciel powinien zwracać szczególną uwagę, by na biurku ucznia nie znajdowały się przedmioty, które mogą go dekoncentrować. Uczeń powinien być nagradzany i chwalony za dobrze zrobione zadania. Należy również ustalić z nim system norm i zasad, które pozwolą na sprawne przeprowadzenie lekcji. Jeśli zauważymy problemy z akceptacją takiej osoby w klasie, należy wdrażać metody, które oparte są na pracy w parach i grupie. Nie należy zapominać o częstym kontakcie z rodzicami ucznia.

Nauczyciel powinien zadbać, aby zapewnić pomoc koleżeńską w zakresie samoobsługi oraz podczas nieobecności na lekcjach **ucznia z niepełnosprawnością ruchową**. W przypadku absencji można zapewnić takiemu uczniowi zajęcia dydaktyczno-wychowawcze w celu wyrównania braków. W przypadku trudności z pisaniem uczeń powinien mieć możliwość pisania na komputerze. Nie powinien zostać wykluczony z zajęć, z udziału w prezentacji czy odgrywaniu scenek. Nauczyciel powinien wspierać takiego ucznia w funkcjonowaniu emocjonalno-społecznym.

Gdy absencja **ucznia z chorobą przewlekłą** trwa ponad 30 dni, szkoła powinna zapewnić mu nauczanie indywidualne. Należy zatem umożliwić takiemu uczniowi udział w życiu szkoły oraz kontakt z rówieśnikami, wykorzystując do tego współczesne środki komunikacji. Nauczyciel może poprosić ucznia zdolnego, aby ten pomógł wyrównać zaległości uczniowi z chorobą przewlekłą np. łącząc się na Skype/Teams. W sytuacji, kiedy choroba się nasila, nie należy obciążać ucznia dodatkowym stresem, należy zatem

zmniejszać stopień trudności zadań na kartkówkach, sprawdzianach czy testach. Wiedzę i umiejętności ucznia sprawdzać, kiedy jego stan zdrowia jest dobry.

Ważne, aby **uczeń z niedostosowaniem społecznym lub zagrożony niedostosowaniem społecznym** otrzymywał informacje i komentarze od nauczyciela w kontakcie indywidualnym a nie na forum klasy. Nauczyciel powinien zgłaszać pedagogowi szkolnemu oraz informować rodziców o wszystkich niewłaściwych zachowaniach i razem powinni szukać odpowiedniego rozwiązania. Warto zachęcać uczniów do korzystania z pomocy udzielanej przez pedagoga i psychologa w szkole.

Szczególnie istotne jest zapewnienie poczucia bezpieczeństwa w szkole **uczniowi w sytuacji kryzysowej, traumatycznej**. Nauczyciel powinien łagodzić atmosferę podczas sytuacji stresowych. Uczeń powinien mieć możliwość zaliczania materiału na mniejsze partie oraz wydłużony czas pracy ucznia. Nauczyciel może go odpytywać na osobności. Pozwoli to uczniowi poczuć się bezpiecznie, bez stresu i zawstydy.

Wykraczanie poza dany materiał i łatwość przyswajania nowego materiału to atut **ucznia zdolnego**. Warto wykorzystać jego potencjał do pomocy uczniom mniej zdolnym oraz zaplanować dla niego dodatkowe zadania o wyższym stopniu trudności, aby uniknąć znudzenia na zajęciach. Jego talent można również wykorzystać na zajęciach dodatkowych. Nauczyciel może również nadać takiemu uczniowi rolę lidera, który będzie nadzorować prace w parach/grupach i do którego uczniowie będą mogli zwrócić się o pomoc.

Należy pamiętać, by uczeń ze SPE był włączony w życie szkolne i lokalne, np. uczeń z niepełnosprawnością ruchową może prezentować pokaz mody (scenariusz nr 3). Należy angażować takich uczniów w takim stopniu, w jakim jest to możliwe, ale nigdy nie można ich wykluczyć czy zlekceważyć.

Ćwiczenia realizowane w parach, grupach wzmacniają postawę akceptacji i kształtują u uczniów zdrowych empatię i kompetencje społeczne. Uczniowie ze SPE obserwując uczniów zdrowych, uczą się odpowiedniego zachowania, są włączani do życia z innymi oraz wzrasta ich samoocena.

6.5. Monitorowanie postępów ucznia z uwzględnieniem różnych potrzeb edukacyjnych

Zróżnicowana klasa, to klasa, w której znajdują się uczniowie o różnych potrzebach edukacyjnych. Należy zatem pamiętać nie tylko o dostosowaniu form pracy, ale również o monitorowaniu i weryfikowaniu wiedzy. Celem monitorowania jest zbadanie, jak w praktyce szkolnej uwzględniane są zróżnicowane potrzeby edukacyjne uczniów.

Istotnym zadaniem, które nauczyciel musi wykonać przed rozpoczęciem roku szkolnego, jest zaznajomienie się z dokumentacją uczniów, którzy posiadają orzeczenie lub opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Poniżej zebrano informacje, które powinny być zawarte w Indywidualnym Programie Edukacyjno-Terapeutycznym (IPET) tworzonym na podstawie Wielospecjalistycznej Oceny Poziomu Funkcjonowania Ucznia (WOPFU) dla uczniów posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego:

- potencjału rozwojowego i mocnych stron ucznia;
- o deficytach i trudnościach ucznia;

- o przyczynach występujących deficytów i trudności;
- o występujących w środowisku nauczania i wychowania barierach i ograniczeniach utrudniających funkcjonowanie ucznia;
- jasnego sformułowania celów rozwojowych i terapeutycznych;
- określenia form wsparcia ucznia, w tym zajęć rewalidacyjnych i z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- informacji dla poszczególnych nauczycieli dotyczących form, sposobów i metod pracy oraz potrzebnych dostosowań;
- informacji o warunkach uczenia się, jakie należy stworzyć uczniowi w czasie bieżącej pracy;
- informacji o sprzęcie i pomocach dydaktycznych, jakie uczeń powinien mieć zapewnione w szkole;
- informacji o potrzebie zatrudnienia dodatkowej kadry;
- informacji o zakresie współpracy z rodziną;
- wskazówek do oceny efektywności udzielanego wsparcia;
- informacji dotyczących dotychczasowego przebiegu wsparcia (co się sprawdziło, a co nie przyniosło rezultatów).

Nauczyciele obserwują uczniów nie tylko podczas lekcji, ale również podczas przerwy, współpracy z rówieśnikami, wycieczki, pracy na zajęciach. Monitorowanie współpracy z rówieśnikami pozwala dostrzec nauczycielowi, czy uczniowie o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych korzystają z wiadomości rówieśników, czy też sami wykonują zadania. Praca w grupach (np. podczas wykonywania projektu) jest szczególnie wskazana w klasie, w której znajdują się uczniowie ze SPE. Pozwala ona uczniom na wzajemne uczenie się od siebie oraz rozwijanie kompetencji społecznych. Uczniowie zdolni mogą wykazać się, pomagając innym.

Oceniając uczniów, oceniamy również skuteczność stosowanych przez nas metod nauczania i form pracy, zarówno w odniesieniu do grupy, jak i danego ucznia, dlatego należy analizować użyteczność stosowanych pomocy dydaktycznych w odniesieniu i do grupy, i do konkretnego ucznia.

Warto również gromadzić informacje od rodziców na temat potrzeb i możliwości ich dzieci, np. w zakresie związanym z przygotowaniem się do lekcji, przygotowaniem do kartkówki, testów, sprawdzianów, odrabianiem zadań domowych. Zebrane informacje warto porównać z wiadomościami uzyskanymi od samego ucznia, którego to dotyczy. Warto z nim porozmawiać o jego trudnościach i sposobie ich przezwyciężania.

Monitorowanie postępów nie oznacza weryfikowania wiedzy, należy zatem je raczej rozumieć jako kontrolę procesu dydaktycznego, która pozwala nauczycielowi na sprawdzenie trudności, jakie uczniowie wciąż napotykają. W tym przypadku nauczyciel nie ocenia, ale dobrze obserwuje uczniów i powtarza dany materiał, który nie został dobrze przez nich opanowany.

Po zweryfikowaniu postępów uczniów następuje proces sprawdzania wiadomości np. poprzez kartkówki, zadania domowe, prace projektowe lub prezentacje. Oceniając postępy uczniów ze SPE, należy pamiętać o odpowiednich dostosowaniach np. wydłużonym czasie pracy, dzielenie materiału na mniejsze części, dostosowanie zadań (np. poprzez wypisanie słów, które uczeń ma wstawić w brakujące miejsca) itp.

Podczas pracy z uczniami warto, aby nauczyciel weryfikował ich sposób uczenia, doradzał odpowiednie techniki. Pozwoli to uczniowi na szybsze opanowanie materiału i odniesienie sukcesu.

6.6. Rozwijanie u uczniów kompetencji społecznych

Kompetencje kluczowe obok nabywania wiedzy i umiejętności stanowią fundament do przygotowania młodego człowieka do prawidłowego funkcjonowania w życiu społecznym, a w szczególności na rynku pracy (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 31 marca 2017 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach oraz w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych).

Kompetencje społeczne są to zdolności i umiejętności społeczne i komunikacyjne a nawet inteligencja społeczna. Są one uwarunkowane cechami charakteru (np. uprzejmość), wybranymi cechami temperamentu (np. opanowanie, refleksyjność) oraz świadomością społeczną zwaną również społeczną inteligencją (Tomorowicz 2011).

Młodzież, przebywając ze sobą w szkole, na podwórku szkolnym, w domu poszerza wiedzę na temat istniejących reguł życia społecznego oraz uczy się rozwiązywania sytuacji konfliktowych np. podczas pracy metodą projektu.

Kompetencje społeczne rozwijane są poprzez akcje społeczne, rozrywkowe, kulturalne czy wolontariat. Istotną kwestią jest to, żeby uczeń miał możliwość otrzymania informacji zwrotnych, widział zachowania i reakcje, które są zgodne z zasadami współżycia społecznego.

Do najczęstszych kompetencji społecznych rozwijanych na zajęciach francuskiego możemy wymienić:

- umiejętności komunikacyjne;
- umiejętności asertywne;
- umiejętności wzmacniania, podtrzymywania innych;
- umiejętności wyrażania siebie.

Warto zorganizować zajęcia z doradcą zawodowym, ponieważ jego rola w kształtowaniu kompetencji społecznych u uczniów jest nieoceniona. Nie ulega wątpliwości, że doradcy zawodowi w szkole są na bieżąco z wymaganiami, które stawia rynek pracy. Przygotują zatem ucznia nie tylko w wiedzę dotyczącą ścieżek edukacyjnych czy rynku pracy, ale również nauczą, jak prezentować swoje mocne strony, talenty w świecie zawodowym. Kompetencje, które uczniowie mogą rozwinąć wspólnie z doradcą zawodowym to: autoprezentacja, umiejętności negocjacyjne, współpraca z przełożonym, współpraca w zespole, relacje z otoczeniem, dążenie do rezultatów, gotowość do ciągłego uczenia się, kreatywność, elastyczność, myślenie analityczne, organizacja własnego czasu pracy, podejmowanie decyzji, radzenie sobie w sytuacjach stresogennych.

Powyższe kompetencje są rozwijane przez nauczycieli, m.in. przez nauczyciela języków obcych. Uczeń pracując w parach, w grupie rozwija kompetencje społeczne, uczy się podejmowanie decyzji, asertywności itp.

Warto na samym początku roku szkolnego przeprowadzić z uczniami rozmowę i uwrażliwić ich na uczniów ze SPE. Powinni oni zostać zaakceptowani przez grupę rówieśników, a w szczególnych przypadkach otrzymać od nich pomoc. Wszyscy powinni czuć się akceptowani i bezpieczni.

Szacunek uczniów do nauczyciela, do uczniów, a w szczególności do uczniów ze SPE, który rozwinie się w murach szkoły, będzie rozwijać się w życiu społecznym i zawodowym.

Drogi Nauczycielu, czytasz już ostatnie słowa, które są podsumowaniem całego poradnika. Wyobraź sobie, że jesteś Małym Księciem, uczeń to lis, którego spotykasz w klasie. Jest bezbronny, z jednej strony wszyscy się go boją, bo jest nieprzystosowany społecznie. Twoim zadaniem jest zastosować takie metody i techniki, aby znaleźć z nim wspólny język i pomóc mu w przyszłości. Nauczycielu, z każdym dniem, podchodząc do ucznia bliżej, patrz na niego w taki sposób, jakbyś chciał, aby inni na Ciebie patrzyli. Ucz go tak, jak sam byś chciał być uczony. Wychowuj tak, jak sam zostałeś wychowany i odniosłeś sukces. Twoja rola w klasie nie jest łatwa, tak samo jak osvajanie lisa przez Małego Księcia. Ale pamiętaj, twój trud zostanie nagrodzony. Kiedy każdego dnia podchodzisz bliżej do ucznia, pamiętaj, że jesteś za niego odpowiedzialny. Tak, jesteś odpowiedzialny za to, co „oswoiłeś”, ponieważ uczeń zaufał Ci i powierzył swoją edukację w Twoje ręce.

BIBLIOGRAFIA

- Al-Khamisy D., 2013, *Edukacja włączająca edukacją dialogu. W poszukiwaniu modelu edukacji dla ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*, Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej.
- Bandura E., 2009, *Lekcje wspierające rozwój kompetencji interkulturowej (na przykładzie wyższych klas szkoły podstawowej)*, [w:] Komorowska H. (red.), *Skuteczna nauka języka obcego. Struktura i przebieg zajęć językowych*, Warszawa: Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli.
- Karolczuk A., Śmigiel M., 2018, *Filary edukacji językowej: refleksyjny nauczyciel, komunikacja, mediacja, kreatywność. O konferencji „Kształcenie językowe wobec wyzwań zmieniającej się szkoły”*, „Języki Obce w Szkole”, nr 2.
- Komorowska H. (red.), 2009, *Skuteczna nauka języka obcego. Struktura i przebieg zajęć językowych*, Warszawa: Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli.
- Komorowska H., 2005, *Metodyka nauczania język w obcych*, Warszawa: Fraszka Edukacyjna.
- Krakowiak K. (red.), 2017, *Diagnoza specjalnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dzieci i młodzieży. Standardy, wytyczne oraz wskazówki do przygotowania i adaptacji narzędzi diagnostycznych dla dzieci i młodzieży z wybranymi specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi*, Warszawa: ORE.
- Lewicka G., 2007, *Glottodydaktyczne aspekty akwizycji języka drugiego a konstruktywistyczna teoria uczenia się*, Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe.
- Ministerstwo Edukacji Narodowej, 2010, *Jak organizować edukację uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi? Przewodnik*, Warszawa: Fundacja Fundusz Współpracy.
- Matsui N., 2017, *Wszystko o Kamishibai. Pytania i odpowiedzi*, Katowice: Wydawnictwo Tibum.
- Niemiec-Knaś M., 2011, *Metoda projektów w nauczaniu języków obcych*, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Niemierko B., 2009, *Diagnostyka edukacyjna*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Olechowska A., 2016, *Specjalne potrzeby edukacyjne*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA.
- Paluchowski W.J., 2007, *Diagnoza psychologiczna. Proces – narzędzia – standardy*, Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Piotrowska-Skrzypek M., 2016, *Łączenie rozwoju kompetencji kluczowych i produktywnych w języku obcym*, „Języki Obce w Szkole”, nr 2.
- Rosenberg M.M., 1999, *Nonviolent Communication. A Language of Compassion*, Del Mar: PuddleDancer Press.
- Rubin J., 1981, *Study of Cognitive Processes in Second Language Learning*, „Applied Linguistics”, nr 11.

- Sterna D., 2014, *Uczę (się) w szkole*, Warszawa: Wydawnictwo Centrum Edukacji Obywatelskiej.
- Stemplewska-Żakowicz K., 2009, *Diagnoza psychologiczna. Diagnozowanie jako kompetencja profesjonalna*, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Swat-Pawlicka M., 2018, *Wpływ przestrzeni na filozofię uczenia*, „Dyrektor Szkoły”, nr 1.
- Sztumski J., 2005, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Katowice: Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”.
- Szempruch J., 2009, *W poszukiwaniu idei podmiotowości relacji edukacyjnych rodziny i szkoły*, „Chowanna”, Tom jubileuszowy, R. 52 (65).
- Szóstak W., *Reżyser a nauczyciel – implikacje Dogme w nauczaniu języka obcego*, [w:] Jaworska-Biskup K., Kijek B., Sz wajczuk A. (red.), *Interdyscyplinarność w dydaktyce nauczania języków obcych*, Szczecin: Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe ZAPOL Dmochowski, Sobczyk.
- Ślusarczyk Cz., 2013, *Projektowanie uniwersalne jako sposób na tworzenie warunków do edukacji włączającej w szkołach wyższych*, „E-mentor”, nr 5(52).
- Trubiecki N.S., 1939/1970, *Podstawy fonologii*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Dokumenty elektroniczne

- Gałązka A., Gębka-Suska A., Suska C., 2017, *Teoria w pigułce*, ore.edu.pl (PDF, 2,9 MB; dostęp 3.10.2022).
- Klimowicz A., 2005, *Aktywizujące metody nauczania*, ore.edu.pl (PDF, 5,58 MB; dostęp 3.10.2022).
- Rafał-Łuniewskiej J., *Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE) w przedszkolu, szkole i placówce oświatowej – na czym polega rzeczywiste wspieranie uczniów z różnymi dysfunkcjami i dostosowanie dla nich wymagań edukacyjnych*, ore.edu.pl (PDF, 658 kB; dostęp 3.10.2022).
- Mazur P., Solecka B., 2020, *Koncepcja nakładek uwzględniających specjalne potrzeby edukacyjne w programach nauczania oraz scenariuszach zajęć/lekcji*, ore.edu.pl (dostęp 3.10.2022).
- Rutkowska-Sagata A., Wierzbicka-Ziembicka K., 2019, *Program nauczania języka francuskiego na III etapie edukacyjnym w szkole branżowej I stopnia*, zpe.gov.pl (PDF, 673 kB; dostęp 3.10.2022).
- Rutkowska-Sagata A., Wierzbicka-Ziembicka K., 2019, *Program nauczania języka francuskiego na III etapie edukacyjnym w szkole branżowej II stopnia*, zpe.gov.pl (PDF, 855 kB; dostęp 3.10.2022).
- Piotrowska-Skrzypek M., 2021, *Potencjał kamishibai, czyli językowe opowieści inaczej*, frse.org.pl (dostęp 3.10.2022).

Materiały do nauczania języków obcych nowożytnych, epodreczniki.pl

Strony internetowe:

Alternatywne metody ewaluacji, npseo.wzks.uj.edu.pl (PDF, 740 kB; dostęp 3.10.2022).

Centralna Komisja Egzaminacyjna, cke.gov.pl (dostęp 3.10.2022).

Europejskie Portfolio Językowe, ore.edu.pl (dostęp 3.10.2022).

Internetowy słownik Le Robert, dictionnaire.lerobert.com (dostęp 3.10.2022).

Krakowiak K. (red.), 2017, *Diagnoza specjalnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dzieci i młodzieży*, ore.edu.pl (PDF, 5,9 MB; dostęp 3.10.2022).

Ośrodek Rozwoju Edukacji, ore.edu.pl (dostęp 3.10.2022).

Opis pluralistycznych podejść do języków i kultur, carap.ecml.at (dostęp 3.10.2022).

Towards inclusion in education: status, trends and challenges: the UNESCO Salamanca Statement 25 years on, UNESCO, 2022, unesdoc.unesco.org (dostęp 3.10.2022).

Uczniowie ze SPE – na czym polega rzeczywiste wspieranie uczniów z różnymi dysfunkcjami, ore.edu.pl (dostęp 3.10.2022).

Urządzenia, które wspomagają edukację, edu.google.com (dostęp 3.10.2022).

Wspieranie rozwoju kompetencji różnojęzycznych i międzykulturowych w klasie szkolnej, ore.edu.pl (dostęp 3.10.2022).

Zakres przedmiotowy wchodzący w skład poszczególnych obszarów z przyporządkowaniem KK i umiejętności uniwersalnych do przedmiotów, efs.mein.gov.pl (dostęp 3.10.2022).

Zintegrowana platforma edukacyjna, na której znajdziemy programy nauczania, scenariusze, zpe.gov.pl (dostęp 3.10.2022).

Rozporządzenia

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 lipca 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, Dz. U. 2017, poz. 356.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, Dz. U. 2019, poz. 373.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, Dz. U. 2017, poz. 1591 z późn. zm., t.j. Dz. U. 2020, poz. 1280.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym, Dz. U. 2017, poz. 1578 z późn. zm., t.j. Dz. U. 2020, poz. 1309.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, Dz. U. 2017, poz. 356 z późn. zm.

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, Dz. U. 2017, poz. 59 z późn. zm.

Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz. U. z 2016 r. poz. 64, z późn. zm.).

Zalecenie Rady Unii Europejskiej z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, Dz. Urz. UE 2018, C189/1.

Lektury uzupełniające:

Gajewska E., Sowa M., Piotrowski S., 2008, *Korespondencja handlowa po francusku. Poradnik z płytą CD*, Warszawa: Wiedza Powszechna.

Gajewska E., Sowa M., 2014, *LSP, FOS, Fachsprache... Dydaktyka języków specjalistycznych*, Lublin: Werset.

Sowa M. (red.), 2014, *Enseigner le français sur objectifs spécifiques : de la théorie à la pratique*, Lublin: Werset.

Sowa M., Mocarz-Kleindienst M., Czyżewska U. (red.), 2015, *Nauczanie języków obcych na potrzeby rynku pracy*, Lublin: Wydawnictwo KUL.

Sowa M., 2015, *Savoir-évaluer, czyli co i jak oceniać w języku obcym*, „Języki Obce w Szkole”, nr 2.

Sowa M., 2016, *Planowanie kursu języka specjalistycznego: problemy i wyzwania metodyczne przyszłych nauczycieli języka francuskiego dla potrzeb zawodowych*, „Lingwistyka Stosowana”, nr 19, 4.

Sowa M., 2017, *Pierwsze słówka... Nauka leksyki na poziomie A1/A2 dla potrzeb komunikacji zawodowej*, „Języki Obce w Szkole”, nr 3.

Świąćickiej J., 2010, *Uczeń z zespołem Aspergera. Praktyczne wskazówki dla nauczyciela*, Kraków.

Materiały dla nauczycieli:

Audycje radiowe przysposobione do uczniów FLE, savoirs.rfi.fr (dostęp 3.10.2022).

Gotowe materiały FOS podzielone na poziomy językowe, enseigner.tv5monde.com (dostęp 3.10.2022).

Czasopismo dla nauczycieli, metodyków, dydaktyków, w którym znajdziemy pomysły na zajęcia, scenariusze lekcji, jows.pl (dostęp 3.10.2022).

Gotowe materiały FOS do wykorzystania w klasie, lepointdufle.net (dostęp 3.10.2022).

Gotowe materiały FOS podzielone według branży, lefrancaisdesaffaires.fr (dostęp 3.10.2022).

Sowa M., *Kształtowanie się koncepcji nauczania języka francuskiego dla potrzeb zawodowych*, ls.uw.edu.pl (dostęp 3.10.2022).

Strona Stowarzyszenia Nauczycieli Języka Francuskiego w Polsce, profeurope.pl (dostęp 3.10.2022).

Zebrane strony, które wspomagają nauczanie FOS, liseo.france-education-international.fr (dostęp 3.10.2022).

Łukasz Świerczyński – nauczyciel języka angielskiego i francuskiego. Doradca metodyczny dla nauczycieli w Księgarni wydawnictw Francuskich w Krakowie – EDUKATOR. Obecnie prowadzi badania naukowe w zakresie współczesnej fonetyki francuskiej na Uniwersytecie Grenoble Alpes (UGA). Specjalizuje się w zakresie fonetyki i ortografii francuskiej. Główne obszary zainteresowań to językoznawstwo stosowane i glottodydaktyka w dobie współczesnych technologii.